

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Maarja Kuresson

**AHISTAVA JÄLITAMINE – OLUKORD PÄRAST UUE NORMI
JÕUSTUMIST**

Magistritöö

Juhendaja
MA Anna Markina

Tallinn
2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. Ahistava jälitamise taust ning vajadus kriminaliseerimiseks	8
1.1 Ahistava jälitamise kujunemine, olemus ja kriminaliseerimise taust.....	8
1.2 Jälitajate klassifitseerimine ja motivatsioon	12
1.3 Jälitamise võimalikud viisid	20
1.4 Jälitamisohvrite statistika ja neil esinenud probleemid	21
2. KarS § 157 ³ loomine ning süütekoosseis	26
2.1 Ahistava jälitamise kriminaliseerimine Eesti Vabariigis	26
2.1.1 Seadusmuudatuse prognoositud mõju	28
2.1.2 Lähenediskeelu instituut ja KarS § 157 ³	29
2.2 Süütekoosseisu elemendid.....	29
2.2.1 Objektiivne külg	33
2.2.2 Subjektiivne külg	38
3. Ahistava jälitamise süütegude analüüs	41
3.1 Lõpetatud ja/või lahendatud kriminaalasjad.....	43
3.1.1 Menetluslik pool.....	44
3.1.2 Tegu ja koosseis	47
3.1.3 Teo toimepanija	49
3.1.4 Kannatanu	52
3.1.5 Omavaheline suhe, mõju kannatanule ja TTP motiiv	54
3.1.6 Kriminaalasjad, kus lõpetamine/lahendamine oli kõike muud, kui KrMS § 199 lg 1 p 1 või KrMS § 200 tunnustel.....	55
3.2 Alustamata jäetud kriminaalasjad	62
3.3 Kokkuvõtlik analüüs ahistava jälitamise süütegude menetlemisest ning täiendavad tähelepanekud menetluse läbiviimisest ja normi rakendamisest	66
3.3.1 Teo toimepanijad ja kannatanud – üldine kokkuvõte.....	66
3.3.2 Menetlusasutuste definitsioon ahistava jälitamise osas.....	67
3.3.3 Normi lai määratletus ning selle piiritlemine muudest kuritekoosseisudest ja tsiviilvaidlustest	68

3.3.4 Menetlus	69
KOKKUVÕTE	71
STALKING – THE SITUATION AFTER ENACTMENT OF A NEW PROVISION - SUMMARY	74
Kasutatud allikad.....	76
LISA 1 ABIMATERJAL AHISTAVA JÄLITAMISE MENETLEMISEKS	80
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	101

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskond on mõnda aega olnud ajajärgus, kus teise inimesega kontakti otsimine on sisuliselt mõne sekundi või hetke kaugusel ning seda nii telefoni kui ka sotsiaalmeedia kaudu ühendust võttes. Muuhulgas on märkimisväärse arengu teinud kogu maailma infrastruktuur, muutes ka füüsiliselt kellelegi külla mineku oluliselt kiiremaks, kui see oli veel mõnikümme aastat tagasi. Sellised suured arengud on muutnud ka inimkonda ennast. Oluliselt rohkem avaldatakse internetis enda kohta erinevat teavet, muuhulgas ka eraelu puudutavat infot. Küllaga on selline muutus ja areng soosinud ka üldise kuritegevuse muutumist, näiteks on oluliselt levima hakanud küberkuritegevus. Puutumata ei ole ka jäänud isikute eraellu sekkumine viisil, mis ei ole aktsepteeritav. Olgugi, et eraelu puutumatus on üks kesksemaid põhiõiguseid, on vaatamata sellele tänapäevases ühiskonnas, sh meie endi keskel, inimesi, kes seda ei väärtusta ning peavad õigeks selle põhiõiguse riivamist. Sellest on välja kasvanud ahistav jälitamine, mille probleematika on aja vältel märgatavalt suurenenud, moodustades ühiskonnas mõjusa murekoha. Ahistava jälitamisega kokku puutuvaid ja kaitset vajavaid inimesi on aina rohkem ning see on ka üks põhjuseid, miks Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt võeti 07.04.2011.a vastu Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon¹ (nn. Istanbuli konventsioon, edaspidi konventsioon või ka Istanbuli konventsioon), mille raames kriminaliseeriti ka Eesti Vabariigis ahistav jälitamine eraldi kuriteona. Alates 26.06.2017.a on Eesti Vabariigi kehtivas karistusseadustikus paragrahv 157³, mis kannab nime „Ahistav jälitamine.“ Säte jõustus 06.07.2017.a.²

Töö autor valis magistritöö teemaks just ahistavat jälitamist puudutava teema, kuna tegemist on probleemiga, mis autori hinnangul on lähedalt seotud tänapäevases ühiskonnas ka teise väga aktuaalse probleemiga – s.o lähisuhtevägivalla kuritegudega. Teine põhjus selliseks valikuks on normi võrdlemisi lai määratletus. Kuivõrd norm sisaldab endas loetlemata ja lõputul viisil võimalikke juhte ahistava jälitamise sooritamiseks, leiab autor, et selline pigem konkretiseerimata regulatsioon põhjustab normi rakendamisel probleeme ennekõike osas, mis puudutab ahistava jälitamise olemuse määratlemist, selle sisustamist kuriteokoosseisus ning

---

¹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, treaty no.210. Council of Europe Treaty Series no 210. Istanbul 2011. Available: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>. 24.10.2018.a.

² Karistusseadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seadus RT I, 26.06.2017, 69

tõendamiskoormise lasumist justkui kannatanul. Sellest tingituna on ka töö pealkirjaks „Ahistava jälitamine – olukord pärast uue normi jõustumist“.

Magistritöö käsitleb ahistava jälitamise kohaldamise analüüsi Eesti Vabariigis eelkõige jõustunud kohtuotsuste, prokuratuuride ja prefektuuride menetlusotsute pinnalt, saamaks aimu, mis on pärast normi jõustumist aset leidnud. Autori hinnangul on keskseks uurimisprobleemiks uurida ja analüüsida, kuidas menetlusasutused normi rakendavad ja ahistavat jälitamist defineerivad.

Magistritöö eesmärgiks on vaadelda, kuidas menetlusasutused on normi Eesti Vabariigis rakendanud – kas teod, mille suhtes kohaldati KarS §-i 157³, vastavad Istanbuli konventsioonis sätestatule. Samuti on eesmärgiks vaadelda, milliseid karistusi ja/või mõjutusvahendeid, lisakohustusi on ahistava jälitamise toime pannud isikute suhtes kohaldatud, milliseid abinõusid on kannatanute kaitseks rakendatud. Veel on eesmärgiks vaadelda menetluse üldist läbiviimist, et analüüsida selle võimalikku tulemuslikkust. Muuhulgas on magistritöö eesmärgiks läbi viia normi rakendamise analüüs nii menetlusliku kui ka statistilise poole pealt. Hea õigusloome tava põhimõtete järgi on ilmne vajadus seadusnormide mõjuanalüüside läbiviimiseks. Küllaga on see vajadus ka järelanalüüside teostamiseks. Kuna ahistava jälitamise normikoosseis ei ole karistusseadustikus kaua eksisteerinud, ei ole selle normi järelanalüüsi teostada jõutud.

Magistritöö raames otsib autor vastuseid vähemalt järgmistele küsimustele:

- milline on üldine karistus – ja menetluspraktika;
- millist menetlusliiki kohaldatakse enim;
- millises suhtes on omavahel alustamata jäetud kriminaalasjad ja alustatud ning hiljem kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel lõpetatud kriminaalasjad;
- milline suhe on olnud kannatanu ja teo toimepanija vahel;
- kas kannatanu õiguste kaitseks kohaldatakse ajutust lähenemiskeeldu;
- millistel juhtudel kohaldatakse tõkendina vahistamist;
- millisest soost on enamus teo toimepanijad ja kannatanud;
- kas kriminaalmenetlus on läbi viidud efektiivselt (mõistlik menetlusaeg, võimalikud probleemid menetluse läbiviimisel);
- millised on levinumad käitumisaktid ahistava jälitamise toimepanemisel.

Uurimishüpoteesideks seab autor järgmised väited:

1. Normi lai määratletus ei raskenda sätte kohaldamist. Istanbuli konventsiooni raames on kriminaliseeritud teokoosseis ahistava jälitamise näol Eesti siseriiklikusse õigusesse edukalt sisse viidud, norm täidab oma funktsiooni ning ei ole pelgalt konventsiooni raames esitatud nõuete formaalseks täitmiseks, vaid reaalselt kaitseb kannatanuid.
2. Eelkõige on ahistava jälitamise puhul kannatanute ja teo toimepanijate vahel tegemist lähisuhtes olnud isikutega.
3. Enim pannakse tegusid toime sidepidamisvahendite kaudu.

Sellises mahus ja stiilis uurimus on vajalik ka menetlusasutustele eelkõige ühtse õiguspraktika saavutamiseks. Seega, eesmärkide täitmiseks annab autor ülevaate toime pandud ahistava jälitamise süütegudest ning nende menetlus - ja karistuspraktikast üleriigiliselt. Vajadusel ja/või võimalusel teeb autor ettepanekuid menetluse läbiviimise tõhustamiseks lähtuvalt preventiivsetest eesmärkidest.

Analüüs puudutab isikuid, kelle suhtes on toime pandud või kes on ise toime pannud ahistava jälitamise. Alustamata jäetud kriminaalasjade osas on analüüsitavaks perioodiks 06.07.2017-31.12.2018.a, s.o alates ahistava jälitamise kuriteokoosseisu jõustumisest, ning üldise menetluse osas on analüüsitavaks perioodiks 01.01.2018-31.12.2018.a alustatud ning kuupäevaks 16.02.2019.a kas lõpetatud või lahendatud kriminaalasjad.

Tegemist on kvantitatiivse uurimisega (statistiline, empiiriline), mille tulemused autor kajastab statistilise tabelite ja kokkuvõtivate selgitustega. Alusmaterjalidena kasutab autor kohtute, prokuratuuride ja prefektuuride menetlusotsuseid ning vajalikud andmed saadakse ühtsest Prokuratuuri Infosüsteemist (PRIS).

Eeltoodud problemaatika ning eesmärkide täitmiseks jagas autor töö kolmeks peatükiks, millest esimeses antakse ülevaade ahistava jälitamise olemusest ning taustloost. Teises peatükis sisustab autor ahistava jälitamise kriminaliseerimise Eestis ning annab ülevaate normi koosseisuelementidest. Muuhulgas kajastab teine peatükk ka seaduseelnõu raames prognoositud mõjude ülevaadet ning loodud normi kokkupuudet lähenemiskeelu instituudiga. Seejärel toob autor kolmandas peatükis välja kohtute, prokuratuuride ja prefektuuride menetletud kriminaalasjade analüüsi, milles kajastab andmeid statistiliselt koos tulemite selgitustega. Muuhulgas annab autor kokkuvõtva ülevaate saadud tulemustest, sisustab vastused töö raames otsitud küsimustele ning avaldab ahistava jälitamise kohaldamise osas

tekinud tähelepanekuid, võimalikke soovitusi ja ettepanekuid rakendamise praktika tõhustamiseks tulevikus.

Magistritöö lisana on töö autor koostanud menetlusasutustele juhendi ahistava jälitamise menetlemiseks. Juhend koosneb mitmest teemapunktist, mis esialgu on välja toodud lühidalt kuid juhendi lõpuosas täpsemate ja täiendavate selgitustega. Juhend on eelkõige abimaterjal nii alles alustavale kui ka juba pikaajasele menetlejale, kuid ei ole vähimalgi määral siduv ühelegi menetlusasutusele ega ka menetlejale. Juhendis kajastatu põhineb autori subjektiivsel hinnangul, mille autor kujundas magistritöös kajastatud tulemuste pinnalt.

Magistritöös avaldatud seisukohad ei ole mingil moel siduva mõjuga ning väljendavad vaid autori seisukohti, mis kujunesid teostatud analüüsil.

Märksõnad: jälitamine, sanktsioonid/karistuspoliitika, perevägivald, ohvrid, eraelu.

1. Ahistava jälitamise taust ning vajadus kriminaliseerimiseks

Kõik inimesed on oma elu jooksul ühel või teisel määral puutunud kokku teatud laadi soovimatu tähelepanuga. On situatsioone, kus sellist teguviisi talutakse ning ei peeta mõju poolest sedavõrd häirivaks faktoriks, et ilmneks vajadus Riigi poolseks sekkumiseks. Samuti on olukordi, kus inimesed teatud juhtudel on sunnitud seda mingi hetkeni taluma, vaatamata sellele, et see neid segab ja häirib. Siinkohal oleks hea näide avaliku tähelepanu all olevatest persoonidest (kuulsused, poliitikud), keda paratamatult võivad jälitada näiteks ajakirjanikud publitseerimiseks vajaliku teabe saamiseks või tulihingelised fännid, kes lihtsalt tunnevad sügavat huvi kellegi käekäikude järgi. Siinkohal on mõistetav, et teatud piirini tuleb sellist sekkumist ja kontakti otsimist taluda.³ Tegemist on nõ „ametiga kaasas käiva taluvuskohustusega“. Küll aga on suur hulk olukordi, kus tavalist elu elavat inimest jälitatakse või otsitakse temaga kontakti nii palju, et seda ei ole enam võimalik taluda ning isikliku – ja eraelu normaalne rütm on tugevalt häiritud. Tekib vajadus abi järele. Keegi peab sekkuma, et lõppeks soovimatu kontakti otsimine.

Kuid mida ahistav jälitamine endast siis ikkagi kujutab? Järgmistes alapeatükkides annab autor ülevaate ahistava jälitamise kujunemisest, olemusest, jälitajate tüüpide klassifitseerimisvõimalustest ning viisidest. Samuti toob autor välja kannatanule jälitamise ga avaldunud mõjud. Seeläbi on võimalik paremini mõista, millised ja kui ulatuslikud võivad olla tagajärjed neile inimestele, kellede elu sellisel viisil häiritakse, millised võivad olla selliste tegude toimepanijate eesmärgid ning miks on see kaasa toonud sellise teo kriminaliseerimise.

1.1 Ahistava jälitamise kujunemine, olemus ja kriminaliseerimise taust

Tänases ühiskonnas valitseb võrdlemisi ühtne arusaam nii ahistamisest kui ka jälitamisest. Ei ole kahtlust, et rääkides ahistamisest, saadakse sellest aru kui teatud laadi soovimatust käitumisest, mis tekitab ohvris negatiivseid emotsioone. Ahistamine võib olla tööalane, seksuaalne, sooline, usuline või ka näiteks rassiline. Variante on palju. Ka jälitamise osas ei ole kahtlust – keegi jälgib või jälitab teist inimest mingisuguse ajaperioodi vältel, häirides

---

³ Kohtupraktikas on asutud seisukohale, et avaliku elu tegelased on suurema avalikkuse tähelepanu all ning peavad seetõttu arvestama ka suurema kriitikaga, vt Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi otsus nr 3-2-1-18-13 p 15 ja Tallinna Ringkonnakohtu otsus 3-2-1-17-05 p 20

jälitavat ja tema eraelu ning tekitades ohvris hirmu, ärevust. Tegelikult on juba ka siit aru saada, et ahistamine ning jälitamine on seotud. Mõlemad käitumismustrid on ebaterve huviga. Jälgides kedagi ühel või teisel viisil pannakse tegelikult samaaegselt toime ka ahistamine. Siinkohal märgib autor ära, et kõnealuseks aspektiks ei ole jälitustegevus, mida menetluse raames seaduses ettenähtud juhtudel võib läbi viia, vaid jälitus, mida sooritab selleks õiguslikku huvi ja kohustust mitte omav isik, kes järjepidevalt sekkub kellegi ellu viimase tahte vastaselt, tekitades jälitatavas hirmu- või ohutunnet ja teda sel viisil oluliselt häirides.

Meloy ja Gothard (1995) defineerivad jälitamist kui ebanormaalselt ja pikaajalist ohtu ja ahistamist põhjustavat käitumismustrit, mis on suunatud konkreetse isiku vastu. Tegemist on teoga, mida ohver tajus kui jälitamist, sest see on toime pandud ohvri tahte vastaselt ning rohkem kui ühel korral. Pathe ja Mullen (1997) defineerivad jälitamist kui käitumismustrite kogumit, mille korral isik korduvalt ja teise tahte vastaselt sekkub ohvri tegemistesse ning otsib temaga kontakti. Sekkumisena iseloomustavad Pathe ja Mullen teisel isikul järel käimist, läheduses viibimist/uitamist, jälgimist, lähenemiskatsete sooritamist ning kõiksugu viisidel kontakteerumist (telefoni, kirjade, e-kirjade, teadete jätmise jm teel). Aktiivne sekkumine võib aga väljenduda ka ohvri nimel erinevate kaupade tellimises, ähvarduste tegemises või isegi ohvri kohta kaebuste esitamises. Sekkumiseks saab tänapäeval pidada ka nn tekstingut, mida peetakse pigem noortepäraseks jälitamiseks. Westrupi (1998) hinnangul saab jälitavat käitumist defineerida kui ühte või enam käitumismustrite kogumit, mis on suunatud konkreetse isiku vastu, on isiku tahte vastaselt korduvalt toime pandud põhjustades isikus hirmu või muret.⁴

Selge on aga tõsiasi, et nimekirja võib jätkata lõputult. Oluline on, tegemist on korduva teoga ning, et see on ohvri seisukohast vastuvõetamatu ja tahtmatu. Jälitamine on ebameeldiv korduv tegu, mida keskmine mõistlik kodanik tajub kui ohtu.

Levib arusaam, et jälitamise näol on tegemist fenomeniga, mida varem ei tuntud. Kuid isegi kunagise Rooma keisri Justinianuse Institutsioonist leiab viiteid samalaadsele tegevusele. Nimelt juba siis käsitleti kahju tekitamisena muuhulgas ka seda, kui järjepidevalt jälitada alla teismeealist noorukit.⁵ Olgugi, et sisuliselt eksisteeris selline teguviis ammu enne meie aega, ei kriminaliseeritud jälitamist enne aastat 1990.

---

⁴ Mullen, P. E, Pathe M, Purcell R. Stalkers and their victims. Second edition. Cambridge University Press 2008 pp 2-4

⁵ Justinian Book IV title IV p 1: Book 4 title 4 Injuries p 1: „An injury or outrage is inflicted not only by striking with the fist, a stick, or a whip, but also by vituperation for the purpose of collecting a crowd, or by taking possession of a man's effects on the ground that he was in one's debt; or by writing, composing, or publishing defamatory prose or verse, or contriving the doing of any of these things by some one else; or by constantly following a matron, or a young boy or girl below the age of puberty, or attempting anybody's chastity; and, in a

Kuni 1980 hiliste aastateni iseloomustati terminiga jälitaja neid isikuid, kes jälgisid kuulsaid inimesi või järgnesid neile viimaste tahte vastaselt. Mõni aeg hiljem laiendati mõiste tähendust ka olukordadeks, kus ahistamisi või jälitamisi sooritasid näiteks endised elukaaslased, töökaaslased või muud tavakodanikud. Kuigi jälitamise kategoriseerimine kriminaalse ründe alla on hilise 20. sajandi fenomen, leiab näiteid ka 18. ja 10. sajandi kriminaal- ja karistusõigusest, kus tegemist on olnud sarnaste asjaoludega. Paraku aga ei eristatud jälitamist tol ajal ei sotsiaalselt ega ka õiguslikult solvamisest, mistõttu pidid tolleaegsed süüdistusfunktsiooni kandjad leppima olemasolevate kuritegudega, nagu seda olid füüsilised ründed. Näiteks aastal 1704 esitati Inglismaa kohtusse süüdistus kaasuses *Dennis vs Lane*, mis käsitles jälitamislaadset käitumist. Kaasuse kohaselt Dr. Lane jälitas järjepidevalt noort pärijannat Miss Dennis't, vaatamata sellele, et neiu ema selle keelas. Tüdruku ema keelas Dr. Lane'l läheneda tütre elu- ja asupaigale, kuid Lane siiski tegi seda ning tungis isegi Miss Dennis'e magamistuppa. Ema ja tütar olid sellest tugevalt häiritud ning tundsid hirmu, mistõttu põgenesid nad teise linna. Lane järgnes neile ning võttis omale toa samas kohas, kus ema ja tütar. Kui Miss Dennis läks koos saatjatega oma töllani, ründas Lane ühte tema saatjat ning nõudis ja sundis Miss Dennist nende seltskonnast enda seltskonda andma. Dr. Lane anti rünnaku sooritamise eest kohtu alla.⁶

Ka Biitlite laulja John Lennon tapeti 08.12.1980.a vaimse tervisehäire all kannatava Mark David Chapmani poolt, kelle üheks kinnisideeks olid kuulsused.⁷ Antud kuritegu kvalifitseeriti küll mõrvana, kuid see ilmestab fakti, et jälitamisest või kinnisideedest võib välja kasvada midagi palju hullemat.

Aastal 1989 toimus Californias modelli ja näitlejana töötava Rebecca L. Schaefferi mõrv. Tema tapjaks oli fänn Robert John Bardo, kes eelnevalt jälitas mõrvatud naist. Schaeffer oli Bardo kinnisideeks ning nähes näitlejannat sooritamas stseeni, kus ta oli voodis teise inimesega, muutus Bardo niivõrd armukadedaks, et sooritas naise mõrva. Näitlejanna ei olnud esimene jälitamise all kannatav ohver, kuid ta oli üks esimesi niivõrd kõrge profiiliga kannatanuid. Näiteks ka Šotimaal, mõned aastad enne Schaefferi mõrva, Arthur Jackson jälitas ja hiljem pussitas näitlejannat Theresa Saldanat. Meedia ja avalikkuse tähelepanu ning vastukaja seoses Schaefferi mõrvaga päädisid jälitamisvastase regulatsiooni loomise.⁸

---

word, by innumerable other acts“ Available in Latin: <http://www.thelatinlibrary.com/justin/4.html> (03.12.2018)
translation in English available: https://www.gutenberg.org/files/5983/5983-h/5983-h.htm#link2H_4_0005

⁶ Mullen, P. E, Pathe M, Purcell R. *Stalkers and their victims*. Second edition. Cambridge University Press 2008 pp 282-283,

⁷ Dengrove, I. L. „Chapman, M. D on Trial for the Murder of John Lennon“. Available <https://archives.law.virginia.edu/dengrove/writeup/mark-david-chapman-trial-murder-john-lennon> (03.12.2018)

⁸ Davis, J. A., *Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management*, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001 pp 19

Regulatsiooni loomise vajadust ilmestasid ka nelja naise mõrvad, mis toimusid vahetult pärast Schaefferi mõrva ning samuti Californias. Nende juhtumite puhul jälitasid naised endised partnerid, kellele suhtes oli kohaldatud ka lähenemiskeeldu. Vaatamata sellele mõrvad toimusid. See näitas, et kehtivas seadusandluses eksisteerisid lüngad, mis oleks võinud tagada nende kannatanute kaitse. Just eelnimetatu tõttu sai Californiast riik, kus kõige esimesena alustati *stalking*'u (e.k. (ahistava) jälitamise) kriminaliseerimist ja seda aastal 1990. Säte jõustus 01.01.1991. Jälitamise kriminaliseerisid järgnevate lähiaastate jooksul ka teised Ameerika Ühendriikide riigid.⁹

Euroopa Liidu liikmesriigid aga olid jälitamise kriminaliseerimisel esmajoones pigem tagasihoidlikud. Aastate jooksul mõned liikmesriigid küll kriminaliseerisid jälitamise, kuid enamus liikmesriike olid arvamusel, ei pidanud sellise käitumise kriminaliseerimist vajalikuks, sest jälitamist ei käsitletud kui sotsiaalset probleemi. Samuti leiti, et üldised kriminaalõiguslikud meetmed ja karistused kombineerituna muude kaitseskeemidega on piisavad ja adekvaatsed meetmed kaitse tagamiseks.

Aastal 2007 koostas Modena Group of Stalking Euroopa Liidu liikmesriikide seas uuringu „*Daphne Project - Protecting women from the new crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union*“ mille käigus vaadeldi liikmesriikide seadus- ja õigusloomet jälitamist puudutavas osas. Uuringu kohaselt puudus jälitamist tõkestav konkreetne seadus või õigusnorm 17-s riigis, kelleks sel ajal olid Küpros, Tšehhi, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Kreeka, Ungari, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Poola, Portugal, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania ja Rootsi. See on võrdlemisi suur hulk riike, kes ei olnud selleks hetkeks vajalikuks pidanud jälitamist kriminaliseerida. Kaheksas liikmesriigis, s.o Austria, Belgia, Taani, Saksamaa, Iirimaa, Malta, Holland ja Suurbritannia, oli vastav norm juba õiguskorda sisse viidud. Enamikel vastava regulatsioonita liikmesriikidel puudus ka väljend, mis vastaks ingliskeelsele *stalking*'u kontseptsioonile. Erandiks olid Malta ja Saksamaa. Maltal on alates aastast 2005 eksisteerinud konkreetne seadus jälitamise tõkestamiseks ning Saksamaal reguleeris jälitamist alates 2002 tsiviilõiguslik pool ja alates 2007 eksisteeris vastav norm juba ka karistusõiguslikus seadusandluses. Sloveenias ja Rootsis eksisteeris küll vastav tõlgendus jälitamisele, kuid õigusnorm puudus. Liikmesriikide hulgas eksisteeris muidugi ka riike, kus mõiste *stalking* oli osaliselt või täielikult kaetud, sealhulgas ka Eesti. Aastaks 2010 oli jälitamisevastase seadusandlusega liikmesriikide arv kasvanud 13-ni. Euroopa valmidus jälitamise kui eraldi kuriteo kriminaliseerimiseks kasvas. Märkimisväärne areng leidis aga aset

---

⁹ Mullen, P. E, Pathe M, Purcell R. *Stalkers and their victims*. Second edition. Cambridge University Press 2008 pp 285-286

rahvusvahelisel tasandil, kui Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt võeti 07.04.2011.a vastu Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsiooni, mis jõustus 2013.a ning kutsus riike üles jälitamist kriminaliseerima. 2016.a mai kuuks olid kõik tolleaegsed 28 liikmesriiki konventsiooni allkirjastanud ning 14 neist selle ka ratifitseerinud. Ratifitseerimise kohustus jäi ka teistele liikmesriikidele. Vaid Taani kehtestas jälitamisele mittekriminaalõiguslikud sanktsioonid.¹⁰ Aastaks 2019 oli jälitamine kriminaliseeritud kõikides 32-s konventsiooni ratifitseerinud riikides.¹¹

1.2 Jälitajate klassifitseerimine ja motivatsioon

Kuna jälitamine on justkui vana tegu uue kuriteona, siis alates aastast 1990 on huvi jälitamise ning sellega seonduva vastu märkimisväärselt suurenenud mitmetes valdkondades (nt psühhiaatria, sotsioloogia, kriminoloogia).¹² Kui esmapilgul näivad jälitamise kaasused sarnasena, aset leiavad analoogsed käitumismustrid ja teod, siis tegelikult on jälitamisel ja jälitamisel vahe. Mitmete uuringute taustal on püütud luua jälitajate kategooriaid ning nende tüüpverisooni, millede sisutamisel prooviti välja tuua ka jälitajaid motiveerivad asjaolud. Hea jälitamise tüpoloogiat võib olla abiks jälitamise kestvuse, olemuse, jälitamise riski intensiivsuse prognoosimisel ja ette ennustamisel ning võib aidata leida parima ja efektiivsema sekkumise sellise käitumise vastu ning seeläbi tõhustada ka ohvritele suunatud kaitsevõimekust. Olgugi, et jälitamise tüpoloogiate kategoriseerimine on saanud hulgaliselt akadeemilist tähelepanu, eristavad erinevad spetsialistid jälitamise tüüpe erinevalt ning ühest universaalset nimistut maailmas veel aktsepteeritud ei ole.¹³ Jälitamise klassifitseerimine varieerub sõltuvalt selles, milline grupp seda sõnastama hakkab. Näiteks õigusteadlased, professionaalid psühholoogia, psühhiaatria, kohtupsühhiaatria valdkondades, ohvrite advokaadid – neil kõigil on õigustatud

---

¹⁰ New Trends in the Criminalization of Stalking in the EU Member States. European Journal on Criminal Policy and Research sept 2018 vol 24 issue 3 pp 315-333. Available: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-017-9359-9#Fn1> (03.12.2018)

Daphne Project: Protecting women from the new crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union. Final Report. European Commission – Directorate General Justice and Home Affairs. University of Modena and Reggio, E, 2007. Available: http://www.europeanrights.eu/public/comment/stalking_testo.pdf (03.12.2018)

¹¹ Country-monitoring work. Council of Europe. Available: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work> (03.12.2018)

¹² Davis, J. A., Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001.p 6

¹³ Van der Aa, S. Stalking in the Netherlands: nature and prevalence of the problem and the effectiveness of anti-stalking measures, Apeldoorn, Portland: Maklu 2010. Stalking in netherlands: pp 46-47

huvi ja mure osas, mis puudutab jälitamist ja jälitajaid ning seeläbi on ka neil kõigil välja kujunenud tehnilised klassifikatsioonid.¹⁴

Tüpoloogiate kategoriseerimisel on enim käsitletud vaimse tervisega seonduvaid variatsioone ning järeldused jälitajaid motiveerivatest asjaoludest põhinevad enamasti jälitajate psühhiaatrilistel diagnoosidel. Tihti tõstetakse esile varasema lähisuhte olemasolu või üritatakse jälitajaid kategoriseerida riskitaseme järgi. Rõhutatakse ka eraisiku või avalikkusega seotud isiku jälitamist. Mõned tüübid on ka kombineeritud eeltoodust. Olemasolevate tüpoloogiate puhul on tuvastatud nii positiivseid kui ka negatiivseid tähelepanekuid. Eelnev intiimne lähisuhe on näiteks oluline tunnus, kuna on seotud vägivalda ohvriks langemise riskiga, kuid tüpoloogiate kombineerimine vaimse tervisehäire astetega on pigem raskendavaks faktoriks.¹⁵ Näiteks perevägivalda seost puudutava osa kohta väitsid 1998. aastal Walker ja Meloy, et jälitamise näol on tegemist pelgalt nime andmisega aktiivselt aset leidvatele kombineeritud tegudele, kui partnerid peksavad oma naist ning uuesti peksa saamise hirmutunde tekitamise raames sunnivad neid endaga lähisuhet jätkama. Lühidalt peeti jälitamist meeste poolt kasutatud hirmu- ja kontrollistrateegiks ning seda eelkõige perevägivalda raames. Jälitamine on lahutamatu osa naistevastasest vägivaldast.¹⁶ Autori hinnangul on selline lähenemine piirav ning ei arvesta ohvritega, kes kannatavad samuti jälitamise all, kuid ei ole jälitajaga lähisuhetes. Samuti ei arvesta selline lähenemine asjaolu, et ohvriks võib olla ka meessoost isik.

Zona, Sharma ja Lane'i (1993) tüpoloogiate kategoriseerimine oli üks esimesi selliseid katseid. Jälitajaid klassifitseeriti vaimse tervisehäire baasil. Nende tüpoloogia põhines 126-l analüüsitud kaasusel ja nad tuvastasid kolm jälitajate gruppi, milleks olid *erotomaniac*, *the love obsessional* ja *simple obsessional*. Esimese puhul on tegemist erotomaanidega, kes tõsikindlalt usuvad, et on ohvri poolt armastatud. Varasem suhe jälitaja ja ohvri vahel puudus. Teisel juhul on tegemist kinnisideeliste armastajaga, kes ka usuvad, et on ohvri poolt armastatud, kuid tegemist on teisejärgulise pettekujutlusega, mis moodustab osa muust ja tõsisemast vaimuhaigusest (enim tuvastati esmajärgulise haigusena skisofreenia või bipolaarne käitumishäire). Ka sellisel juhul varasem suhe puudus. Need kaks tüüpi on levinud pigem noorte naissoost avaliku elu figuride

---

¹⁴ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. p 58

¹⁵ Mohandie, K., Meloy, R. The RECON typology of stalking: reliability and validity based upon a large scale of North American stalkers. *Journal of forensic sciences* vol 51. 2006. Available: <https://pdfs.semanticscholar.org/ab07/2f25a253bcc16121299418bfb82f24706cb6.pdf?ga=2.54132523.283997069.1547656432-971994188.1547656432> (03.12.2018) and <https://victimsocrime.org/docs/default-source/src/mohandie-k-meloy-r-green-mcgowan-m-williams-j-2005.pdf?sfvrsn=2> (03.12.2018)

¹⁶ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. p 58

jälitamisel. Viimase tüübi puhul on suureks erisuseks varasema suhte või kokkupuute olemasolu. Valdavalt olid ohvrid endised partnerid, kuid hõlmatud olid ka naabrid, tuttavad või töökaaslased. Märkimisväärne on, et viimase tüübi puhul ajendas jälitajaid ka kättemaks, olles uskunud, et neid on väärkoheldud. Jälitajaid motiveeris ohvri karistamine ebaõigluse põhjustamise eest. Sellisele liigitusele on sarnase alustalaga ka Kienleni (1997) tüpologia, mille kohaselt jagunevad jälitajad kahte gruppi – nad kas on või ei ole psühhoatilise häirega.¹⁷

J. A. Davis oma 2001.a. väljaandes „Stalking Crimes and Victim Protection“ nimetab kuus erinevat tüüpi jälitajaid, lähtuvalt nende motiividest, jälitaja ja ohvri suhte liigist ja eeldatavast kasust. Suures osas põhineb Davise tüpologia Edwardsi (1992), Meloy (1992) Dietzi (1991), Geberthi (1992) ja Zona (1993) uurimistulemustel ja on muuhulgas seotud ka kliiniliste, käitumispõhiste ning ohvri-jälitajavahelise suhte aspektidega, millest lähtuvalt on Davise hinnangul jälitajate tüüpkategoriateks *Celebrity* (kuulsuse jälitaja), *lust* (kirest/ihast lähtuv jälitaja), *hit* (tapmise eesmärgil tegutsev jälitaja), *love-scorned* (armastuses pettunud jälitaja), *domestic* (lähisuhtes olnud jälitaja) ja *political Stalker* (poliitilistel motiividel tegutsev jälitaja).¹⁸

The Celebrity Stalker kui kuulsuse jälitaja. Tegemist on jälitajaga, kes valib oma sihtmärgiks meelelahutuslikul elukutsel ja pideva avalikkuse tähelepanu all tegutseva isiku (näitleja, laulja või sportlased jne). Avalikkusele on ohver küll tuntud, kuid jälitaja temaga üldiselt tuttav ei ole. Ohver valitakse välja hoolikalt, motivatsioon on pigem isiklikku laadi ning jälitajale osaks saav „kasu“ on psühholoogilist laadi (nt saada osa ohvri kuulsusest).

The Lust Stalker kui ihast/kirest lähtuv jälitaja. Sellist jälitajat ajendab üldjuhul kõrvalekalle normaalsest seksuaalsest ihast. Tavapäraselt on ohvrid jälitajale võõrad, kuid neil peavad esinema teatud isikuomadused, iseloomujooned, mis teevad neist ideaalse ohvri. Selline jaht ohvri üle võib olla sooritatud hetke ajendil, kuid võib olla ka planeeritud. Jälitaja peab sellisel juhul hüveks ründest saadavat naudingut. Selline rünne ei pruugi hõlmata vaid seksuaalset väärkohtlemist, vaid võib eskaleeruda raskeks füüsiliseks vägivalllaks. Järjekord võib olla ka vastupidine. Näiteks 1960-te lõpuaastatel jälitas Jerome Brudos nelja erinevat naist, imiteeris nende arreteerimist või palus neilt näiliselt abi, ründas neid, viis nad oma koju ning jätkas füüsilist väärkohtlemist. Muuhulgas lõi ta ohvrite erinevaid kehaosi ja lõpuks tappis naised

---

¹⁷ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. pp 59-61

¹⁸ Davis, J. A., *Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management*, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001.p 23

ära. Mõne ohvriga astus J. Brudos ka suguühtesse ning tegi seda kas enne tapmist või siis pärast ohvri surma.¹⁹

The Hit Stalker kui tapmise eesmärgil tegutsev jälitaja. Tegemist on nn palgamõrtsuka tüüpi jälitajaga. Mõrva tellija valib välja ohvri ning jälitaja sooritab teo, saades selle eest kas rahalist või materiaalist hüve. Seksuaalne akti sooritamine ei ole nõutav ega ka tavapärane. Normiks sellisel puhul on vaid ohvri tapmine. Igasugune isiklik suhe jälitaja ja ohvri vahel puudub. Näiteks Richard Kuklinski näol oli tegemist palgamõrtsukaga, keda tollaegne maffia palkas erinevaid isikuid tapma.

The Love-Scorned Stalker kui armastuses pettunud jälitaja. Üldjuhul kasutab selline jälitaja füüsilist vägivalda, mitte alati surmavalt, talle lähedase inimese vastu. Saadav hüve jälitajale on psüühiline. Jälitaja proovib läbi oma käitumise ohvrile teada anda kui väga ta viimasest hoolib ning loodab, et ohver vastab tema tunnete. Ohvri ja jälitaja vaheline isiklik suhe küll eksisteerib, aga mitte läbi veresuguluse või abielu. Tavaliselt ei ole seksuaalne rünne hõlmatud, kuid selle toimumine ei ole ka välistatud. Jälitaja käib ohvril järgi, otsib kontakti kuid võib ka aluseta siseneda viimase elukohta, kust võib varastada ohvrile kuuluvaid isiklikke esemeid.

The Domestic Stalker kui ohvriga lähisuhtes olnud jälitaja. Tegemist on jälitajaga, kes teatud ajaperioodil oli ohvriga lähedaselt või intiimselt seotud. Nad võisid elada lihtsalt koos, olla abielus või lihtsalt paarisuhtes. Eelkõige on tegemist lähisuhtes olnud isikutega. Jälitajat ajendab tegutsemine kättemaksuks. Jälitamine võib kulmineeruda füüsiliseks vägivaldaks ning leiab aset pikema ajaperioodi vältel. Seksuaalne rünne ei ole sellisel juhul eesmärgiks, kuid selle toimumine ei ole välistatud.

The Political Stalker kui poliitilistel motiividel tegutsev jälitaja. Valitud ohver tegutseb poliitikas ning on isikuliselt võõras. Ohver valitakse hoolikalt ning jälitamine on planeeritud. Tavaliselt ilmub jälitaja avalikule üritusele, kus ohver üles astub, ning paneb toime füüsilise ründe. Paraku lõppevad ründed tihti poliitiku surmaga. Seksuaalset rünnet üldiselt ei toimu. Selline jälitaja tüüp on kardinaalselt erinev teistest tüüpidest. Ihast/kirest lähtuvat jälitajat motiveerib kiskjalik tunnetus seksist kui vallutusest (*predatory sense of sex as conquest*) *The Hit Stalker* ootab varalist kasu, *The Celebrity Stalker* loodab, et saab osa ohvri kuulsusest või usub tõsimeeli, et ohver jagab temaga illusiooni südamlikust suhtest.²⁰

---

¹⁹ Brudos, J. biograafia. Biography.2014.Avaliable <https://www.biography.com/people/jerome-brudos-403432> (03.12.2018)

²⁰ Davis, J. A., Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001pp 6-12, 19 - 24

Variandiks on kindlasti ka tüüpide klassifitseerimine vaid käitumispõhiste mudelite järgi, mis kajastavad sisuliselt jälitamise toimepanemise viise ning millest lähtuvalt analüüsitakse jälitaja käitumismustrit. Sellise tüpologia löid Canter ja Ioannou (2004) kaasuste (50 tk, LAPD) analüüsi pinnalt ning tulemuseks said nad 24 käitumismuutujat (nt telefonikõned, kinkide saatmine, kirjade saatmine, ähvarduste tegemine, ohvri lähedaste ähvardamine, enesetapu sooritamisega ähvardamine). Tegemist on võrdlemisi laia loeteluga mis muudab tüpologia keerukaks.²¹ Autori arvates on samuti selline lähenemisviis jälitajate klassifitseerimisel keeruline, kuna üks jälitaja võib oma teoga toime panna enam kui ühe variandi Canteri ja Ioannou loetelust, muutes klassifitseerimise ebausaldusväärseks.

Mullen, P. E., Pathe M., Purcell R. (Stalkers and their victims, 2008) löid jälitajate klassifitseerimise tüpologia, mille kategooriad põhinevad samuti eelkõige kliinilistel aspektidel, hõlmates ka jälitajate käitumist. Andmed koguti kliinikusse pöördunud ja jälitamise kokku puutunud isikute käest (ohvrid ja ka jälitajad). Nad klassifitseerisid sisuliselt kuus erinevat tüüpi jälitajaid. Tüpologia sisustamisel üritasid nad tabada jälitaja käitumisfunktsiooni, eesmärki ning loodetud kasu/tulemit jälitamisest. Samuti vaatlesid nad konteksti, kus jälitamine aset leidis, sh ka jälitaja ja ohvri suhet. Tüpologia töötab hästi eelkõige psühholoogia valdkonnas, seadusloome ja korrakaitsega on seos pigem väike.

The Rejected Stalker – kui tõrjutud jälitaja. Tõrjutud jälitamine tõusetub eelkõige sellises kontekstis, kus mingisugune lähisuhe on jälitajale ootamatult lõppenud. Tavaliselt on ohvriteks endised seksuaalpartnerid, kuid ka pereliikmed, lähedasemad sõbrad või teised inimesed, kellel on jälitajaga olnud lähedane suhe. See ei eelda alati partnerlussuhet. Jälitajat motiveerib sel puhul kas lootus suhet taastada või kättemaks eelneva tõrjutuse eest. Mõningatel juhtudel esineb olukordi, kus jälitaja oma ohvrit jälitades tunneb jätkuvalt viimasega lähedust nii, nagu see oli enne suhete purunemist.

The Resentful Stalker – kui nõrdinud/pettunud/solvatud jälitaja. Tegemist on olukorraga, kus jälitaja tunneb, et teda on kuritarvitatud või alandatud ning peab ennast ise ohvriks. Sellisel puhkudel on ohvriteks pigem võõrad või tuttavad, keda jälitaja peab endale kannatuste tekitajaks. Enim motiveerib selliseid jälitajaid kättemaksuhimu, kas teha tagasi või nõ võrdsustada seis läbi arvete klaarimise, mille tarbeks jälitaja kasutab kontrolli ja hirmutunnet ohvri üle. Tihti esitlevad nad ennast kui ohvrit, kellel on õigus jälitada teist viimase poolt sooritatud rõhumise tõttu.

---

²¹ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. Stalkers and their Victims, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. pp 59-64

The Intimacy Seeking Stalker – kui lähedust otsiv jälitaja. Lähedust otsiva jälitamise aspekt kerkib esile kontekstis, kus isik tunneb ennast üksikuna ning tal puudub lähedane usaldussuhe. Ohvrid on enamjaolt võõrad või tuttavad, kellest saavad jälitaja suhteloomise sihtmärgid. Sellised jälitajad kannatavad ka vaimsete tervisehäirete all, näiteks nad võivad uskuda, et on ohvriga juba suhtes. Jälitaja on motiveeritud emotsionaalse sideme ning intiimse suhte loomisest. Jälitaja saab jälitamisest rahulolu, kuna usub, et on ohvriga seotud ning seetõttu ta ka jätkab oma tegevust.

The Incompetent Suitor – kui ebakompetentne kosilane. Ka sellel juhul jälitab jälitaja ohvrit kuna ta tunneb ennast üksikuna või tunneb ta seksuaalset iha. Sihtmärkideks valib üldiselt kas võõra või tuttava, nagu seda teevad ka kaks eelmist tüüpi. Sellisel juhul ei ole eesmärgiks seatud suhte loomine vaid pigem saada ohver nõusse kohtingule minema ning sellele järgnevalt lühiajalise seksuaalsuhte loomine. Tegemist on pigem lühiajalise jälitamisega ning üldiselt jälitaja ei taju ohvris tekitatud stressi. Sellised jälitajad on tavaliselt ohvri poolt tõrjutud, nad ei ole tundliku loomuga ning see võib viidata puudulikele kognitiivsetele või sotsiaalsetele oskustele, mis võivad olla tingitud näiteks intellektuaalsest mahajäämusest.

The erotomanias (and the morbid infutations) – kui erotomaanist jälitaja (ebaterve armumine, sündroom). Eristatakse esmast ja teisest erotomaaniat. Mõlemal juhul on tegemist on vaimse häirega. Esmasel juhul kaasuvad vaimuhaiguseid ei ole, erotomaani peadib luuludega, tujukõikumistega. Teisel juhul on erotomaania kaasuv haigus muudele vaimuhaigustele nagu näiteks skisofreeniale. Erotomaan usub, et teda armastatakse või et ta ise armastab kedagi. Siinkohal ei ole oluline, et arvamus oleks vastastikune. Erotomaania ajendab jälitajat sooritama erinevaid tegusid, mida ta arvab, et vaid sel moel saavutab ta väidetava armastaja heakskiidu. Nad elavad illusioonis, unistavad õnnelikust kooselust. Näiteks aastal 1981 proovis John Kinckley mõrvata Ameerika Ühendriikide tolleagest presidenti Ronald Reaganit. Hinckley'1 arenesid näitleja Jodie Fosteri vastu tunded ja ta imetles teda. Mees arvas, et vaid siis pälvis ta näitlejanna tähelepanu, kui ta ründab presidenti. Oma kirjutistes Hinckley avaldas, et ta hülgaks koheselt Reagani ründamismõtte, kui ta vaid võidaks J. Fosteri südame. Muuhulgas väitis mees, et hukkamiskatse oli armastusest tingitud käitumine. Erotomaaniat esineb nii meeste kui naiste seas. Ründeobjekt võib olla ükskõik kes.

The Predatory Stalker – kui röövellik/kiskjalik jälitaja. Kiskjalik jälitamine võib tõusetuda eelkõige sellises olukorras, kus jälitajal esineb kõrvalekalle normaalsest seksuaalharjumusest ja huvist, kuid ta vajab seksuaalset rahulolu. Jälitaja on enamasti mees ning ohvriks võõras naissoost isik, kelle suhtes tekib jälitajal seksuaalne huvi. Seksuaalse rahulolu saavutamine ongi üheks ajendiks jälitamise toimepanemisel, kuid samuti võib jälitamine olla viisiks ohvri ja tema

tegemiste kohta informatsiooni kogumiseks, mis lõpuks võib päädida seksuaalse rünnakuga. Sellised jälitajad naudivad võimu ja kontrollival positsioonil olemist ning seda ohvri suhtes, kes ise ei oodanudki, et tema võiks olla sellise teguviisi puhul subjektiks.²²

Jättes kõrvale vaimset tervist puudutava grupeerimise, võib jälitajaid liigitada ka vastavalt ohvriga olnud suhte liigi alusel ja/või motivatsiooni pinnalt, mida käsitlevad ka mitmed teooriad, kuid seni on enim hinnatud Kris Mohandie ja tema kolleegide, sh J. R. Meloy, (2006) poolt loodud tüpologia, mida tuntakse kui *The RECON Typology of Stalking (Relationship and context-based)*. Sisuliselt tähendab see suhtel ja kontekstil põhinevat tüpoloogiat. *The RECON* tüpologia jaotab jälitaja jälitamismustrid kahte põhikategooriasse.

Esimene tüüp, kus jälitajal on ohvriga olnud varasem kokkupuude, keskendub jälitaja ja ohvri omavahelise suhte olemusele/loomusele, mis eelnevalt on olnud intiimne (abielu, elukaaslased, seksuaalpartnerid, kohtingupartnerid jmt) või on tegemist tuttavatega (sõbrad, naabrid, koolikaaslased). Teine tüüp, kus jälitajal ei ole ohvriga eelnevalt kokkupuudet olnud või siis oli see minimaalne, keskendub omavahelise suhte puudumisele ning eristab eraisiku jälitamist ja avalikkuse tähelepanu all oleva isiku jälitamist. Sellest lähtuvalt eristab see tüpologia sisuliselt kahte tüüpi mis on jaotatud nelja erinevasse gruppi: *Intimate*, *Acquittance*, *Public Figure (Celebrity stalkers)* ja *Private Stranger* ehk siis intiimne, tuttav (hõlmates sõbrad, kliendid, töökaaslased jm), avaliku elu tegelane ja eraisik (võõrad). Tegemist on võrdlemisi väheste tüüpidega teooriaga ning selle on ka põhjus. Nimelt Mohandie ja Meloy koos kaasautoritega leidsid, et igasugune kasulik tüpologia peab olema võimalikult kokkuvõtlik, stabiilne ning usaldusväärne. Kui tüpoloogiate grupeerimised oleksid mahukamad, tekitaks see oluliselt rohkem segadust ning ka teooria põhjal läbi viidud uurimistulemused ei pruugi olla sedavõrd usaldusväärsed ja täpsed, tingituna väga erinevate andmete mitmekülgsusest töötlemisest ja analüüsimisest. Taotluslikult jäeti välja küll jälitajate motivatsiooni ja ka vaimset tervist puudutavad aspektid, sest tegemist on muutuvate ja dünaamiliste faktoritega, mis muudavad selle teooria alustalaks olevaid stabiilsuse ja usaldusväärsuse kriteeriumeid.

RECON'i tüpologia alusel läbi viidud kaasusuuringute põhjal (2700 kaasust) moodustab enamiku *Intimate* gruppi kuuluvad juhtumid, edasi *Public Figure* grupp, *Acquittance* grupp ja kõige vähem juhtumeid klassifitseeriti *Private Stranger* gruppi.²³

---

²² Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. pp 66-123

²³ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008.p 62 and Mohandie, K., Meloy, R. *The RECON typology of stalking: reliability and validity*

Siit on juba selgelt võimalik järeldada, et jälitamise ohvriks langevad ennekõike isikud, kes on olnud jälitajaga lähisuhtes. Ka FRA 2014.a. raportis käsitleti tüüpe sarnaselt *RECON*'i tüpoloogiale ning seda eelkõige just variantide vähesuse poole pealt. FRA naistevastase vägivalla uuringus eristati jälitaja tüüpe vastavalt: praegune partner, endine partner, tuttav või võõras. Nende uuringu kohaselt oli valdav enamus jälitajaid oma ohvriga eelnevalt lähisuhtes olnud.²⁴

Tänaseks ei ole jälitajate tüüpide klassifitseerimine oma olemuselt eriliselt muutunud võrreldes näiteks Davise, Zona või Mulleni tüpoloogiatega. Näiteks kriminoloogia professor Dr. R. M. Holmes (2016) pani ette kategoriseerida jälitajad gruppi kuus pluss üks: *Domestic*: põhineb lähisuhtel. Jälitatavaks on endine partner. *Lust*: nn. sarikiskjad, kes jälitavad ühte ohvrit teise ohvri järel (*serial predators who stalk victim after victim. Serial rapists and murderers may begin as lust stalkers*). Sarivägistajad- ja mõrvarid võivad alustada kui kirest lähtuvad jälitajad. Näiteks, Ted Bundy. *Love-Scorned*: tuttav, töökaaslane või näiteks naaber, kes ihkab ohvriga intiimset suhet, kuid on tõrjutud. *Celebrity*: jälitatakse kuulsaid inimesi, nt John Hinckley. *Political*: poliitilistel motiividel tegutsev jälitaja, nt Sirhan Sirhan. *Hit (murder for hire)*: ohvrit jälitab isik, kes on palgatud teda tapma. Holmes tegi ettepaneku lisada nimistusse veel üks kategooria ning selleks on kättemaks. *Revenge*: ohvrile tavaliselt tuttav inimene, kelle motiiviks on kättemaks.²⁵ Ka tema tüpoloogiale on omane kombineeritus mitmest erinevast muutujast ning aspektist.

Eelpool välja toodud erinevad jälitajate tüübid andsid aimu, et neid motiveerivad erinevad eesmärgid. Finch, E. oma väljaandes „The Criminalisation of Stalking“ annab samuti ülevaate jälitajaid motiveerivatest asjaoludest ning selle mõistmise vajadusest. Finch leiab, et jälitamine on oma olemuselt ebatavaline, normaalsusest kõrvalekalduv käitumine, mis võib kesta kuudest aastateni. On oluline mõista, mis motiveerib jälitajaid. Vaid siis on võimalik aru saada jälitamise elementidest ning leida meetmeid ja erinevaid rakendusi selliste juhtumite minimaliseerimiseks, tõkestamiseks ning loomulikult ka ohvrite kaitseks. Samuti on seeläbi

---

based upon a large scale of North American stalkers. Journal of forensic sciences vol 51. 2006. Available: https://pdfs.semanticscholar.org/ab07/2f25a253bcc16121299418bfb82f24706cb6.pdf?_ga=2.50568106.283997069.1547656432-971994188.1547656432 (05.12.2019) and <https://victims-of-crime.org/docs/default-source/src/mohandie-k-meloy-r-green-mcgowan-m-williams-j-2005.pdf?sfvrsn=2> (05.12.2019)

²⁴ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. Violence against women: an EU-wide survey. Available: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report-2014>. Available: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (05.12.2019)

²⁵ Hartley, D. The 7 types of stalkers and how to spot them. Psychology Today 2016. Available <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/machiavellians-gulling-the-rubes/201605/the-7-types-stalkers-and-how-spot-them> (05.12.2019)

võimalik ka analüüsida juba olemasolevate vahendite ning õiguslike sekkumismeetmete efektiivsust jälitamise tõkestamisel. Paljude uuringute käigus on selgunud, et üheks teguriks, mis ajendab jälitajaid sellisele käitumisele, on nende psüühikas esinev kliiniline kõrvalekalle.²⁶ On tuvastatud, et mitmetel jälitamise toime pannud isikutel esineb mingisugust laadi vaimne häire või mahajäämus. Kuid see ei ole alati nii. Ka vaimselt terved inimesed võivad sooritada selliseid tegusid, kasvõi siis näiteks kättemaksuks. Jälitaja tunneb või leiab, et teda on ära kasutatud, talle on tehtud liiga, ta on pettunud ja selle leevendamiseks maksab ta kätte. Loomulikult on kättemaks taunitav, kuid see ei tähenda, et kättemaksja vaimses tervises esineb kõrvalekalle tavapärasest. Vägivaldne oleks liigitada kõiki jälitajaid vaimse tervisehäirega isikuteks, kuid selle olemasolu tuleks iga juhtumi puhul võimalikuks pidada ja vajadusel eraldi analüüsida. Võib juhtuda, et peale ohvri vajab abi või ka meditsiinilist sekkumist jälitaja ise. Õigus ja õiglus ei ole suunatud pelgalt sellele, et keegi saaks karistatud. Õiguse mõistmisel tuleb silmas pidada ka tulevikku ja taasühiskonnastamist. Siinkohal kerkib küsimus, kas kriminaliseerimine oli siis üldse vajalik. Loomulikult oli. Asjaolu, et jälitajal võib esineda vaimne häire ei muuda teda automaatselt süüdimatuks. Ka ei õigusta häire olemasolu ohvritele põhjustatud kahju – nii vaimset kui ka võimalikku varalist kahju. Jälitajat motiveerivate asjaolude tuvastamisel ei saa lähtuda pelgalt viimase vaimsest seisundist. Jälitamisele ajendavaid asjaolusid on ka teisi. Jälitaja võib olla motiveeritud uue suhte loomisele või vana taaselustamisele ning nagu juba ka eelnevalt välja toodud, võib jälitajat motiveerida ka kättemaks või äärmuslikel juhtudel mingisuguse varalise hüve saamine. Levinud on ka jälitajate tahe ohvrit hirmutada ning tema üle kontrolli omada. Hirmutamine, kontrolli omamine ning suhte hoidmise eesmärgil jälitamine on ka USA-s läbi viidud ohvriuuringu kohaselt enim levinud. Hollandi uuringu kohaselt leidis enamik ohvreid, et jälitaja tegutseb kas kättemaksu või suhtest tingitud eesmärgil. Mitmed ohvrid tõid välja, et jälitaja tegutses varalise kasu saamise eesmärgil.²⁷ Olgugi, et motivatsiooni ning eesmärgi võimalikke variante on mitmeid, tuleb nentida, et ohver alati ei pruugi teada, miks jälitaja sellisel viisil tegutseb.

1.3 Jälitamise võimalikud viisid

Kui esmapilgul tundub, et jälitamist ja jälitajaid saab klassifitseerida ja liigitada erinevalt mitmel moel, siis jälitamise viiside loetelu ei olegi reaalselt võimalik paika panna, kuna selleks

---

²⁶ Finch, E. *The Criminalisation of Stalking: constructing the problem and evaluating the solution*, London: Cavendish Publishing 2001. The motivation of Stalker pp 59-70

²⁷ Van der Aa, S. *Stalking in the Netherlands: nature and prevalence of the problem and the effectiveness of anti-stalking measures*, Apeldoorn, Portland: Maklu 2010 pp 44, 116

võib lõputult viise leida. Varem oli kindlasti selleks vähem võimalusi. Nagu ka eelpool sai mainitud, ei ole jälitamisega seonduval konkreetseid lõpplahendusi. Tegemist on ajas ja tajus areneva protsessiga. Tänapäeva ühiskond on igasuguseks jälitamiseks loonud soodsad tingimused. Inimestel on vaba valik ja võimalus liikuda, kuhu iganes hing ihaldab. See aga tähendab, et ka jälitajal on võimalik seda teha. Veel enam, suure osa inimeste igapäeva elust moodustab virtuaalmaailm – *Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat* ja nii edasi ja edasi. Virtuaalmaailm ja sotsiaalmeedia on teinud jälitajate elu väga lihtsaks. On võimalik jälgida oma ohvri profiile, kontodel ilmunud postitusi, ise postitusi ohvri kontole lisada, saata sõnumeid mis iganes viisil. Ehk siis lisaks varem levinud füüsilisele jälitamisele, paber kandjal kirjade saatmisele, realselt kannul käimisele, vara lõhkumisele ja muule on juurde tekkinud probleematika just virtuaalse jälitamisega.

Autor toob siinkohal välja erinevate kasutatud allikate põhjal komplekteeritud levinumad võimalikud viisid teise inimese jälitamiseks viimase tahte vastaselt:

- 1) füüsiline jälitamine (sh järelkäimine, järgnemine, ilmumine ja seal passimine/ootamine) kannatanu töö-ja/või elukohta, kooli, trennipaika, vaba aja veetmispaika jne;
- 2) telefonikõnede, kirjade, sõnumite saatmine (ka elektroonselt, läbi sotsiaalmeedia);
- 3) lillede, esemete, kinkide, jms saatmine;
- 4) vihjete jätmine erinevatesse kohtadesse, et anda ohvrile märku jälitaja eksisteerimisest;
- 5) kannatanu vara rikkumine, kahjustamine või muutmine;
- 6) abi pakkumine;
- 7) ohvri jälgimine ja jälitamine läbi erinevate positsioneerimisvõimaluste;
- 8) ohvriga kontakteerumine läbi kolmandate isikute (sõbrad, pereliikmed, kooli – või töökaaslased, tuttavad).

Loetelu ei ole lõplik, ega saa seda ka olema tulevikus. Mida suurem on inimese fantaasia, seda rohkem ollakse suutelised leidma muid viise jälitamise toimepanemiseks. Ka maailm ja ühiskond arenevad edasi ning loovad teise eraellu sekkumiseks aina soodsamaid viise. Jälitamise vastu võitlejatel ja tõkestajatel tuleb areneda koos viimastega, sest see jälitamine on ajas arenev protsess.

1.4 Jälitamisohvrite statistika ja neil esinenud probleemid

Kui varem levis arusaam, et jälitamiseiga puutuvad kokku vaid kuulsad inimesed, siis pikema analüüsi käigus selgus, et reaalsus on teine. Ka tavalised ja lihtsat elu elavad subjektid

kannatasid jälitamise all. Jälitamine on kriminaliseeritud eelkõige ohvritele avaldatud mõju tõttu. 1990. aastatel oldi seisukohal, et enim avaldab ohvritele mõju igasugune füüsiline väärkohtlemine, mille tagajärjel esineb kannatanutel vigastusi ning kaasub psüühiline trauma. Vähe pöörati aga tähelepanu jälitamise kaasustele ning nende ohvritele, sest oldi arvamusel, et füüsiline valu kaalub üle psüühilise trauma. Üheks põhjuseks sellise arusaama tekkel oli vähene teadlikkus jälitamisest.²⁸ Käesolevaks ajaks on aga mõistetud, et jälitamine ei kao kuhugi, ta eksisteerib igal pool. Enim langevad jälitamise ohvriks naised, kes on jälitajaga eelnevalt olnud lähisuhtes.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Agentuur viis läbi uuringu naistevastase vägivalla raames kõikide liikmesriikides. Uuringu üks osa puudutas ka jälitamist. Saadud tulemuste kohaselt on liikmesriikides 18-% naistest kogunud jälitamist alates sellest ajast kui nad olid 15 aastat vanad. 5-% naistest puutusid kokku jälitamisega viimase aasta jooksul enne uuringu raames läbi viidud intervjuud. Seega, ligikaudu 9-% naisi Euroopa Liidu liikmesriikidest kogesid jälitamist aasta jooksul. Osa naistest sai solvavaid või ohustavaid sõnumeid või telefonikõnesid ning seda korduvalt ühelt ja samalt isikult. Kaheksat protsenti naisi jälitati füüsiliselt – neil kõnniti järgi või keegi uitas nende kodu või töökoha juures. Kõikide uuringus osalenud naiste seast 3-% koges jälitamist, mis hõlmas nende vara rikkumist ja seda korduvalt sama isiku poolt. Ühte naist kümnest on jälitanud tema endine partner. Küberjälitamine (e-kirjad, sõnumid, internet) puudutab eelkõige noori naisi. Neli protsenti 18-29 aastastest ning 0,3-% 60 aastastest ja vanematest naistest on kogunud küberjälitamist aasta jooksul enne uuringu raames läbi viidud intervjuusid. Kõikidest ahistamisohvritest üks viiest (s.o 21-%) koges jälitamist, mis kestis üle kahe aasta. Üks viiest jälitamiseohvrilt (s.o 23-%) pidi vahetama oma telefoninumbrit või e-maili aadressit tingituna ohtlikest jälitamisinsidentidest. 74-% jälitamise kaasustest ei satu iial politsei huviorbiiti, sõltumata seejuures jälitamise raskusastmest. Raporti kohaselt sooritatakse enim telefonikõnesid (11-%), ohvrite järgnemist ning läheduses uitamist või ootamist esines 6-%, e-kirju ja sõnumeid kasutati jälitamisel 5-% juhtudest, vara kahjustamist esines 3-%-l juhtudest ning kirju või kaarde ja internetikommentaare oli 1-% juhtudest. Intiimseid fotosid või videosid ei saadetud ühelegi ohvrile.²⁹ Probleem puudutab küll eeskätt naissoost ohvreid, kuid uuringute käigus on tuvastatud, et jälitamise ohvriks võivad sattuda ka meessoost isikud, olgugi, et nende osakaal võrreldes naistega, on väiksem. Samuti, nagu enamus jälitajaid on meessoost, on jälitajate seas ka naissoost isikuid. Näiteks aastal 2011 Ameerika Ühendriikides

---

²⁸ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. pp 35

²⁹ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. *Violence against women: an EU-wide survey*. 2014. Available: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (03.12.2018)

läbi viidud uuringu kohaselt on hinnanguliselt 15,2% naisi (18,3 miljonit naist) kogenud oma elu jooksul jälitamist, mis on neis tekitanud hirmu või pannud neid uskuma, et neile ise või kellelegi nende lähedastest tehakse viga või tapetakse. Ligikaudu 4,2-% naisi (umbes 5,1 miljonit naist) jälitati 12 kuu jooksul enne uuringu läbiviimist. Ligikaudu 5,7% mehi (umbes 6,5 miljonit meest) on langenud jälitamise ohvriks oma eluaja jooksul ning ligikaudu 2,1% mehi (2,4 miljonit meest) jälitati uuringule eelnenud 12 kuu jooksul. 61% naisohvritest ja 44% meesohvritest kogesid jälitamist endise või praeguse partneri poolt.³⁰ Zona ja tema kolleegid (1993) avaldasid oma uuringus, et 32-% (24 inimest 74-st) uuritud isikutest olid naissoost jälitajad ning kuus neist klassifitseeriti kui erotomaanid.³¹

Jälitamisega ohvritele avaldunud mõju analüüsimiseks on teostatud mitmeid erineva mahuga ohvriuuringuid. Ei ole üllatuslik, et üheks ohvritel avaldunud mõju tunnuseks on hirmutunne ning võimalik kaasuv füüsiline rünne (kas siis otse isiku suhtes või näiteks tema vara suhtes), küll aga peitub selle taga veel mitmeid tegureid, mis ohvrit jälitamise toimepanemise ajal või pärast ühel või teisel määral mõjutavad. Jälitamise tagajärjel avalduv mõju võib kindlasti varieeruda ja seda eelkõige sõltuvalt jälitamise viisist (füüsiline, virtuaalne, kirjade saatmine), kannatanu iseloomust, varasematest kogemustest või kokkupuudetest analoogsete olukordadega või ka jälitamise iseendaga ning kindlasti ka sellest, kas ja kui, siis mida kannatanu jälitajast teab. Ka teiste isikute reaktsioon, olgu see siis sõber või ametnik, kelle poole kannatanu oma murega pöördub, võib mõjutada temale osaks saavat tagajärge. Vaatamata sellele, et jälitamisega seonduva ja ohvritel esineva mõju kaardistamine on komplitseeritud ja varieeruv, on siiski suudetud välja tuua mitmed ühised näitajad ja mustrid ning seda nii meessoost kui ka naissoost ohvrite puhul.

Loomulikult suudab iga inimene ette kujutada, et jälitamine võib ja tõenäoliselt tekitab kannatanutele probleeme nii vaimse kui ka füüsilise tervise poole pealt. Mõjuta ei pruugi jääda ka töö - või kooliedukus ega ka sotsiaalelu. Tegelikult on need aspektid kõik omavahel ka seoses.

Esmajoones avaldub mõju kannatanu vaimsele tervisele. Kui kannatanu ellu sekkutakse tema tahte vastaselt ja teda jälitatakse pikema aja vältel, tekitab see temas hirmu, frustratsiooni, süü

---

³⁰ Breiding, M. J. Prevalence and Characteristics of Sexual Violence, Stalking, and Intimate Partner Violence Victimization — National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011. Division of Violence Prevention, National Centre for Injury Prevention and Control, CDC. 2014. Available: <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/ss6308a1.htm> (03.12.2018)

³¹ Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. Stalkers and their Victims, second edition. New York: Cambridge University Press 2008. p 136

– ja häbitunde, üksi olemise hirmu, depressiooni, posttraumaatilise stressihäire. Tihti esineb ka raskusi magama jäämisel, kannatanud näevad õudusunenägusid. Levinud on ka enesesüüstamine, muutused iseloomus, viha tundmine, ebakindlus. Need ärgitavad mõnuainete (alkohoolsed joogid, narkootilised ained) tarbimisele. Tuleb tõdeda, et kahjuks on keskseks probleemiks ka enesetapu mõtted ja isegi ka katsed. Kui kannatanu vaimne tervis ja heaolu on saanud kahjustada, hakkab see mõjutama ka ohvri füüsilist tervist. Nagu juba eelpool sai välja toodud, on jälitamise all kannatanutel raskusi magama jäämisega, ohvrid on pidevalt valvel. Magamatus aga väsitab ja kurnab organismi. Pidevalt stressis olemine põhjustab peavalusid, lisaks on nad pidevalt uimased. Ohvritel esineb tihti ka probleeme korrapärase söömisega, mistõttu on võitlevad nad veel ka kaalukaotusega. Kui ohver juba kannatab eelnimetatud tagajärgede all, kaob igasugune huvi ka teistega sotsiaalselt läbi käia. Nad on ebakindlad ja ei tea, kust või millal võib tulla uus hoop. Igasugust väljas käimist või koosviibimisi välditakse. Uusi suhteid (nii sõbrasuhteid kui ka intiimseid suhteid) ei suudeta ega taheta luua. Nad muutuvad isoleerituks. Mullen ja Pathe on tuginenud mitmete uuringutele selliste aspektide väljatoomisel. Kõik juba mainitu mõjutab igal juhul ka töötulemusi või näiteks õppeedukust. Sagenevad töövõimetuslehel viibimised, see avaldub aga ka sissetuleku vähenemises. On tavapärane, et ohver kas tuleb töölt ära, vahetab töökohta või langeb näiteks koolist välja. Need ohvrid vajavad professionaalset abi. Selle saamine on aga raskendatud, kui kannatanu on viidud sellise piirini, kus ta ei taha enam midagi teha ega ka kuskil käia. Rääkimata siis veel juhtudest, kus töökoha puudumise tõttu võibolla sissetulek üldsegi puudub.³² On esinenud ka juhtumeid, kus kannatanu on pidanud vahetama ka elukohta.³³

Ohvri jaoks ei ole vahet, millistel motiividel jälitaja tegutseb. Ohvri jaoks on see igal juhul negatiivse mõjuga. Küll aga on Pathe ja Mullen 1997 leidnud, et ohvrid, kes teadsid jälitajat, tundsid jälitamisest vähem hirmu, kui need, kes ei teadnud jälitaja identiteeti, ning seda seetõttu kuna nad oskasid ette kujutada ja mõista, miks neid jälitatakse. Mõnikord on ohvrid kirjeldanud kergendustunnet, kui said teada, kes neid jälitas. Neil kadus vajadus kujutada ette iga potentsiaalset liikujat kui jälitajat. Kergem oli iga uut päeva vastu võtta, sest teati, kelle eest hoiduda. On olnud olukordi, kus ohver peab vahetama elu- või töökohta. Siinkohal on paslik vaadata tagasi juhtumile Lane vs Dennis. Näiteks ka üks sporditreener vahetas koheselt töökohta, kuna sai teada, et jälitaja üritas igal võimalusel teda leida erinevatest spordiklubidest,

---

³² Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. *Stalkers and their Victims*, second edition. New York: Cambridge University Press 2008P 35-57 and MacKenzie, R., McEwan, T., Pathe, M., David, J., Ogloff, J. Mullen, P., *Stalking risk profile: Impact of stalking on victims*. Available <https://www.stalkingriskprofile.com/victim-support/impact-of-stalking-on-victims> (04.12.2018)

³³ Davis, J. A., *Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management*, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001. p 6

kus ta võis treeninguid läbi viia. Mõned ohvrid on vahetanud ka nime, minimaliseerimaks võimalust jälitajapooleks kontakti otsimiseks.³⁴

Jälitaja teod avaldavad kannatanule nii sügavat mõju, mida analoogsete olukordadega kokku puutunud inimesed ei oska ettegi kujutada. Reaalsus on aga see, et jälitamisega seotud uuringud ei ole, ega ilmselt saagi olema, kokkuvõtvad ega lõplikud, sest tegemist on ajas ja tajus areneva protsessiga. Küll aga läbiviidud uuringute ja statistika põhjal ning leitud järelduste pinnalt on hõlpsam leida viise, mis võiksid taolist käitumist tulevikus tõkestada. Kindlasti on seeläbi võimalik pakkuda ohvritele paremat kaitset, turvalisust.

Näiteks on Ameerika Ühendriikides on loodud mittetulundusorganisatsioon *The National Centre for Victims of Crime*, mis loodi ligikaudu 20 aastat tagasi erinevate kuriteo ohvritele. Nimetatud organisatsioon on suunanud võrdlemisi suuremahulise rõhu ka ahistava jälitamise kuriteoohvritele. Organisatsioon pakub nõustamisteenust, suunab ohvreid spetsialistide vastuvõtule, selgitab ohvrile tema võimalikke õigusi ja valikuid.³⁵ Tegemist on Eestis tegutsevale ohvriabile sarnase organisatsiooniga, kuid oma olemuselt on ta mastaapsem.

---

³⁴ Finch, E. *The Criminalisation of Stalking: constructing the problem and evaluating the solution*, London: Cavendish Publishing 2001. pp 79-81

³⁵ National Centre for Victims of Crime,. Available: <http://victims of crime.org/help-for-crime-victims/get-help-bulletins-for-crime-victims/bulletins-for-teens/stalking> (19.11.2018)

2. KarS § 157³ loomine ning süütekoosseis

2.1 Ahistava jälitamise kriminaliseerimine Eesti Vabariigis

07.04.2011.a võeti Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt vastu Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon³⁶, mille üheks nõudeks konventsiooni ratifitseerimisel oli ahistava jälitamise kriminaliseerimine. Konventsioonis käsitleb ahistavat jälitamist artikkel 34 (*stalking*) ning sätestab, et liikmesriigid kohustuvad kasutusele võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmed, et kriminaliseerida sellised teod, kus teist isikut ähvardatakse korduvalt ning/või mis panevad teist isikut oma turvalisuse pärast muretsema. Eesti allkirjastas Istanbuli konventsiooni 01.12.2014.a ja 03.02.2017.a algatas Eesti Vabariigi Valitsus karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise eelnõu³⁷, mille eesmärgiks oli kooskõlastada kehtiv õiguskord konventsioonis sätestatud nõuetega, et seejärel konventsioon ratifitseerida.

Ekslikult võib jääda mulje, justkui oleks jälitamise näol tegemist teoga, mis võiks olla kaetud kehtivas karistusseadustikus juba ähvardamise (s.o KarS § 120) või eraviisilise jälitustegevuse (s.o KarS § 137) koosseisudega ning vajadus uue normi loomiseks puudub. Tegelikult need kaks koosseisu ahistavat jälitamist sisuliselt ei katnud. Konventsiooni seletuskirja kohaselt³⁸ on ahistava jälitamise teokoosseisu olemus oluliselt laiem, kui seda on ähvardamise või eraviisilise jälitustegevuse koosseisud. Artikkel 34 võib näiteks väljenduda kannatanu korduvas füüsilises jälitamises, temaga vastumeelselt suheldes või viimase informeerimises, et teda mingil viisil jälgitakse. Selline jälitamine võib aset leida näiteks kannatanul füüsiliselt järel käimisenä, tema vahetus läheduses viibimisega, kannatanu elu- või töökohta ilmunisena. Välistatud ei ole ka virtuaalne jälitamine või muu sidevahendi abil kontakti otsimine. Tegemist ei ole klassikalise ähvardamisega, nagu seda mõistetakse KarS § 120 all (nt kui eelnevalt tapmise eest karistust kandnud isik hoiab nuga käes, suunab selle teise isiku poole ja ütleb „Ma tapan sinu ka ära!“), kus spetsiifilisteks tunnusteks on ähvarduse tegemine ning alus karta selle täideviimist. Ka

---

³⁶ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul 11.05.2011. Council of Europe Treaty Series no. 210. Available <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e> (03.12.2018)

³⁷ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (03.12.2018)

³⁸ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series no 210. Istanbul. 2011. pp 32 Available: <https://rm.coe.int/16800d383a> (03.12.2018)

eraviisilise jälitustegevus kannab spetsiifilist eesmärki – kannatanu kohta andmete kogumine – ning artikli 34 seisukohalt see tähtsust ei oma.³⁹ Konventsiooni seletuskirja kohaselt on jälitamine (*stalking*) selline kuritegu, mis kujutab endast ühe isiku poolt teise isiku vastu suunatud tahtlikku tegevust, mis väljendub korduvas ähvardavas käitumises ning mis tekitab selles isikus hirmu tema turvalisuse pärast. Selle alla kuulub igasugune hirmu tekitav ähvardava iseloomuga käitumine, mis on suunatud konkreetsele isikule. Selline käitumine võib hõlmata korduvat teise isiku jälitamist, soovimatut suhtlemist või tema jälgimist nii, et isikule sellest ka teada antakse. Veel võib selline tegu väljenduda kannatanule füüsiliselt järgnemises, tema elu- või töökohta ilmumises või ka virtuaalmaailmas ja sotsiaalmeedias jälgimises. Ohvriga aktiivselt kontakti otsimised võivad kajastuda igasuguses soovimatu aktina. Ähvardav käitumine võib seisneda ka ohvri vara rikkumises või muutmises, märkide jätmises, mis läbi on jälitajal võimalik ohvrile märku anda, et teda jälgitakse või, et keegi on seal viibinud. Kõikide taoliste tegude puhul on oluline, et see on toime pandud tahtlikult ja ohver tunneb seetõttu hirmu. Korduvus aga viitab sellele, et tegemist on järjepideva käitumisaktiga. Muuhulgas tuleb veel tähele panna, et eelpool nimetatud võimalikud teod eraldi võetuna ei pruugi olla kriminaalse alatooniga. Just korduvus ongi see, mis erinevate tegude kogumina muudab teatu kriminaalseks, kuid seda tuleb siiski hinnata kogumis asjaoludega. Kuna karistusseadustikus sisalduvad paragrahvid ei olnud piisavad konventsiooni nõuete täitmiseks, tingiski see uue normi loomise vajaduse. Konventsioon küll andis võrdlemisi selge ülevaate, millistel juhtudel peab artiklis kirjeldatud teguviis olema kriminaliseeritud, kuid jättis liikmesriikide seadusandjatele ka vaba voli kasutada muid meetmeid (nt tsiviilõiguslikke), kui riigid seda deklareerivad. Muude meetmete kasutamine peab toimuma eeldusel, et nad täidavad eesmärki, on efektiivsed ja mõjusad.⁴⁰

Konventsioon ratifitseeriti 20.09.2017.a, s.o pärast õiguskorda vastavate muudatuste sisseviimist.⁴¹ Ahistava jälitamise kriminaliseeritud teokoosseisu norm eksisteerib seadusandluses alates 14.06.2017.a ning säte jõustus 06.07.2017.a. Tegemist on küll

---

³⁹ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385 juurde kuuluv seletuskiri. Lk 11 jj Arvutivõrgus:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lis%20maalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus>

(03.12.2018)

⁴⁰ Explanatory Report to the Council Of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Istanbul 2011. Available

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> p 32. (03.12.2018)

⁴¹ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsiooni heaks-kiitmine ja volituse andmine. – RT II, 02.12.2014, 1. Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooniratifitseerimise seadus. – RT II, 26.09.2017, 1

naistevastase vägivalda raames vastu võitlemiseks loodud konventsiooni raames loodud normiga, kuid reaalselt kaitseb säte nii mehi kui ka naisi ahistava jälitamise eest.

2.1.1 Seadusmuudatuse prognoositud mõju

Iga seaduseelnõu koostamise käigus hinnatakse seaduse muudatusega kaasuvaid mõjusid. Ahistava jälitamise kriminaliseerimine lõi eeldused sellele asjakohasemaks reageerimiseks nii õigusaktidega kui praktikas. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385 juurde kuuluvast seletuskirjast nähtub, et muudatusega loodeti suurendada ühiskonna turvalisust. Ahistava käitumise kriminaliseerimine annab ühiskonnale selge signaali sellise teo keelatusest ning karistatavusest. Kriminaliseerimine mõjutab kogu ühiskonna hoiakuid tervikuna ja aitab muuta suhtumist ahistavasse jälitamisest taunivamaks. Eeldati, et suurem teadlikkus ahistava käitumise keelatusest võib kaasa tuua ahistavast jälitamisest menetlusasutuste teavitamise kasvu nagu see on toimunud lähisuhtevägivalda kuritegude puhul. Jälitava käitumise vähendamiseks ühiskonnas on muu hulgas vältimatu ka tõhusam ning mastapsem ennetustöö nii avalikkuses kui ka haridussüsteemides, ohvrite abistamine ning efektiivne sekkumine teo toimepanemisse. Mõjutatud saavad ka avaliku sektori töötajad ning õiguskaitseorganite töö. Kuna prognoositi ahistavast jälitamisest politseisse teatamise kasvu, siis sellest tingituna suureneb ka menetlejate töökoormuse nii ahistava jälitamise kuritegude uurimisel kui kannatanu kaitseks kriminaalmenetlusliku lähenemiskeelu kohaldamisel. Muudatused mõjutavad eelkõige turvalisust, inimeste käitumist ja nende tervist. Mõjud avalduvad nii kannatanule, teo toimepanijale kui kogu ühiskonnale. Kriminaliseerimine mõjutab ühiskonna suhtumist jälitamisest ja aitab kujundada taunivat hoiakut vägivalda suhtes. Muudatused võimaldavad ohvri ja tema lähedastel saada kriminaalmenetluse raames kaitset ja tuge ning avaldavad seega positiivset mõju ohvri turvalisusele, toimetulekule, töövõimele ja tervisele. Teo toimepanija käitumise põhjuseks võivad olla vaimse tervise probleemid ja sellistel juhtudel mõjutab muudatus vajadust vaimse tervise teenuste järele. Muudatus mõjutab ennekõike naisi ja nooremaid isikuid, kes uuringute järgi langevad sagedamini jälitamise ohvriks.⁴²

---

⁴² Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385 juurde kuuluv seletuskiri. Lk 20-21. Arvutivõrgus:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lis%20maalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus>
(03.12.2018)

2.1.2 Lähemiskeelu instituut ja KarS § 157³

Ahistava jälitamisega on tihedalt seotud lähemiskeeld. Ajutine lähemiskeeld on kaitsemeede, mida võib kannatanu nõusolekul, prokuratuuri taotlusel ja kohtu loal kohaldada kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustatava või süüdistatava suhtes. Lähemiskeeluga võib keelata isikul kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenemise ja nendega suhtlemise. Kriminaalasjas kohtuotsust tehes võib kohus kannatanu taotlusel kohaldada lähemiskeeldu samadel eeldustel, tuginedes võlaõigusseaduse §-le 1055. Lähemiskeelu (KrMS § 310¹) või ajutise lähemiskeelu (KrMS § 141¹) kehtestamise üheks eelduseks on tavapäraselt kas isikuvastane või alaealise vastu toime pandud süütegu või selle kahtlus. Ahistava jälitamise koosseis ei paikne küll KarS 9. peatükis (isikuvastased süüteod) vaid 10. peatükis (poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased süüteod), kuid tulenevalt KrMS kommenteeritud väljaande kommentaaridest tuleb lähemiskeelu kohaldamise ala tõlgendada laiendavalt. Lähemiskeeld hõlmab ka tegusid, mis teatud raskendavate lisatunnuste puudumise korral tuleks samuti kvalifitseerida isikuvastaste kuritegudena. Kommentaaride kohaselt on lähemiskeelu kohaldamine võimalik ka isiku suhtes, kes tunnistatakse süüdi näiteks röövimises (KarS § 200) või väljapressimises (KarS § 214). Seega, lähemiskeeldu ja ajutist lähemiskeeldu saab rakendada ka ahistava jälitamise korral, vaatamata sellele, et tegemist ei ole 9. peatükis asetseva süüteokoosseisuga, kui on täidetud võlaõigusseaduse § 1055 lõikes 1 sätestatud lähemiskeelu kohaldamise materiaalõiguslikud eeldused.⁴³

2.2 Süüteokoosseisu elemendid

Selleks, et hakata analüüsima ühe või teise paragrahvi koosseisulisi tunnuseid, on esmalt vajalik tuvastada, mis on üldse süüteokoosseis ning selle elemendid. Siinkohal annab autor põgusa ülevaate süüteokoosseisu elementidest ning nende teoreetilistest aspektidest.

Oma olemuselt on süüteokoosseis karistatava ning keelatud teo tunnuste kogum, mis on välja toodud karistusseadustiku (edaspidi ka KarS) eriosas. Selleks, et seadusandja ei saaks seadust kohaldada oma tahte järgi, on teotunnustel kindel sisu. See tuleneb määratletusnõudest, mille kohaselt peab karistatav ning keelatud tegu olema võimalikult täpselt kirjeldatud. See ei

---

⁴³ Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2012.lk 704-706

tähenda, et kogu teokoosseis tuleks seaduses detailselt välja toodud olema. Seaduse tekst ei saa ka olla ebamääraselt pikk või laialivalguv. Tegu on võimalik kirjeldada ka ühe sõnaga, näiteks nagu seda tapmise koosseisu puhul, kus tegu on tuletatav teo enda olemusest. Ka võib olla, et osa tunnuseid on kvalifikatsiooni kirjutamata, sest nad võivad ilmuda üldosalistena (põhjuslik seos) või ka eriosalistena (varakäsusutus). Süütegu kirjeldavad tunnused on küll seaduses, kuid asjaolud kajastavad tegelikus elus realiseerunud tegu, mis on välismaailmas avaldunud, kuid inimese tahtest kantud. Eriosa üldiselt ei kirjelda sättes endas kaitstavat õigushüve, vaid sellele viitab regulatsiooni paiknemine seaduses. Süüteokoosseisul on kaks liiki, mis annavad edasi koosseisu sisu. Tegemist on objektiivse ning subjektiivse koosseisuga. Neid võib nimetada ka objektiivseks ja subjektiivseks küljeks, koosseis jaguneb kaheks. Küll aga on süüteokoosseisul ka erinevad tüübid, mis kujutavad endast normitehnilist vormi. Koosseisu moodustamisel tunnuste esitamiseks kasutatakse teo kirjeldamiseks teatud võtteid, mistõttu on välja kujunenud kindlad koosseisutüübid. Koosseisutüübi tuvastamine on vajalik eeskätt selleks, et oleks võimalik normi õigesti kohaldada. Sellest sõltub nimelt ka teiste karistusõiguslike instituutide kohaldamine nagu näiteks osavõtt, süüteo aeg, koht, aegumine jne.⁴⁴

06.07.2017.a. jõustus karistusseadustikus uus kuriteokoosseis ahistava jälitamise näol. Ahistav jälitamine kuulub praegusel hetkel seadustiku 10-dapeatüki, s.o „Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased süüteod“, teise jaosse, mis käsitleb põhivabaduste rikkumisi, ning kannab paragrahvide loendis järjenumbrit 157³.⁴⁵ Selles peatükis kajastatud süüteod on suunatud kolme kaitstava õigushüve vastu: võrdõiguslikkus, põhivabaduses ja valimisvabadus. Jagu number kaks kaitseb põhivabadusi. Seega, õigusnorm kaitseb konkreetse isiku eraelu kui põhivabadust. Põhivabadus on vabadusõigus. Igal isikul on õigus elule, vabadusele, isikupuutumatusel, eraelu puutumatusel. Tegemist on kaitsmisväärse põhivabaduse rikkumisega, mis ei ole hõlmatud teiste (nt isikuvastaste süütegude) koosseisudega.⁴⁶

KarS § 157³ kohaselt on kriminaliseeritud teoks teise isikuga korduva või järjepideva kontakti otsimine, tema jälgimine või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumine, kui selle eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine ning seda eeldusel, et puudub KarS §-s 137 sätestatud süüteokoosseis. Sellise teo

---

⁴⁴ Sootak, J. Karistusõigus: üldosa, Tallinn: Kirjastus Juura 2010, lk 228-240

Sootak, J. Pikamäe, P. Karistusseadustik: kommenteeritud vlj. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2015. lk 21-25.

⁴⁵ Karistusseadustik [RT I 2001, 61, 364](#)

⁴⁶ Sootak, J. Pikamäe, P. Karistusseadustik: kommenteeritud vlj. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2015. lk 437-438

toimepanija põhikaristus saab olla rahalisest karistusest kuni üheaastase vangistuseni. Tegemist on teise astme kuriteoga, mis oma süüteo koosseisu liigi poolest vastab teo- ja tagajärjedeliktile.

Normi sanktsioonivalik on võrreldav KarS §-ga 331², s.o lähenemiskeelu rikkumisega, kus isikut saab samuti karistada rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Sanktsioonid võrdsustati eelkõige seetõttu, et sooviti välistada situatsioonid, kus kannatanu eelistaks kriminaalmenetluse alustamiseks KarS § 157³ alusel avalduse esitamist tsiviilõiguslikule lähenemiskeelu taotlemisele VÕS § 1055 alusel⁴⁷, sest kriminaalmenetlus on kulukas, aegavõttev ja koormav, tsiviilõigusliku lähenemiskeelu taotlemine on ökonoomsem.

Eesti Vabariik on küll täitnud konventsiooni nõuded, kuid autori hinnangul ei ole selline tsiviilõigusliku lähenemiskeelu eelistamine kriminaalmenetluse ees oodatav lähenemine kooskõlas konventsiooni eeldustega. Konventsiooni artikli 34 kohaselt peavad liikmesriigid kasutusele võtma seadusandlikke või muid meetmeid, et selline teise isiku vastu suunatud tahtlik ja korduv ähvardav käitumine saaks kriminaliseeritud. Karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde kuuluvast seletuskirjast justkui tuleneb, et norm loodi pelgalt konventsiooni nõude täitmiseks. Sisuliselt seadusandja lootis ja loodab, et jälitamisohvrid pöörduksid ennekõike tsiviilkohtusse ja taotleksid sealt lähenemiskeeldu ning alles siis, kui seda rikutakse vähemalt teist korda.

Nimelt KarS § 331² ⁴⁸ koosseisu moodustab tsiviilkohtumenetluses või kriminaalmenetluses määratud lähenemiskeelu või muu isikuõiguse kaitse abinõu rikkumine, kui rikkumine on toime pandud korduvalt või sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale.⁴⁹ Seega norm seab rikkumisele kaks tingimust – korduv või oht. Jälitamine iseenesest alati ei pruugi olla teisele isikule, tema elule või varale realselt ohtu tekitav. Eelkõige on jälitamise näol siiski tegemist teise isikuga korduva või järjepideva kontakti otsimisega, tema jälgimisega või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumisega kui selle eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamise, alandamise või muul viisil oluliselt häirimine. Ohu tingimus ei ole täidetud.

Korduvuse puhul on tegemist faktilise retsidiiviga ning kuritegu ei moodusta ühekordne rikkumine. Ehk siis lähenemiskeelu rikkumisega kriminaalmenetluslikku abi saab kannatanu

---

⁴⁷ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385 juurde kuuluv seletuskiri. Lk 13. Arvutivõrgus:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus>
(03.12.2018)

⁴⁸ Kohtulahendiga kohaldatud lähenemiskeelu või muu isikuõiguse kaitse abinõu rikkumise eest, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale, või lähenemiskeelu või muu isikuõiguse kaitse abinõu korduva rikkumise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

⁴⁹ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2015. lk 816-817

vaid siis, kui jälitaja on sooritanud vähemalt kaks keelu rikkumist. Kui kannatanu taotleb tsiviilkohtumenetluse raames lähenemiskeeldu, siis see pigem juba eeldab, et keegi on tema eraellu korduvalt ja häirivalt sekkunud, tema elu seganud. Tsiviilkohtumenetluse kommentaaride kohaselt tuleb lähenemiskeelu taotlemiseks esitada avaldus, mis kajastab põhjalikult ja selgitatult kõiki asjaolusid ning sündmuseid tegude kohta. Asjaolud peavad olema kajastatud selliselt, et kohus saab järeldada lähenemiskeelu seadmise vajalikkust kuna on tõenäoline, et juba aset leidnud õigusrikkumised korduvad. Kui on tegemist ähvardava käitumisega, tuleb kohtule ka põhistada, et isiku käitumisest lähtub tajutav oht. Sellise vajaduse tingib asjaolu, et tsiviilkohtumenetluses on kohtu võimalused ise asjaolusid välja selgitada piiratud.⁵⁰ Selleks, et isik vastutusele võtta lähenemiskeelu rikkumise eest, peab ta viimase poolt sooritatud tegevust veel vähemalt kaks korda taluma. Konventsiooni idee ei olnud ega ole ka praegu kannatanu taluvuspiiri suurendamine vaid tema kohene kaitse ja seda enne, kui aset leiab reaalne füüsiline rünne. Konventsiooni artikli 78 paragrahv 3 kohaselt küll jäetakse liikmesriikidele võimalus näha kriminaalkaristuse asemel ette ka mittekriminaalseid sanktsioone ning seda tingimuseel, et sanktsioonid on hoiatavad, tõhusad ja proportsionaalsed, näiteks nagu seda on lähenemiskeeld,⁵¹ aga Eesti endale sellist võimalust ei jätnud.

Samuti on oluline siinkohal välja tuua, et kui jälitaja sekkub teise inimese ellu järjepidevalt ning sellise tegevuse eesmärk või tagajärg on jälitatava hirmutamise või alandamise või muul viisil oluliselt häirimine, siis tegelikult on ikkagi toime pandud juba kuritegu. Kuritegude lahendamine ei kuulu tsiviilkohtu pädevusse. Kuritegusid menetlevad ja lahendavad vaid selleks ettenähtud menetlusasutused. Ahistava jälitamise puhul siis politsei, prokuratuur ja kriminaalkohus. Seadusandja lootus, et kannatanud pigem eelistaksid taotleda tsiviilkohtus lähenemiskeeldu, kuigi tegelikult on kuritegu toime pandud, ei ole kooskõlas tsiviilmenetluste ja kriminaalmenetluste eraldatuse põhimõttega, mille kohaselt tsiviilkohtud lahendavad eraõiguslikest suhetest tulenevaid tsiviilasju ning kriminaalmenetlused lahendavad kriminaal- ja väärteoasju.

---

⁵⁰ Kõve, V. Järvekülg, I. Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura 2017 lk 500 p 4.1

⁵¹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series no 210. Istanbul. 2011. pp 32. Available <https://rm.coe.int/16800d383a> (03.12.2018)

2.2.1 Objektiivne külg

Kuriteokoosseisu objektiivse külje analüüsimiseks tuleb esmalt lähtuda konventsiooni enda seletuskirjast ja selle mõttest ning järgnevalt võrrelda seda seadusandja poolt loodud normiga. Süüteo objektiivsed koosseisutunnused on alati seaduses endas kirjeldatud tegevused või tegevusetused ning mõningatel juhtudel sellega põhjustatud tagajärjed.

Tabel 1. Konventsioon ja siseriiklik norm

	Konventsiooni artikkel 34 ja selle seletuskiri	Siseriiklik norm KarS § 157 ³
Kaitstav isik	Konkreetne isik, kellele tegu suunatud	Konkreetne isik, kellele tegu suunatud
Teo olemus	Ähvardav käitumine kui tahtlik tegu, mille ga tekitatakse ohvris hirmu tema turvalisuse pärast.	Tegu, mille eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine.
Viis	Näitlikustatud avatud loetelu. Korduv teise inimese jälitamine, soovimatu suhtlemine või ohvrile jälgimisest teadaandmine. Hõlmab füüsilist järgnemist, tema töökohta, spordi- või haridusasutusse ilmumist, aga ka jälgimist virtuaalmaailmas. Soovimatu suhtlemise aktid hõlmavad igasugused ohvriga aktiivse kontakti loomise katsed olemasolevate kommunikatsioonivahendite kaudu, sh moodsate meedia- ja infotehnoloogiaseadmete	Avatud loetelu. Kontakti otsimine, jälgimine või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumine.

	<p>kaudu. Võib hõlmata erinevaid käitumisviise nagu teise isiku varaga vandaalitsemine, teise isiku isiklikele esemetele märkide jätmine, viitamaks, et ahistaja on kohal olnud, isiku lemmikloomale suunatud tegevused või valeidentiteedi kasutamine või väära teabe levitamine internetis. Käitumine võib laieneda ohvri lähedastele.</p>	
Ajaline määratletus	Korduv. Pikaajaline tegevus, koosneb korduvates asjakohastest intsidentidest.	Korduvalt või järjepidevalt.

Konventsiooni seletuskiri täpsustab, et ahistava jälitamisenä on käsitletav konkreetsele isikule suunatud korduv ähvardav käitumine kui tegevus (tegu), mis põhjustab temas hirmu, ning see võib väljenduda erinevates viisides: teise isiku jälitamises, soovimatus suhtlemises, füüsilises järgnemises, elu-, töökohta, spordi-, õppeasutusse ilmumises, kontakti loomises läbi sidepidamisvahendite sh ka läbi virtuaalmaailma ja infotehnoloogiliste seadmete kaudu, varaga vandaalitsemises või muul viisil kannatanule/ohvrile jälgimisest teada andmises. Loetelu ei ole lõplik vaid eelkõige suunav.

Loodud normi interpreteerimiseks on siseriiklik seadusandja jätnud küllaltki palju võimalusi. Sätte kohaselt on karistatavaks teoks teise isikuga korduva või järjepideva kontakti otsimine, tema jälgimine või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumine, kui selle eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine ja kui puudub käesoleva seadustiku §-s 137 sätestatud süüteo koosseis.

KarS § 157³ regulatsioon ei lähtu ainiti konventsiooni enda sõnastusest. Artikkel 34 käsitleb sisuliselt nii jälitamist kui ka ähvardamist. Kuna mõlemad teod on karistusseadustikus eraldi kuriteona olemas, jäeti sellise sõnastuse kasutamine sättes välja. Põhjuseks oli eelkõige erinevate tegude klassifitseerimisel tekkida võiv problemaatika. Artikkel käsitleb ka fraasi „*paneb teise isiku oma turvalisuse muret tundma*“, mida samuti sellises sõnastust jõustunud normis kasutatud ei ole ja seda tingituna inimeste individuaalsusest. Iga inimese jaoks on

turvatus erineva kaaluga. Jälitata ei pruugi ohtu tunda, kuid jälitaja tegevus võib hoopiski häiriv olla. Ka võib jälitaja eesmärk olla ohutunde tekitamine. Siin võiks võrdluseks tuua KarS §-i 120, kus koosseis on täidetud vaid eeldusel, kui isik, keda ähvardati, tundis, et on alust karta ähvarduse täideviimist. Ehk siis, kui keegi kedagi tõsimeeli ähvardab, kuid ähvardatav seda reaalsena ei taju, ei ole koosseis täidetud. Ahistava jälitamise puhul ei pea tagajärg saabuma. Piisab, kui eesmärgiks oli hirmutamine (ohutunde põhjustamine). Olukord võib olla ka vastupidine, isiku käitumine võib olla kantud tahtest teha teise üle nalja, kuid viimases võib see tekitada hirmu või alandatud. Erandlik ei ole ka situatsioon, kus teo toimepanija tahe on oma käitumisega kannatanus hirmu tekitada ja viimane tunnebki hirmu. Siit järeldub, et tulemus ja eesmärk võivad olla erisuunalised, kuid võivad olla ka samasuunalised, mistõttu on seadusandja normis loonud kaks võimalikku varianti: kas eesmärk või tagajärg. Üks ei välista teist ning nad võivad ka esineda korraga. Loodud normis eksisteerivad väljendid nagu „hirmutada“, „alandada“, ja „häirida“, ka selline sõnakasutus tingib eesmärgi ja tagajärje valikuvõimaluse jätmise, kuna nagu ka ohutunde individuaalses tajumises, tajutakse ka hirmu, alandamist ja häirivust erinevalt, mistõttu eesmärk ja tagajärg võivad samuti varieeruda. Samuti ei tohiks lähtuda ainiti kannatanu subjektiivsest hinnangust, vaid seda tuleks hinnata lisaks ka objektiivse kõrvalseisja seisukohast. Kas kellegi tegevus on ka keskmisele mõistlikule inimesele oluliselt häiriv ja kas tegu kahjustab KarS § 157³ kaitsealas olevat õigushüve või näib see nii vaid kannatanule.

Seletuskiri ei näe konkreetselt ette, kui mitu tegu järjepideva ja korduva teo alla kvalifitseerub. Ka siseriiklik norm seda otsesõnu ei reguleeri. Näiteks varguse, s.o KarS § 199, puhul on korduvus kaks tegu ning kolmas tegu annab kvalifitseerivaks tunnuseks juba süstemaatilise. Ka KarS § 121 lg 2 sätestab raskendava asjaoluna korduvuse ning selle sätte raames algab korduvus samuti teisest teost. Küll aga ei saa ahistava jälitamise puhul lähtuda samadest kriteeriumidest, vaid tegemist on kuriteokoosseisuga, kus järjepidevust ja korduvust tuleb eelkõige vaadata juhtumite enda pinnalt. Ette võib tulla olukordi, kus ühel korral jälitaja ootab jälitatavat tema kodu juures, teisel korral helistab talle päevas paar korda ja kolmandal korral kirjutab talle mõne sõnumi. Korduvuse nõue justkui on täidetud, kuid siinjuures on oluline, et ohver ise tõesti sai oluliselt häiritud või tundis hirmu või oli jälitaja enda eesmärk ohvris neid tundeid tekitada. Ei konventsiooni ega ka siseriikliku õigusnormi mõte ei ole hakata kõiki inimesi kriminaalkorras karistama paari telefonikõne või sõnumi saatmise eest ning seetõttu ongi oluline hinnata korduvust ja/või järjepidevust iga juhtumi korral eraldi ning vaadelda asjaolusid tervikuna objektiivse keskmise mõistliku inimese seisukohast, kuna nagu ka eelpool välja toodud – inimeste taju on individuaalne.

Seega, kokkuvõtvalt saab objektiivsete koosseisutunnuste poolest KarS § 157³ puhul välja tuua järgmised aspektid:

1. tegu on suunatud teise inimese vastu – eksisteerib konkreetne isik, kelle vastu teod on suunatud. Kaitsealuseks isikuks ongi see sama isik.

Probleem: teise isiku vastu suunatud tegu pannakse toime läbi kolmanda isiku – kas ka tema on ka kannatanu? Üldiselt kaasatakse sellises olukorras see kolmas isik menetlusse kui tunnistaja. Tegu on siiski suunatud konkreetse indiviidi vastu ning asjaolu, et seda tehakse läbi kannatanu/ohvri pereliikme, sõbra või näiteks kollegi, ei tee teistest asjaosalistest üldiselt kannatanut. Küll aga tuleb pidada võimalikuks, et mingil hetkel võib sellest kolmandast isikust kannatanu ikkagi saada. Seda võib tõenäoliseks pidada eelkõige olukorras, kus teo toimepanija tõesti järjepidevalt ja korduvalt sekkub ikkagi ka selle kolmanda isiku ellu nii, et see muutub hirmutavaks, alandavaks või oluliselt häirivaks. Iga üksikjuhtumi korral tuleb seda eraldi hinnata ja silmas pidada.

2. tegu on korduv või järjepidev – kui korduvus tavapäraselt Eesti õigusloomes algab teisest teost, siis siinkohal tuleb asjaolusid hinnata kogumis tegude ja tagajärgedega. On võimalik, et ka juba kaks tegu on niivõrd intensiivsed, et jälitamise all kannatav isik tunnebki hirmu, on alandatud või siis näiteks oluliselt häiritud (võib ka olla kolm tunnust korraga). Sama lähenemine kehtib järjepidevuse puhul, kuid järjepidevuse mõiste sisustamine võib olla komplitseeritud. Võib esineda olukord, kus esimene tegu pannakse toime näiteks jaanuaris, järgmine tegu mais ja kolmas tegu oktoobris ja siis jälitata pöördub ka menetlusasutusse abi saamiseks. Sellisel juhul võib tekkida küsimus, kas teod on järjepidevad ning ajalis-ruumilises seoses või on järjepidevus katkenud. Kui ka järjepidevus loetakse katkenuks, siis korduvuse nõue on igal juhul täidetud. Ühe esinemine ei välista teist, teod võivad olla korraga nii korduvad kui ka järjepidevad.

3. tegemist on kontakti otsimisega, jälgimise või muul viisil teise (ahistatava) isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumisega – teo laad ei vaja pikemalt selgitamist, võib ilmneda füüsilise jälitamisenä, sidepidamisvahendite ja/või sotsiaalmeedia kaudu kontakti otsimisega. Viise selleks on mitmeid ning ammendavat loetelu ei ole võimalik sisustada.

Tahtevastatus – kas kannatanu peab teo toimepanijale ise teada andma, et viimase käitumisaktid on temale vastumeelsed ning kui peab, siis kas alati? Autor on hinnangul, et otseselt ei saa kannatanule sellist kohustust panna ja seda eriti olukorras, kus kõnealuseks aspektiks on teo toimepanija eesmärk kannatanus hirmu, alandatust või

oluliselt häirivust põhjustada. Küllaga kui rääkida nimetatud tunnustest tagajärje kontekstis, siis kas kannatanu suhtes on õiglane eeldada, et ta teavitab teo tegijat tahtevastasusest. Pigem ei. Kannatanu absoluutselt võib seda teha, kuid ütle mata jätmise korral ei saa järeldada, et käitumisaktid on vastuvõetavad, sõltumata sellest, kas teo toimepanija tegutseb eesmärgiga või tahtlusega tagajärje suhtes Menetluse alustamise otsustamisel või menetluse lõpetamise otsustamisel ei saa tugineda vaid sellele, kas kannatanu teavitas või ei. See ei ole obligatoorne kohustus. Muidugi võib see olla abiks teo tõendamise seisukohalt ning eelkõige subjektiivse külje elementide tuvastamisel.

Ainuüksi see, et kannatanu ei ole ise isiklikult palunud süüdistataval lõpetada tegude tegemist, ei anna alust asuda seisukohale, et kannatanu oli sellise tegevusega nõus ning see ei olnud tema tahte vastane. Tuleb vaadelda lisaks, kas muud kannatanu käitumisaktid näitavad kannatanu tahtevastasust teo toimepanija tegude suhtes. Seda võib näiteks näidata telefoninumbrite blokeerimine, kontode kustutamine, samuti sõnumitele ja e-kirjadele mittevastamine. Tõsi, ei saa ka kõrvale vaadata asjaolust, et kas kannatanu on aegajalt oma tegudega andnud mingilgi moel kahetiselt mõista, et teo toimepanija teod oleksid oodatud.

Probleem: teo toimepanija tegutseb positiivse eesmärgiga, kannatanu ei ütle, et tema käitumine on vastuvõetamatu. Teo toimepanija jätkab ning kannatanu esitab avalduse menetluse alustamiseks. Kaudne tahtlus ikkagi, kui kannatanu ei reageeri positiivselt, siis peab teo toimepanija aru saama, et viimane ei ole kontaktist huvitatud.

4. teo tagajärjeks on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine – objektiivne hinnang asjaolude pinnalt kogumis, alternatiivsed tagajärjed, kuid üks ei välista teist. Kui teo toimepanijal puudub igasugune tahtlus kannatanut hirmutada, alandada ja häirida kuna tegelikkuses soovis süüdistatav nõuda vaid selgitust. Isiku kriminaalkorras vastutusele võtmiseks järgi ei ole vajalik ilmtingimata isiku hirmutamine ja alandamine, kuivõrd koosseis on täidetud ka juhul, kui on tõendamist leidnud, et teo toimepanija eesmärgiks või tagajärjeks oli muul viisil oluliselt teise isiku häirimine. Teo toimepanija tegevuse tagajärjena võib olla kannatanu elu oluliselt häiritud. Kogu tegevus kannatanu suhtes peaks tunduma häirivana ka keskmisele mõistlikule kõrvalseisjale. Tuleb vaadelda, kas igal konkreetsel juhul on tegemist sotsiaalselt aktsepteeritava teoga. Kas ei või olla tegemist mõne üksiku sõnumi, telefonikõne või e-kirja saatmisega ning mis ilmselgelt ei vääriks karistusõiguslikku sekkumist. Kui teod ületavad sotsiaalselt aktsepteeritud käitumise ning tema tegude

iseloom, intensiivsus ja ulatus viitab üheselt ahistavale jälitamisele ning see vajab karistusõiguslikku sekkumist.

5. Negatiivne koosseisutunnus: Objektiivse koosseisu kaetuse välistab automaatselt, kui teo tunnustes esinevad KarS §-s 137 sätestatud koosseisutunnuseid ehk siis jälitamise käigus kogutakse andmeid jälitatava kohta.⁵²

Selle koosseisu puhul on kindlasti oluline eristada reaalselt ahistava jälitamise toimepanemist kas lähisuhtes või ka sõprussuhtes aset leidvatest nõ. paljasõnalistest tülidest. On juhtumeid, kus politseisse pöörduvad mõlemad osapooled üksteise vastu vaid kättemaksuks (keegi on näiteks kedagi petnud või solvanud ja otsitakse võimalusi nõ. tagasi tegemiseks valekaebuste esitamise ga). Võimalik on ka, et üks pool kontakteerub teise poolega nii tihti, et see muutub häirivaks, kuid kontakteerumise põhjuseks on näiteks ühise lapse kasvatamisega seonduv või hoopiski abielu lahutamise ning vara jagamisega seonduvad asjaolud. Olgugi, et suhtlemine võib hõlmata ka solvanguid, siis leiab autor, et igasugune solvamine selle koosseisu tunnustele ei vasta. Neil asjaoludel ei ole võimalik rääkida ahistava jälitamise toimepanemisest. Ka ei saa kriminaalvastutusele võtta vanemaid, kes liigselt kontrollivad oma laste käekäiku. Norm eeldab siiski eelkõige, et kannatanu õigushüve saab kahjustada. Kindlasti ei olnud ka seadusandja mõte hakata karistama tülist edasi arenenud solvamisi.⁵³

2.2.2 Subjektiivne külg

Seaduses endas on üldjuhtudel välja toodud ka süüteo subjektiivsed koosseisutunnused. Nendeks on enamasti tahtlus või ettevaatamatus. Tahtluse puhul on võimalik, et teo toimepanija tegutseb vähemalt kaudse tahtlusega. Subjektiivsete tunnustena võib käsitleda veel ka eesmärki, motiivi või hoopiski muud subjektiivse koosseisu tunnust.⁵⁴ Ahistava jälitamise enda koosseis sätestab subjektiivse koosseisu tunnusena eesmärgi või tagajärje. Eesmärgi olemasolu eeldab, et isik tegutseb kavatselt. Ei ole võimalik teo toimepanemine kaudse või otsese tahtluse ga, kui eesmärgiks on millegi tegemine või saavutamine. Isik tegutseb alati kavatselt, kui tema käitumise ja tegutsemise eesmärgiks on koosseisupärase tagajärje põhjustamine. Ehkki tuleb

---

⁵² KarS § 137 – eraviisiline jälitustegevus: jälitustegevuseks seadusliku õiguse ta isikul on keelatud teist isikut jälgida, eesmärgiga koguda jälgitava inimese kohta andmeid.

⁵³ Sommer, E., „Kuidas tõlgendada karistusseadustiku §-i 157³?“ Juridica 2018. Arvutivõrgus: http://juridica.ee/article_full.php?uri=2018_8_kuidas_t_lgendada_karistusseadustiku_-i_157_sup_3_sup (02.02.2019)

⁵⁴ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2015. lk 24

nentida, et tagajärg ei pea saabuma ja tagajärje saavutamine ei pruugi olla isiku lõppeesmärk. Samuti on oluline tähele panna, et eesmärgi asemel võib tegemist olla tagajärjega, mis kuulub objektiivsete tunnuste hulka. Ühe esinemine ei välista teist, vaid kahe alternatiivse võimaluse olemasolu viitab sellele, et eesmärk ja tagajärg võivad olla erisuunalised. Seega on ahistava jälitamise puhul tegemist normiga, kus eksisteerivad koos nii teodelikt kui ka tagajärjedelikt. Kui eesmärgi osas pigem probleeme ei ole, siis tagajärje ja tahtluse suhte analüüsimine on keerulisem. Kui isik oma tegudega realiseerib koosseisud nimetatud tagajärje, tuleb tuvastada tahtlus tagajärje saabumise suhtes. Tahtlus võib olla kaudne või otsene. Kuid kas ahistavat jälitamist on võimalik toime panna ilma tahtlusetagajärje suhtes. Tahtlus võib olla kaudne või otsene. Subjektiivsest küljest peab olema vähemalt kaudne tahtlus ka tagajärje suhtes. Vaid siis on isikul võimalik aru saada, mis on see tegu mis ta teeb, kas ja mil moel see on karistatav ning tal on võimalik oma käitumist vastavalt kujundada. Tahtluse tuvastamine on oluline just seetõttu, et kellegi vastutusele võtmine ei sõltuks pelgalt kannatanu subjektiivsest hinnangust. Kui ei ole võimalik kindlaks teha, et kahtlustatav pidi vähemalt möönma, et tema käitumine hirmutab, alandab või häirib oluliselt kannatanut, ei saa justkui jaatada ka kuriteokooseisu olemasolu.⁵⁵ Kui näiteks teo toimepanemise eesmärk toimepanija enda hinnangul on positiivne (näiteks suhte loomise eesmärgil), kuid teisele poolele on selline käitumine negatiivse alatooniga (vastuvõetamatu, hirmutav), tuleks ohvril oma käitumisega näidata seda vastumeelsust. Väga vastuvõetav on toimepanija teavitamine tahtvastasusest, kuid see ei ole obligatoorne kohustus. Piisab, kui kannatanu oma tegudega või tegevusetusega annab mõista, et sellised käitumisaktid on vastuvõetamatud või soovimatud. Sellisel juhul peab teo toimepanija ka ise möönma, et kannatanu ei ole huvitatud viimasega kontaktis olemisest ning on võimalik jaatada ka kaudset tahtlust. Olukorras, kus kannatanu teavitab otsesõnu ebasoovlikust kontaktist ning kui tegevus jätkub ka pärast teavitamist, siis oleks võimalik jaatada, et teo toimepanija pidi aru saama, et tema tegevus on vastuvõetamatu ja muutunud häirivaks ja saaks jaatada otsese tahtluse olemasolu. Muidugi on võimalik ka olukord, kus ohver ei tea teo toimepanija isikut, mistõttu ebasoovlikust käitumisviisist teada andmine on praktiliselt võimatu. Teisalt tekitab selline lähenemisviis ohvrile endale kohustuse püüda lõpetada ebasoovlik tegevus ning see tõstatab küsimuse, kas saab panna ohvrile mitteformaalselt kohustust õigushüve kahjustamist takistada. Kindlasti on siinkohal oluline aspekt ka see, et alati tuleb teo toimepanija tegusid hinnata selliselt, nagu seda saab olla mõistliku inimese seisukohast võetuna normaalne ja aktsepteeritav kontakt või sotsiaalne suhtlus. Kui teod

---

⁵⁵ Sommer, E., „Kuidas tõlgendada karistusseadustiku §-i 157³?“ Juridica 2018. Arvutivõrgus: http://juridica.ee/article_full.php?url=2018_8_kuidas_tolgendada_karistusseadustiku_i_157_sup_3_sup (02.02.2019)

ületavad selle piiri ning kannatanu ei ole ka kuidagi ise andnud mõista, et ta soovib sellist kontakti, siis on kindlasti võimalik rääkida otsesest tahtlusest. Iga situatsioon on erinev, kõik asjaolud on erinevad. Selle konkreetse sätte koosseisuelementide puhul ei ole võimalik kõiki tekkida võivaid olukordi ette näha ning tahtluse tuvastamine ongi keerulisem kui ehk mõne teise karistusseadustikus sisalduva kuriteo puhul.

Seega, kokkuvõtvalt subjektiivse koosseisutunnuste tuvastamisel tuleb lähtuda järgmistest aspektidest:

1. Eesmärk – tegutseb kavatselt.
2. Tahtlus tagajärje suhtes – vähemalt kaudne, tuleb tuvastada asjaolude pinnalt kogumis.

KarS § 157³ üldine deliktistruktuur:

Objektiivne koosseis:

- Subjekt – konkreetne isik, kelle vastu tegu on suunatud
- Tegu – korduv ja/või järjepidev tegu, mis seisneb teise isikuga tema tahte vastaselt kontakti otsimises, tema jälgimises või muul viisil oluliselt häirivalt tema eraellu sekkumises. Reeglina väljendub aktiivses ja intensiivses tegevuses.
- Negatiivne koosseisutunnus: puuduvad KarS § 137 tunnused.
- Tagajärg – teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine.
- Tagajärje omistamine (põhjuslikkus: *conditio* vormel, normatiivne omistamine). Tagajärge ja selle omistamist kontrollitakse vaid siis, kui tegemist on materiaalse ehk tagajärjedeliktiga.

Subjektiivne koosseis:

- Koosseisu tahtlus vastavalt KarS §-le 16.
- Eesmärk

Õigusvastasus:

- Õigustavate asjaolude puudumine

Süü:

- Süü
- Süüvõime KarS §-id 35 ja 35
- Süüid välistavate asjaolude puudumine

3. Ahistava jälitamise süütegude analüüs

Magistritöö põhieesmärgiks oli vaadelda, mis on saanud Eestis pärast ahistava jälitamise kriminaliseerimist ja seda mitmekülgset, hõlmates nii menetluslikku kui ka statistilist poolt ning analüüsi ülesehitusel kasutab autor osaliselt *The RECON Typology* alustalasid. Kui palju ahistava jälitamise juhtumeid on alates sätte jõustumisest jõudnud menetlusasutusteni? Milliseks on kujunenud menetlus- ja karistuspraktika – kas alustatud kriminaalasjad jõuavad enamjaolt lahenduseni poole aasta jooksul ning milline on kohaldatav karistus? Kui paljudel juhtudel on kriminaalasi algatatud, kui paljudel juhtudel seda tehtud ei ole ja miks? Mis soost isikuid on enim langenud jälitamise ohvriks? Mis soost isikud enim jälitamist toime panevad? Kas valdavalt on tegemist füüsilise jälitamisega või jälitamisega interneti ja tehnoloogiliste vahendite abil tingituna ühiskonna infotehnoloogilisest arengust?

Selline laiahõlmaline analüüs on vajalik eelkõige praeguste ja ka võimalike tulevaste kannatanute kaitseks ning omakorda konventsiooni nõuete efektiivseks täitmiseks. Kindlasti on magistritöös kajastatud statistika ning menetlus- ja karistuspraktika andmed abiks ka menetlusasutustele ühtse õigusemõistmise tagamiseks. Analüüsi tulemite põhjal on võimalik määratleda potentsiaalseid riskitegureid jälitamise ohvriks langemisel ning prognoosida jälitamisega seonduvat probleematikat. Samuti on võimalik vaadelda, kas Riik on kasutanud tema käsutuses olevaid meetmeid kannatanute kaitseks. Sellest lähtuvalt on kindlasti võimalik kujundada edasise kriminaalpoliitika suunda.

Eesmärgi saavutamiseks analüüsis autor kõiki alustamata jäetud ja alustatud ning järgnevalt lõpetatud/lahendatud kriminaalasju kogu Eesti Vabariigis (menetluspiirkonnad Viru, Põhja, Lõuna ja Lääne). Alustamata jäetud kriminaalasju on vaadeldud alates sätte jõustumisest kuni 31.12.2018.a, seega vaadeldavaks perioodiks on ligikaudu 1,5 aastat. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasju on vaadeldud perioodil 01.01.2018.a – 31.12.2018.a ning andmed on kajastatud 16.02.2019.a seisuga, st analüüsitud on neid lõpetatud või lahendatud kriminaalasju, mis on lõpliku otsuseni jõudnud 16.02.2019-ks kuupäevaks. Analüüsi koostamiseks vajalikud andmed on võetud vaid üleriigilisest Prokuratuuri Infosüsteemist (elektroonne infosüsteem PRIS) ning nende vaatlemine ja magistritöös kajastamine on kooskõlastatud Riihiprokuratuuriga. Paberandjal kriminaaltoimikuid vaadeldud ei ole. Töö raames ei avalda autor delikaatseid isikuandmeid ega muul moel isikuid kahjustavat teavet.

Kuna autor vaatleb nii alustamata jäetud kui ka lõpetatud kriminaalasju, ei ole kriminaalmenetluse seadustiku sätetest lähtuvalt võimalik määratleda jälitaja menetlusseisundit üheselt kas „süüdistatav“ või „kahtlustatav“, seetõttu määrab autor sellise isiku „teo toime pannud isikuks“ (edaspidi ka TTP). Jälitamisohvreid nimetab autor üheselt kannatanuks, olgugi, et alustamata jäetud kriminaalasjade puhul ei saa ohvrist õiguslikus mõttes rääkida kui kannatanust.

Analüüsi tarbeks vaatles autor järgmiseid andmeid:

- 1) menetluspiirkond – menetluspiirkonnaks on Viru, Põhja, Lõuna, Lääne;
- 2) teo toime pannud isik – sugu, vanus, haridus, hõivatus (töötab, õpib, töötab ja õpib, ei ole hõivatud), elukoha maakond (edaspidi ka TTP MK), varasem karistus (kui teave oli lisatud kriminaalasja juurde, eraldi karistusregistri päringut autor ei teostanud);
- 3) kannatanu – vanus, sugu, haridus, elukoha maakond, hõivatus (töötab, õpib, töötab ja õpib või ei ole hõivatud);
- 4) tegu – teo kestvus (määratletud kuni 1 kuu täpsusega)
- 5) TTP ja kannatanu omavahelise suhte liik – olemasoleva suhte pinnalt: intiimne (endine partner, praegune partner) või tuttav (sõber, töö- koolikaaslane, naaber jms), suhte puudumisel võõras (võõras eraisikule või võõras avaliku elu tegelasele, nt fänn vmt);
- 6) meetmed kannatanu kaitseks; menetluse tagamise vahendid/tõkendid – ajutine lähenemiskeeld, (edaspidi ka ALK), elukohast lahkumise keeld (edaspidi ka ELK), vahistamine;
- 7) menetluse lõpptulemi teinud asutus, menetluse lõpetamise viis (sh menetlusliigi valik), karistuse valik või karistusest vabastamine, karistuse asendamine, võimaliku lisakohustuse kohaldamine, menetluse kestvus, koosseisulised tunnused, TTP suhtes tuvastatud muud karistusõiguslikud rikkumised (kui menetlusandmetes on teave olemas) ning levinumad koosseisulised tunnused;
- 8) mõju kannatanule (eelkõige mida kannatanu tundis ning kas tegi muudatusi elukorralduses) ning TTP eeldatav motivatsioon (põhineb kannatanu ja TTP enda ütlustel ning menetlusasutuse poolt esitatud kahtlustusel või süüdistusel).

Kõikide muutujate seas jättis autor valikusse ka „ei tea“, kuna võib juhtuda, et elektroonses kriminaaltoimikus ei ole selle kohta andmeid, puudub vastavat teavet kajastav dokument või ei ole andmeid üldse olemas, kuna kriminaalasja näiteks ei ole algatatud või on lõpetatud koosseisu puudumise tõttu. Alustamata jäetud kriminaalasjade puhul toob autor välja alustamata jätmise tinginud asjaolud. Samuti, kui menetlus on küll alustatud, kuid see on hiljem koosseisu puudumise tõttu lõpetatud, toob autor välja koosseisu puudumise tinginud asjaolud.

Seda küll nii palju, kui võimalik, kuna tegemist võib olla kriminaalmenetluse lõpetamise põhistamata määrusega. Mõlemal juhul on tegemist oluliste analüüsi punktidega, kuna säte on jätnud palju tõlgendamisruumi ja vabadust kuriteokoosseisu sisustamisel, mistõttu on vajalik vaadelda alustamata jätmise või koosseisu puudumise põhjuseid/asjaolusid. Eelkõige tingib selle vajalikkuse asjaolu, et norm on niivõrd uus, kohtupraktikat on vähe, seaduse kommentaare ei ole ning põhimõtteliselt on senimaani normi sisustamisel lähtuda saanud vaid seaduseelnõust ning konventsiooni enda seletuskirjast. See aga tõenäoliselt on tekitanud olukorra, kus menetlusasutused võisid ahistava jälitamise juhtumeid käsitleda väga erinevalt.

Kokku on ahistava jälitamisega seotud 404 kriminaalasja. Neist 2018.a 291 kriminaalasja, millest alustamata jäeti 151 kriminaalasja. Menetluses oli 140 kriminaalasja ning seisuga 16.02.2019.a on menetlus lõpetatud/lahendatud 72-l kriminaalasjal. Neist kaks menetlust kuulus ühendamisele, jättes valimi suuruseks 69 lõpetatud/lahendatud kriminaalasja. Kokku on alustamata jäetud kriminaalasju 193 ning 44 tk neist on aastal 2017.a.

2017.a alustati menetlust KarS § 157³ tunnustel kokku 75-l korral. 2018.a alustati 140 kriminaalmenetlust, neist esimesel poolaastal alustati 80 ning teisel poolaastal 60. Sellest nähtub, et ahistava jälitamise kuritegude osas on uurimisasutustesse pöördumiste arv üldiselt tõusnud. Alates normi jõustumisest kuni 2018.a teise poolaastani oli menetluste alustamine tõusvas joones. 2018.a teisel poolaastal aga alustati 20 kriminaalasja vähem. Võrreldes 2017.a poolaastaga alustati 2018.a esimesel poolel rohkem ning teisel poolel vähem menetlusi.

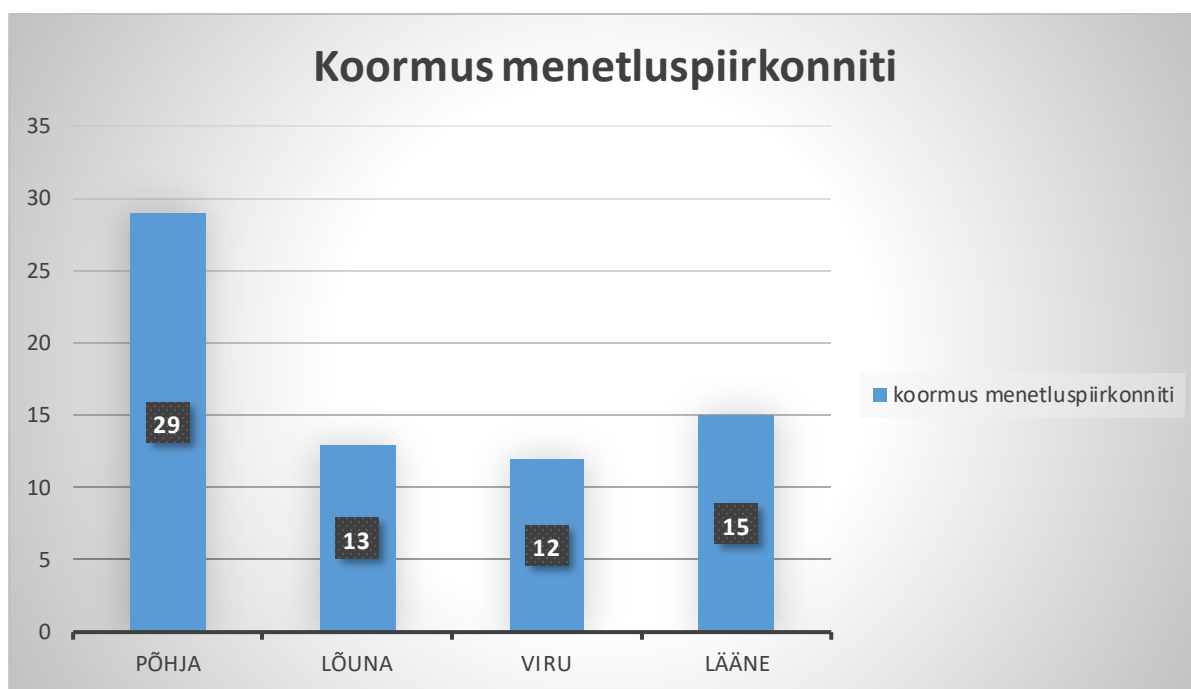
3.1 Lõpetatud ja/või lahendatud kriminaalasad

Lõpetatud/lahendatud kriminaalasadade analüüsi osas kajastab töö autor esialgu menetlusliku poolega seonduvad aspektid ning nendeks on menetluspiirkondade koormuste, menetluste kestvuse, lõpetamise/lahendamise liikide kajastamiste ning kohaldatud tõkendite või muude menetluse tagamise vahendite (ajutine lähenemiskeeld) kohaldamise analüüsid ja statistika. PRIS kuvab kriminaalasadja seisundina „lõpetatud/lahendatud“ sõltumata sellest, millisel alusel ja viisil menetlus lõpetati. Selles teemapunktis kajastab autor teo toimepanijad ka siis, kui menetlus on lõpetatud kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmumisel ning seda eelkõige põhjusel, et saada terviklik ülevaade, milline on olukord Eesti Vabariigis ahistava jälitamise kontekstis. Analüüsi raames ei süüdistata kedagi, idee on vaadelda, millised isikud puutuvad sellise teoga kokku, kuidas, miks ja mis ulatuses. Muuhulgas annab autor täpsema ülevaate

sisulise lahendi saanud kriminaalasjadest töö teemapunktis 3.6, milles kajastab ülevaate samadel põhimõtetel, kuid vaid isikute osas, kes on seaduse mõistes juba kas kannatanud, kahtlustatavad või süüdistatavad.

3.1.1 Menetluslik pool

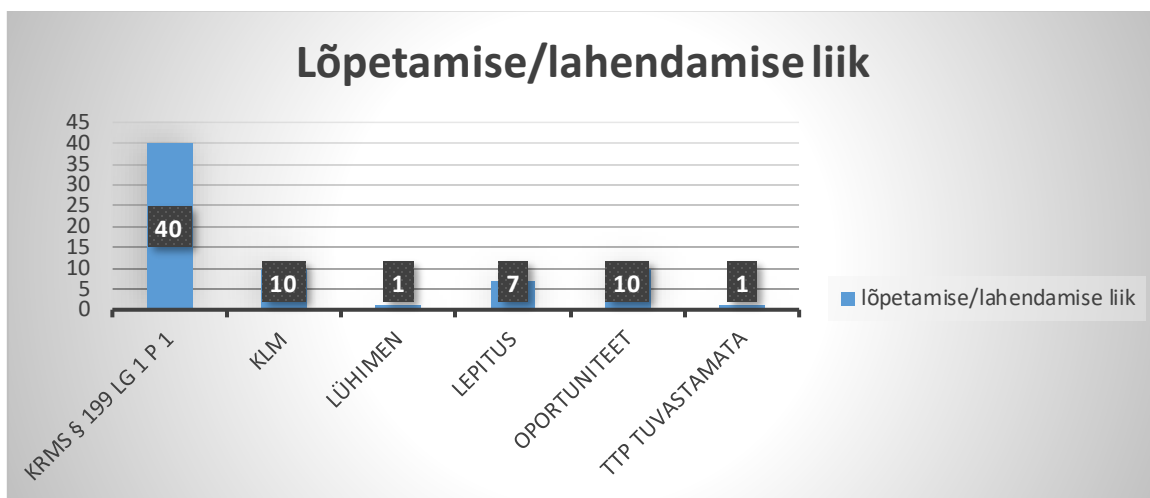
Enim on kriminaalasju lõpetatud/lahendatud Põhja menetluspiirkonnas, s.o Põhja Ringkonnaprokuratuuri ning Põhja prefektuuri haldusalas. Võrdlemisi ühtlaselt jagunes koormus kolmes teises menetluspiirkonnas vastavalt 13 kriminaalasja Lõuna, 15 Lääne ning 12 Viru menetluspiirkonnas.

Joonis 1. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade arv menetluspiirkondade lõikes

Kõige rohkem on menetlusi lõpetatud KrMS § 199 lg 1 p 1 tunnustel koosseisu puudumise tõttu. Kokkuleppemenetluses on lahendi saanud 10 kriminaalasja, samaväärne on tulemus oportuuniteedi kohaldamisel. Lühimenetluses on kriminaalasja lahendatud ühel korral ning teo toimepanija tuvastamatuse tõttu on kriminaalasi lõpetatud samuti ühel korral. Selgelt eristub, et väga suur osakaal ahistavat jälitamist puudutavatest kriminaalasjadest kuuluvad lõpetamisele

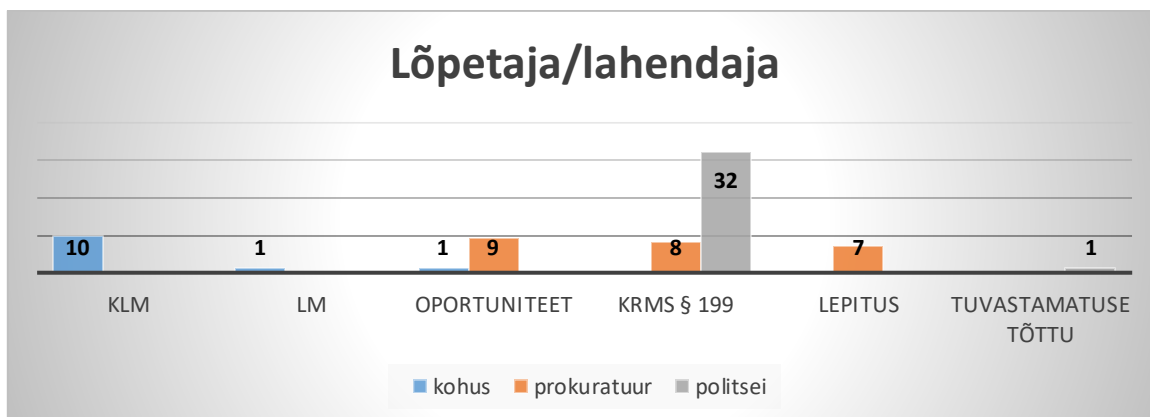
koosseisu puudumise tõttu ning see tõstatab küsimuse, mis on tinginud KrMS § 199 lg 1 tunnustel lõpetamise.

Joonis 2. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade arv liigiti

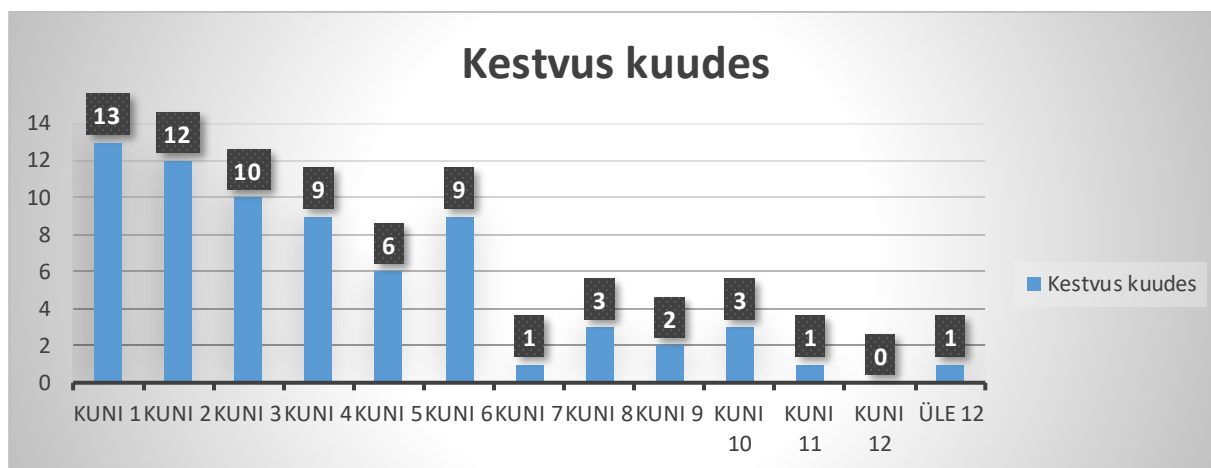
Legendi täpsustus: KLM – kokkuleppemenetlus; lühimen – lühimenetlus; lepitus – lepitusmenetlus; oportunist – KrMS § 202 tunnustel lõpetamine.

Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjadest on kohus teinud otsuse 13-s kriminaalasjas, millest 10-l juhul on kohaldatud kokkuleppemenetlust, 1-l juhul võrdselt lühimenetlust ja oportunisteeti. Politsei on KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel menetluse lõpetanud 32-l korral ning isiku tuvastamata tõttu 1-l korral. Prokuratuur on KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel menetluse lõpetanud 8-l korral, oportunisteeti kohaldamisega 9-l korral, lepitusmenetluse kohaldamisega 7-l korral. Saab järeldada, et ahitava jälitamise kuriteod pigem ei leia tõendamist, mistõttu on ka suur osa menetlus koosseisuta lõpetatud.

Joonis 3. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade arv lõpetamise liigi ja asutuse järgi

Menetluse kestvus oli väga varieeruv. Enim lõpetati/lahendati kriminaalasjad kuni ühe kuu jooksul. Valdav enamus sai lahenduse siiski mõistliku menetlusaja jooksul ning ei ületanud nelja kuud. Esines juhtumeid, kus menetluse kestvus oli kuni pool aastat või ka rohkem. Üldiselt oli see tingitud kas asjaolust, et teo toimepanijal oli menetluses lisaks ahistavale jälitamisele veel muid kuritegusid. Üksikutel juhtudel kestis menetlus mõistlikust ajast kauem ka siis, kui menetlusasutus piirdus vaid mõne üksiku menetlustoimingu (süsteemi andmetest lähtuvalt, võimalik, et paber kandjal olevas toimikus oli enam infot).

Joonis 4. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade arv menetluse kestvuse (kuudes) järgi

Karistused/kohustused:

Kohtumenetluses kohaldati KarS § 157³ eest karistust järgnevalt:

- 3 kuud vangistust, liitkaristus tingimisi KarS § 74 alusel koos lähenemiskeeluga
- 4 kuud vangistust, liitkaristus ja reaalne vangistus koos lähenemiskeeluga
- 2 kuud vangistust tingimisi KarS § 73 alusel koos lähenemiskeeluga
- rahaline karistus 50 päevamäära koos lähenemiskeeluga
- 5 kuud vangistust, liitkaristus ja reaalne vangistus
- 5 kuud vangistust, liitkaristus ja tingimisi KarS § 74 alusel koos lähenemiskeeluga
- 4 kuud vangistust, liitkaristus ja tingimisi KarS § 74 alusel koos lähenemiskeeluga
- 6 kuud vangistust, liitkaristus KarS § 73 alusel
- 4 kuud vangistust, liitkaristus tingimisi KarS § 73 alusel
- 6 kuud vangistust, liitkaristus, reaalne vangistus

Oportuniteedi kohaldamisel pandi järgmised kohustused:

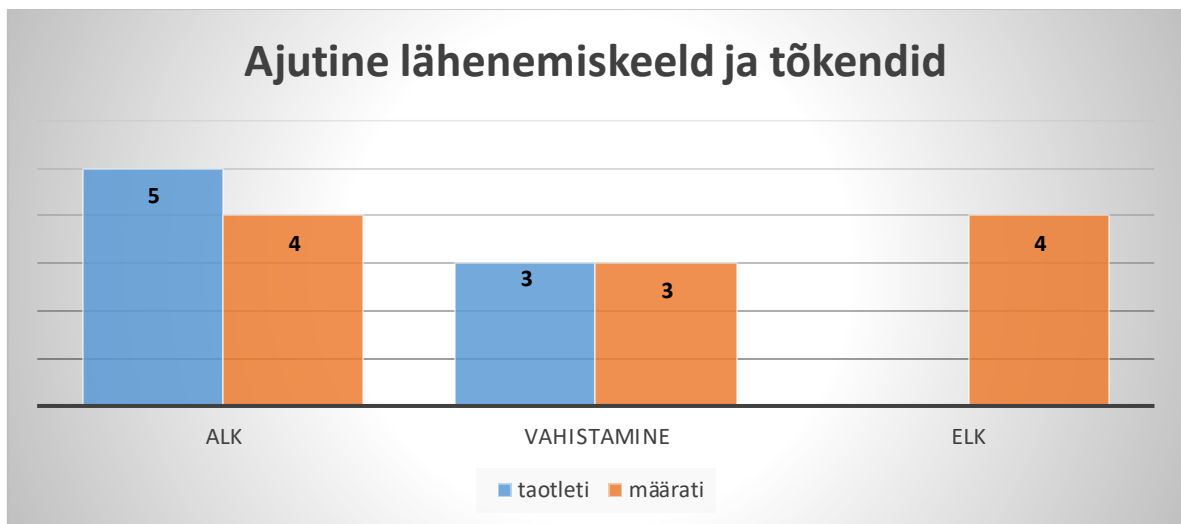
- seitsmel juhul rahaline kohustus

- kahel juhul sotsiaalprogrammi läbimise kohustus
- ühel juhul üldkasuliku töö sooritamise kohustus (kohtu kohaldatud)

Lepitusmenetluse kohaldamisel lepitati kokku kannatanu poolt seatud tingimustes, muuhulgas lepitati mõnel korral lepitusmenetluse käigus kokku lähenemiskeelu tingimustes.

Lühimenetlus kohaldatud karistuseks ahistava jälitamise eest oli 4 kuud vangistust ning seda tingimisi KarS § 73 alusel.

Ajutist lähenemiskeeldu taotleti 5 isiku suhtes ning lähenemiskeeld määrati 4 isiku suhtes. Tõkendi kohaldamisena taotleti vahistamist 3 isiku suhtes ning kõigi kolme suhtes tõkendit ka kohaldati. Elukohast lahkumise keeld määrati menetluse tagamise tõkendina neljal korral.

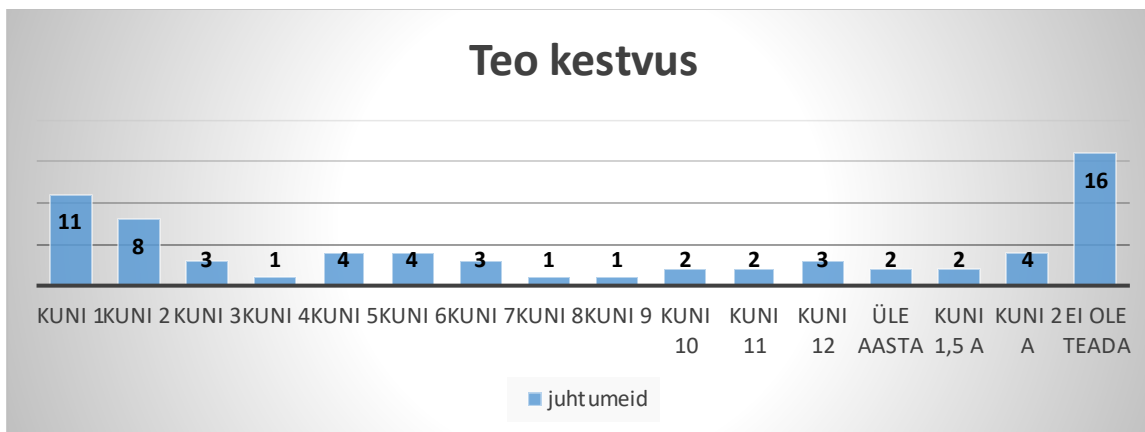
Joonis 5. Menetluse kestel kohaldatud ajutised lähenemiskeelud ning tõkendid

Legendi täpsustus: ELK – elukohast lahkumise keeld; ALK – ajutine lähenemiskeeld

3.1.2 Tegu ja koosseis

Enim on olnud menetlusi, kus kriminaalasja raames ei ole teo kestvus tuvastatav. Kuni üks kuu kestvaid tegusid on olnud 11 korral, kuni 2 kuud kestvaid tegusid on kaheksal korral. Kolm kuni kaks aastat kestnud tegude vahemikku jäävad juhtumite arvud on pigem võrdlemisi sarnased. Kindlasti on oluline tähele panna, et nimetatud on ka tegusid, mis on kestnud kuni kaks aastat, kuigi analüüsi teostamise hetkeks oli normi jõustumisest möödunud ligikaudu 1,5 aastat. Sellest on võimalik järeldada, et ahistavat jälitamist pandi toime ka enne, kui siseriiklikus

õiguses vastav karistusõiguslik norm eksisteerima hakkas.

Joonis 6. Teo kestvus

Legendi täpsustus: kuni 1 – kuni 12 on määratletud kuude pikkusena.

Teo olemuste kirjeldus:

Valdavalt oli tegemist telefonikõnedega (sh ka pidevate vastamata kõnede tegemisega), tekstisõnumite saatmisega (sh läbi sotsiaalmeedia), elu- või töökohta ilmumisega.

Lisateod:

Üldiselt kõikidest teo toimepanijatest esines 21 isikut, keda seostati samas kriminaalasjas ka muude kuritegude toimepanemisega. Mitmel neist esines lisategudena rohkem kui üks muu karistusseadustikus nimetatud kuritegu. Valdavalt oli lisategudeks KarS § 121, § 120, ning § 266 lg 2 järgi kvalifitseeritavad teod, kuid esines ka KarS § 157², § 199, § 136 ning ka § 141 järgi kvalifitseeritavaid kuritegusid. Teod olid valdavalt mitmel korral suunatud samade kannatanute vastu, kuid esines kriminaalasju, kus nn lisateod olid suunatud muu isiku vastu või teist laadi õigushüve rikkumisele (näiteks KarS § 424 kuriteod).

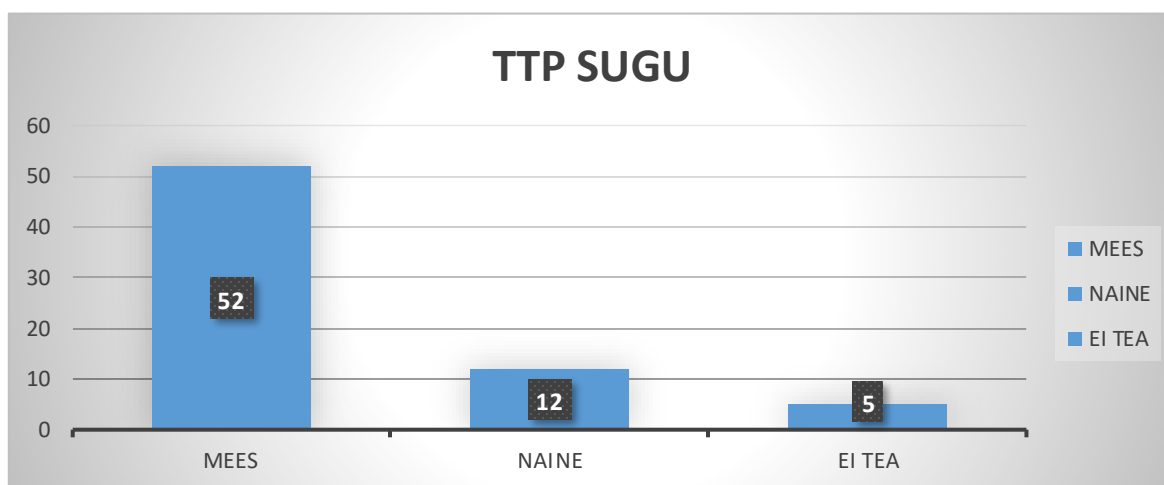
Neist 21-st juhust lõpetati ahistav jälitamine koosseisuta kuuel korral, kohtumenetluses kokkuleppega lahendati kriminaalasi viiel korral ning oportuuniteeti kohaldati viiel ja lepitusmenetlust samuti viiel korral. Mõningatel juhtudel ei leidnud ka lisateod tõendamist. Markantne näide neist 21-st asjast oli olukord, kus meessoost teo toimepanija esmalt võttis kannatanult vabaduse, vägistas teda ning pärast seda pani toime ahistava jälitamise.

Koosseis ja ahistava jälitamise definitsioon:

Suurem osa kriminaalasju on lõpetatud KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel koosseisu puudumise tõttu. Paraku on selliste lõpetamise puhul tegemist põhistamata lõpetamise määrustega, mistõttu ei ole töö autoril võimalik välja tuua neid menetlusasutuste poolt tuvastatud asjaolusid, mis tingisid koosseisu puudumise või mis aitaksid välja selgitada menetlusasutuste definitsiooni ahistava jälitamise osas.

3.1.3 Teo toimepanija

2018.a jooksul lõpetatud/lahendatud kriminaalasjades oli kokku 69 teo toimepanijat (sh eeldatavad⁵⁶ toimepanijad). Neist 52-l juhul oli teo toimepanijaks mees, 12-l juhul naine ning 5-l juhul ei olnud sugu süsteemis töö autorile tuvastatav ühelgi moel. Selgelt eristub siit fakt, et Eesti Vabariigis on enamus ahistava jälitamise toimepanijateks meessoost isikud ning naiste osakaal ahistava jälitamise toimepanijate seas on olulisel määral vähemuses.

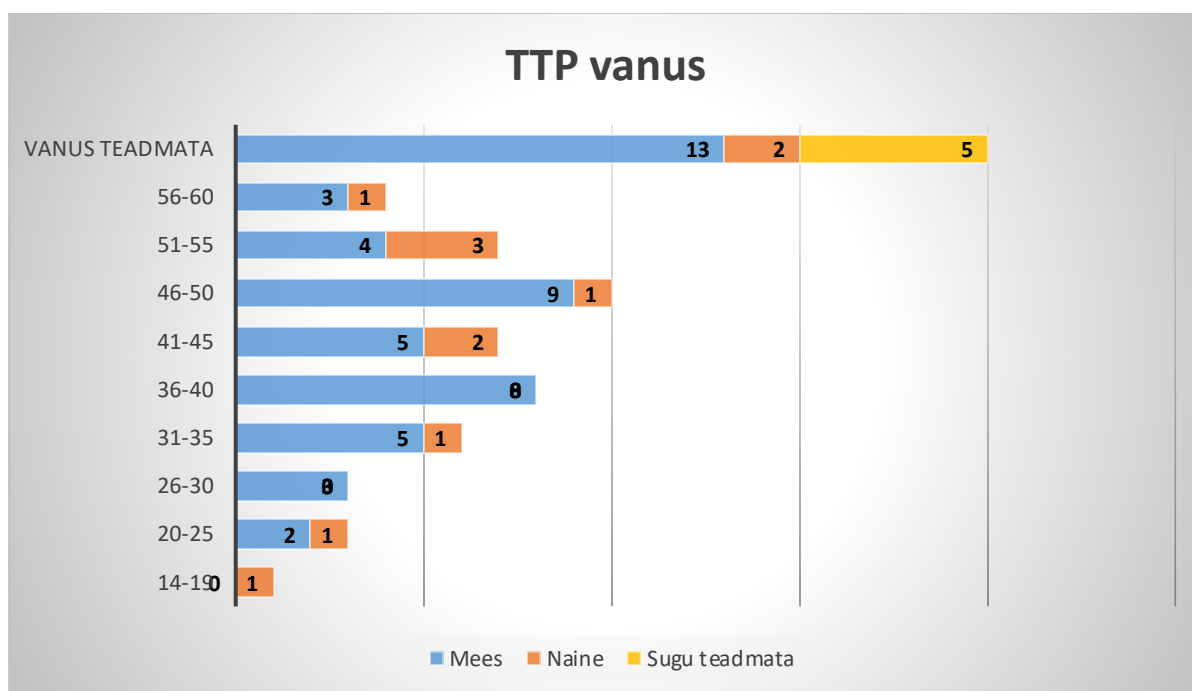

Joonis 7. Teo toimepanijad soo järgi

Teo toimepanijate vanus üldiselt on vägagi varieeruv. Teo toimepanija vanust ei olnud võimalik tuvastada 20-l juhul. Neist 5-l juhul ei olnud tuvastatav TTP sugu ja vanus. Enim, s.o 10 isikut, on ahistavat jälitamist toime pannud isikud vanuses 46-50 aastat ning neist üks on naissoost ja 9 on meessoost. Järgmisena on enim isikud vanuses 36-40, kellest kõik 8 on meessoost.

⁵⁶ Mitmete KrMS § 199 lg 1 p 1 raames ja ka KrMS § 200 raames lõpetatud/lahendatud kriminaalasjas ei olnud kahtlustatavaid, eeldatava teo toimepanija sisestamisel analüüsi lähtus töö autor kannatanu poolt esitatud avaldusest võitena ülekuulamise protokollitust.

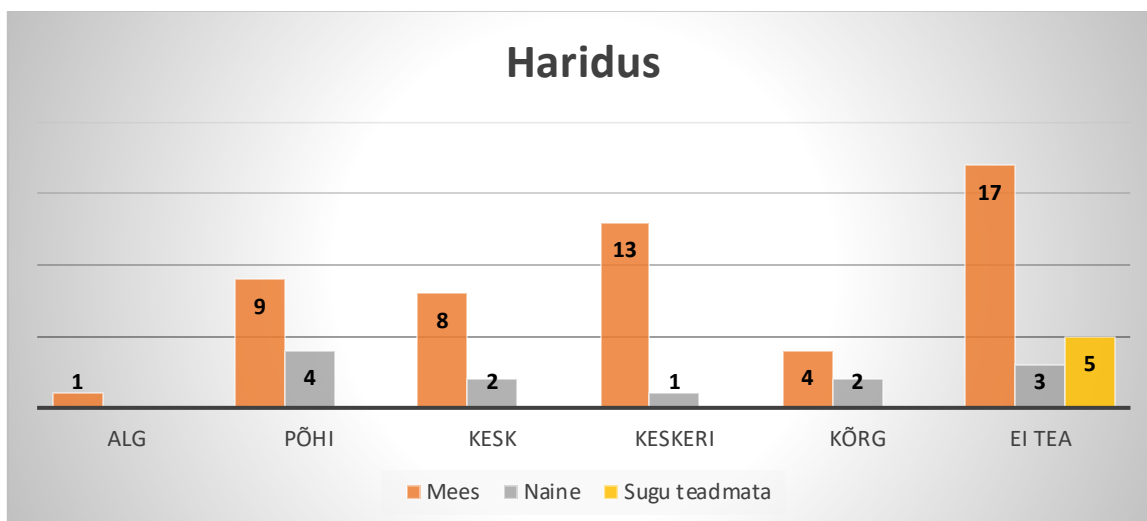
Võrdeliselt 7 isikut on ahistava jälitamise toimepanemisega seotud vanuses 41-50 aastat ning 51-55 aastat, s.o mõlemal juhul 7 inimest, kellest esimesel juhul on toimepanijateks 5 meesterahvast ja 2 naisterahvast ning teisel juhul 3 naisterahvast ja 4 meesterahvast. Isikuid vanuses 31-35 on ahistava jälitamisega seotud 6 ning neist naissoost toimepanijaid on 1 ja meessoost toimepanijaid on 3. Analüüsitulemustele tuginedes on näha, et enim panevad ahistavat jälitamist toime keskealised meessoost isikud. Vähem on see probleemiks teismeliste, kooliealiste ning naissoost isikute seas. Vanimad isikud on vanuses kuni 60 eluaastat ning noorim on naisterahvas vanuses 14-19 eluaastat. Joonisel ei kajastata vanusegruppe, kus teo toimepanijaid ei olnud.

Joonis 8. Teo toimepanijad soo ja vanuse järgi

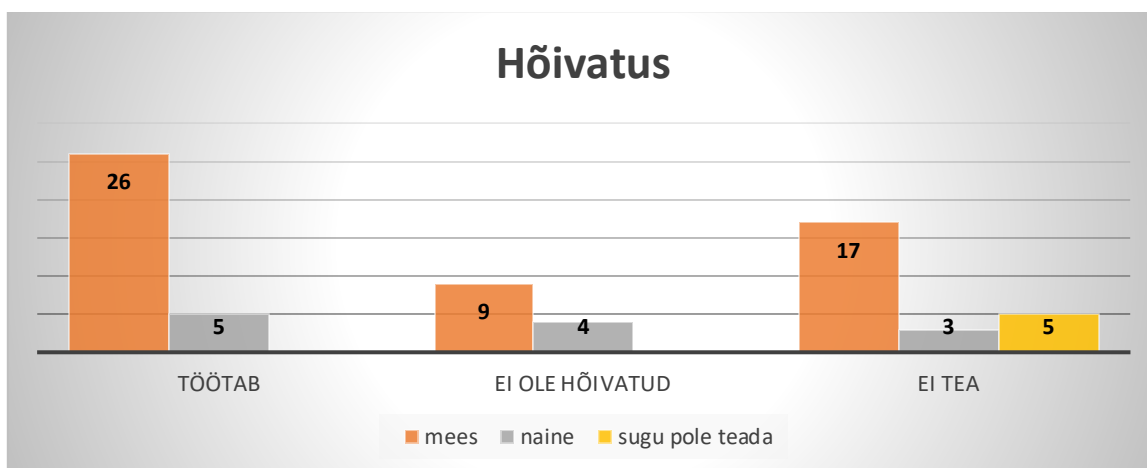
Analüüsi teostades ei olnud 25-l juhul tuvastatav teo toimepanija haridus ning viiel juhul neist ei olnud tuvastatav ka sugu. Vaatamata sellele nähtub, et enim on ahistava jälitamisega seotud keskeriharidust omavad isikud (15 isikut), järgnevalt põhiharidusega isikud (13 isikut), keskeriharidusega isikud (9 isikut) ja kõrgharidusega isikud (6 isikut). Algharidusega oli nähtavate andmete põhjal vaid 1 teo toimepanija. Enamus meessoost teo toimepanijatest on keskeriharidusega ning enamus naissoost teo toimepanijatest on põhiharidusega.

Algharidusega ei ole ükski naissoost teo toimepanija.

Joonis 9. Teo toimepanijad soo ja hariduse järgi

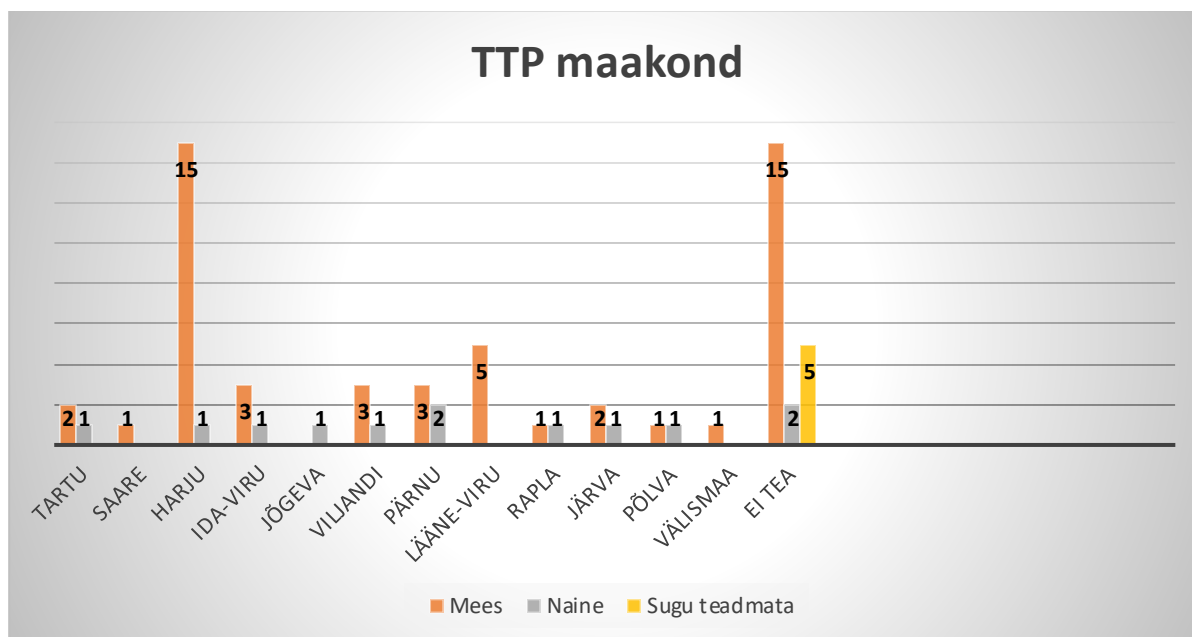
Valdavalt on ahistava jälitamisega seotud isikud tööga hõivatud ning seda nii meeste kui naiste seas. Hõivatus ei olnud tuvastatav 25-ljuhtumil ning hõiveta isikuid oli kokku 13, neist 9 meest ja 4 naist. Õppivaid ning paralleelselt töötavaid ja õppivaid teo toimepanijaid ei olnud, seega ei ole see tabelis kajastatud.

Joonis 10. Teo toimepanijad soo ja hõivatuse järgi

TTP elukoha maakond ei olnud tuvastatav 22-l juhul, kuid märkimisväärselt rohkem elab ahistava jälitamisega seotud TTP-sid Harju maakonnas ning seda nii naiste kui meeste osas

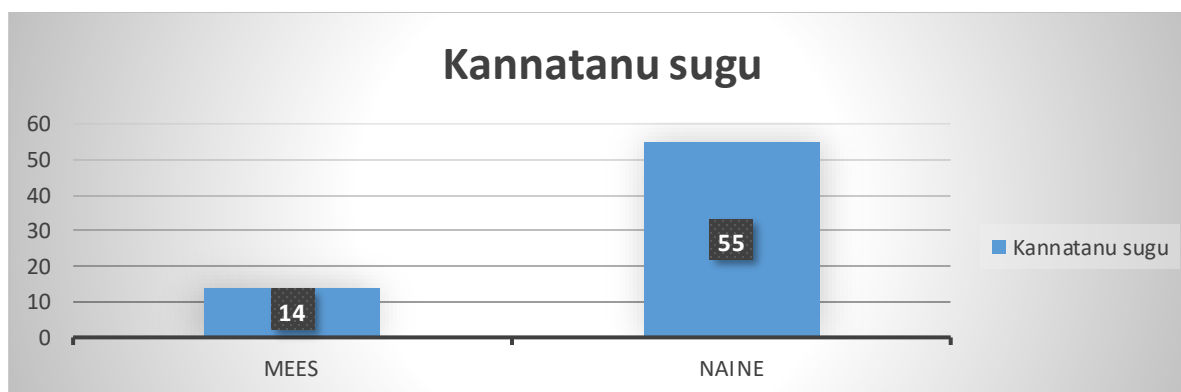
suhteliselt võrdset. Muudes maakondades märkimisväärseid erinevusi ei ole. Joonisel ei ole kajastatud maakondi, kus ei ela ühtegi ahistava jälitamisega seotud TTP-d.

Joonis 11. Teo toimepanijad soo ja maakonna järgi

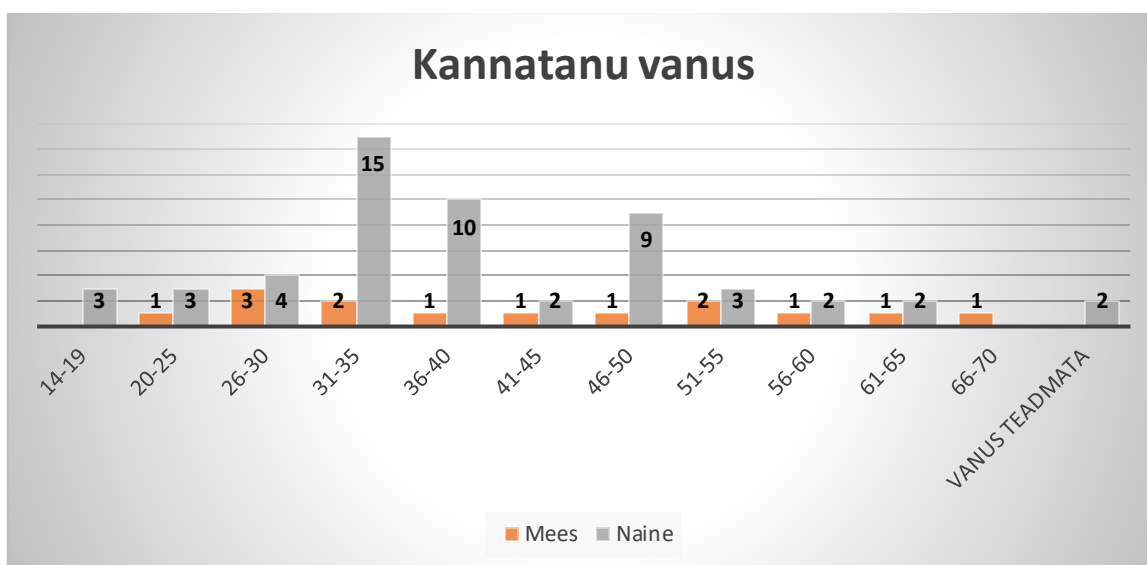
3.1.4 Kannatanu

Kannatanute seas on ahistava jälitamisega kokku puutunud märkimisväärselt rohkem naissoost isikuid kui meessoost isikuid. See ilmestab Istanbuli konventsiooni ideed, kaitsta naisi ahistava jälitamise eest.

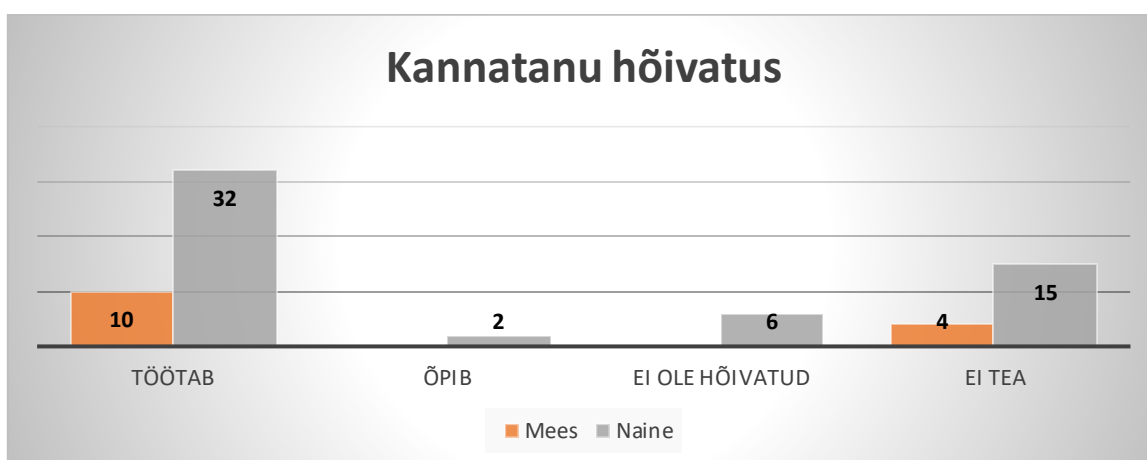
Joonis 12. Kannatanud soo järgi

Enim on kannatanuks langenud isikuid vanuses 31-35 aastat, kellest 15 on naised ja 2 mehed. Järgnevalt isikud vanuses 36-40 aastat, kellest 10 on naised ja 1 on mees. Vanuses 46-50 on kannatanuid 10 ning neist 9 on naissoost isikud ja 1 on meessoost isik. Vanim kannatanu on meesterahvas vanuses 66-70 eluaastat ning noorimad kannatanud on naisterahvad vanuses 14-19 eluaastat. Joonisel ei ole kajastatud vanusegrupe, kus kannatanuid ei olnud.

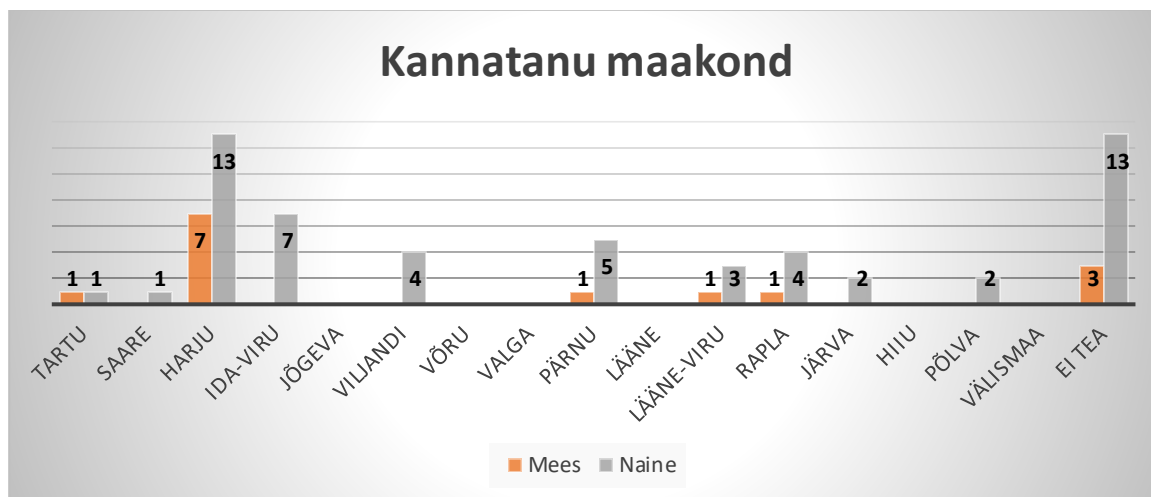
Joonis 13. Kannatanud soo ja vanuse järgi

Valdavalt on kannatanud hõivatud tööga ning seda nii meeste kui naiste seas. Joonisel ei ole kajastatud grupe, kus kannatanuid ei olnud.

Joonis 14. Kannatanud soo ja hõivatuse järgi

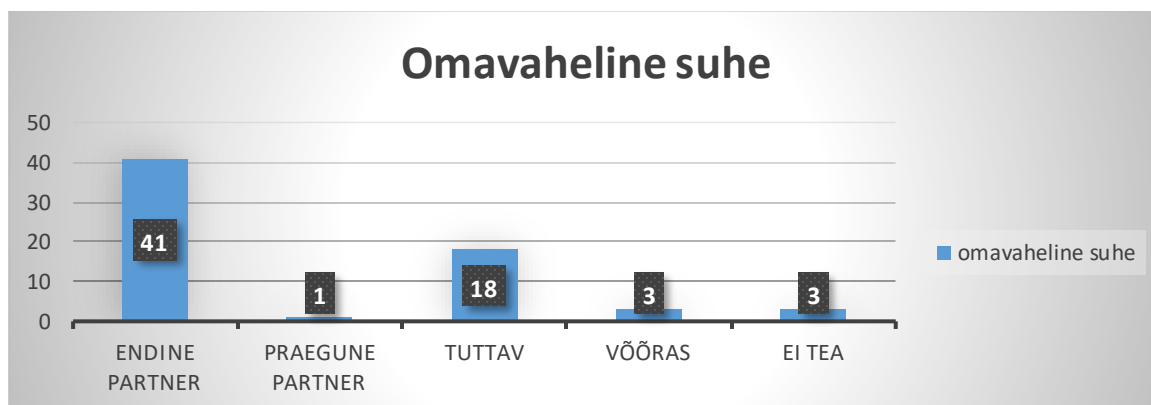
Valdavalt elavad kannatanud Harju maakonnas ning neist naised on 13 ja mehi 7. Järgnevalt elab enamik kannatanuid Ida-Viru maakonnas ning nende seas on vaid 7 naisterahvast, meessoost kannatanuid Ida-Viru maakonnas ei ole. Kannatanu elukoha maakond oli teadmata 16-l juhul. Tulemuste seas on välja jäetud maakonnad, kus kannatanuid üldse ei ela.

Joonis 15. Kannatanud soo ja maakonna järgi

3.1.5 Omavaheline suhe, mõju kannatanule ja TTP motiiv

Valdavalt, s.o 41-l juhul 66-st, on kannatanu ja teo toimepanija olnud eelnevalt lähisuhtes. See on märkimisväärne näitaja. 18-l juhul on teo toime pannud kannatanule tuttav inimene. Kolmel juhul on tegemist olnud võõraga ning kolmel juhul puudus ka süsteemis võimalus tuvastada milline oli kannatanu ja teo toimepanija omavahelise suhte.

Joonis 16. Kannatanute ja teo toimepanijate omavahelise suhte liigi järgi

TTP motiiv:

Raske tuvastada, pigem ei ole välja toodud ega ka küsitud. Ütluste ja avalduste pinnalt järeldades oli peamiseks eesmärgiks suhte taastamine või kättemaks, pahameel suhte lõppemisest tingituna. Tihti oli motiveerivaks tunnuseks ka armukadedus (ei soovitud, et endise partneriga keegi teine koos oleks) või viha. Enamik juhtumeid oli seotud lõppenud armastussuhtega. Üksikute juhtudel oli tegemist pigem tsiviilprobleemidega, kus taheti lahendada varalisi probleeme.

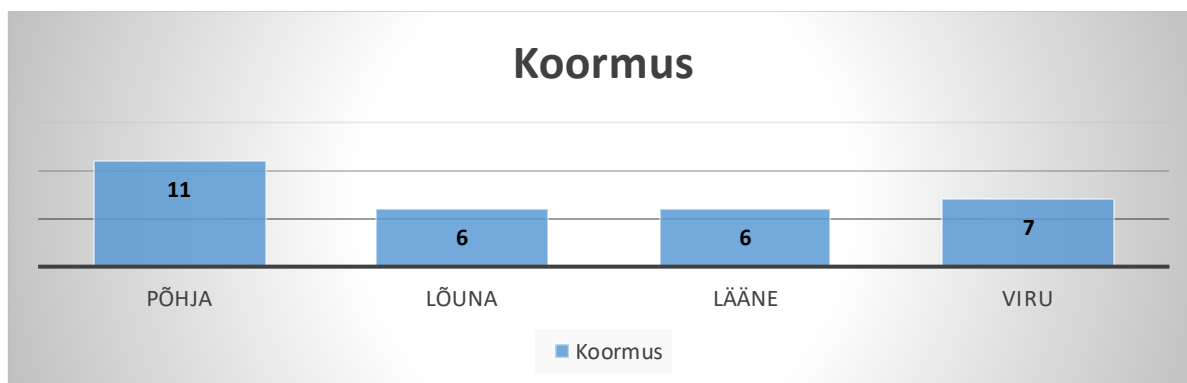
Mõju kannatanule:

Mitmed kannatanud oskasid mõjudena välja tuua hirmutunde olemasolu ning nad tajusid TTP tegevust oluliselt häirivana. Mitmed kannatanud avaldasid, et nad ei julge üksi kodunt lahkuda, ei soovi teistega suhelda ning nad vaevlevad uneprobleemide või stressi käes. Seda kogesid ka kannatanud, kes olid kannatanuks kriminaalasjas mis lõpetati koosseisu puudumise tõttu. Esines ka juhtumeid, kus kannatanud on pöördunud abi saamiseks psühholoogi vastuvõtule.

3.1.6 Kriminaalasjad, kus lõpetamine/lahendamine oli kõike muud, kui KrMS § 199 lg 1 p 1 või KrMS § 200 tunnustel

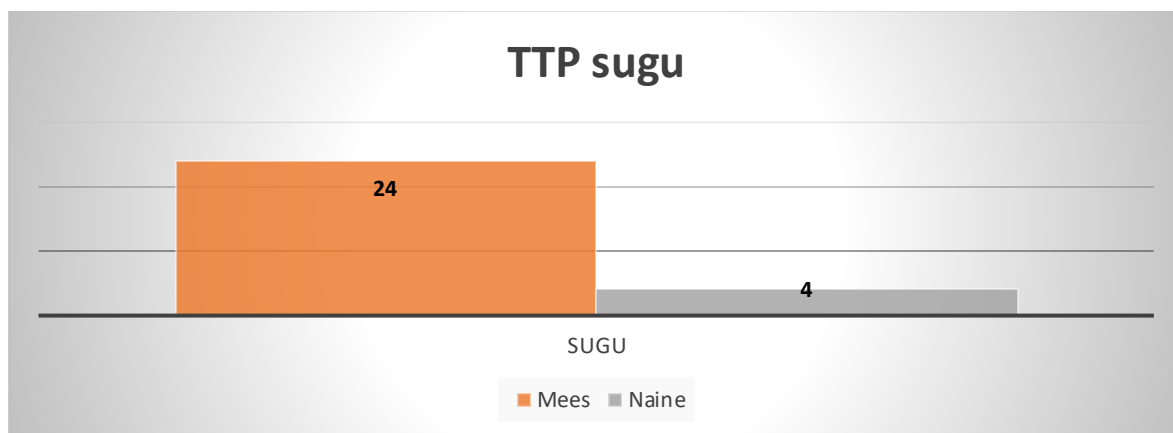
Kokku oli 28 kriminaalasja, kus kohaldati kokkuleppemenetlust, lühimenetlust või menetlus lõpetati oportuniteedi, lepitusmenetlusega. Siinkohal annab töö autor ülevaate neist 28-st asjast konkreetsemalt.

Endiselt on menetlusi kõige rohkem Põhja menetluspiirkonnas. Võrdlemisi sarnane on menetluste hulk Lõuna, Lääne ja Viru menetluspiirkondades, nagu see oli tuvastatav ka üldise menetluspiirkonna koormuse analüüsi joonisel (vt Joonis 2).

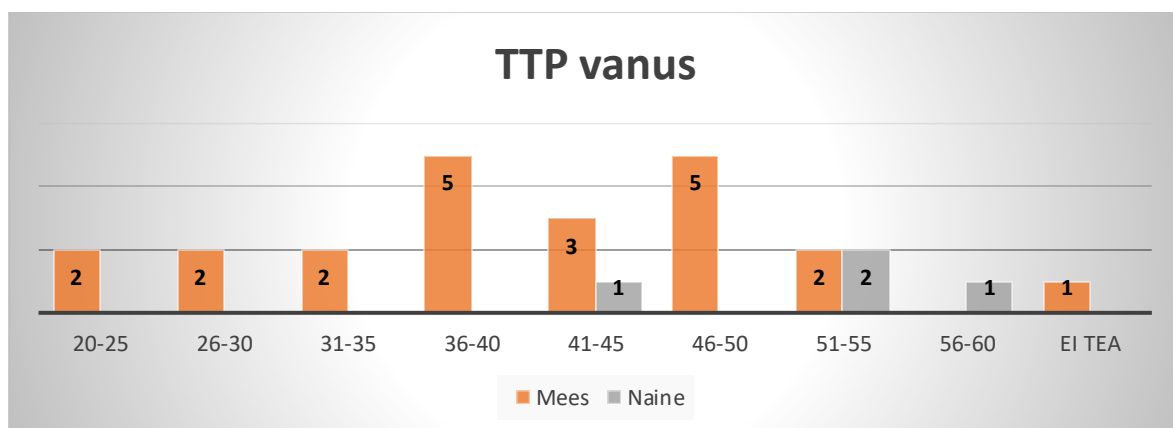
Joonis 17. Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade arv menetluspiirkondade lõikes

Selgelt eristub meeste osakaal ahistava jälitamise toimepanijatena. Naiste osakaal on pigem väike, 4 naist üldisest 28-st juhtumist. Sama oli tulem üldise TTP soo analüüsimisel.

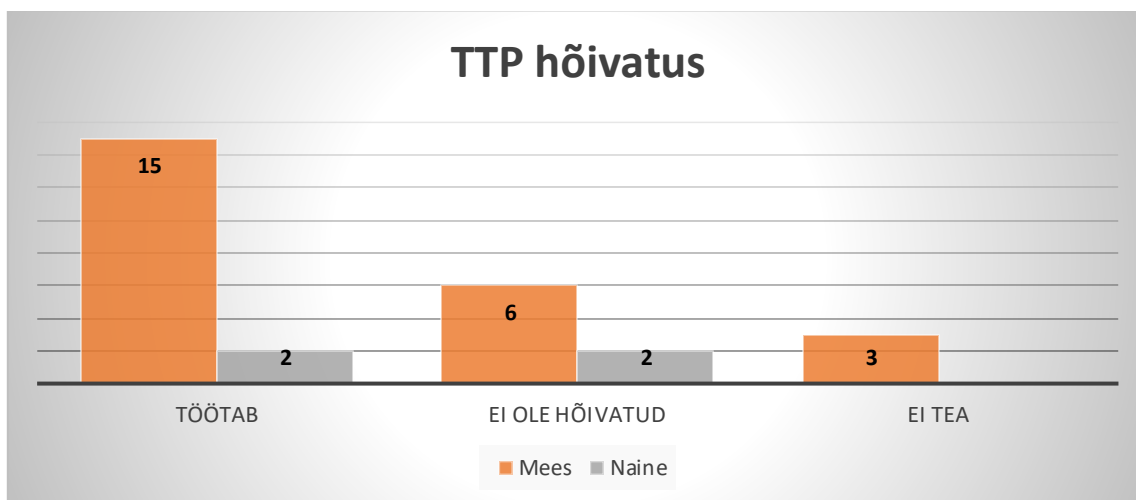
Joonis 18. Teo toimepanijad soo järgi

Valdavalt on teo toimepanijateks meesterahvad vanusegrupis 36-40 ja 46-50. Noorimad TTP-d on vanusegrupis 20-25 eluaastat, kellest kõik on meessoost, ning vanimad vanusegrupis 56-60 eluaastat, kellest enamus on mehed. Ühel juhul ei olnud teo toimepanija vanus tuvastatav.

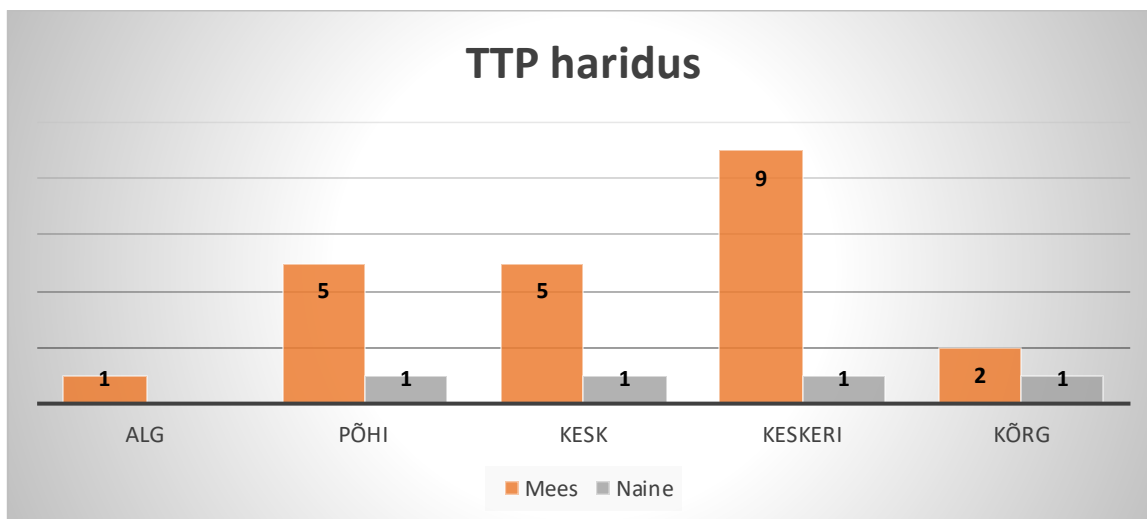
Joonis 19. Teo toimepanijad soo ja vanuse järgi

Enamik teo toimepanijaid on tööga hõivatud nii meeste kui ka naiste seas. Joonisel ei ole kuvatud gruppe, kus teo toimepanijaid ei ole.

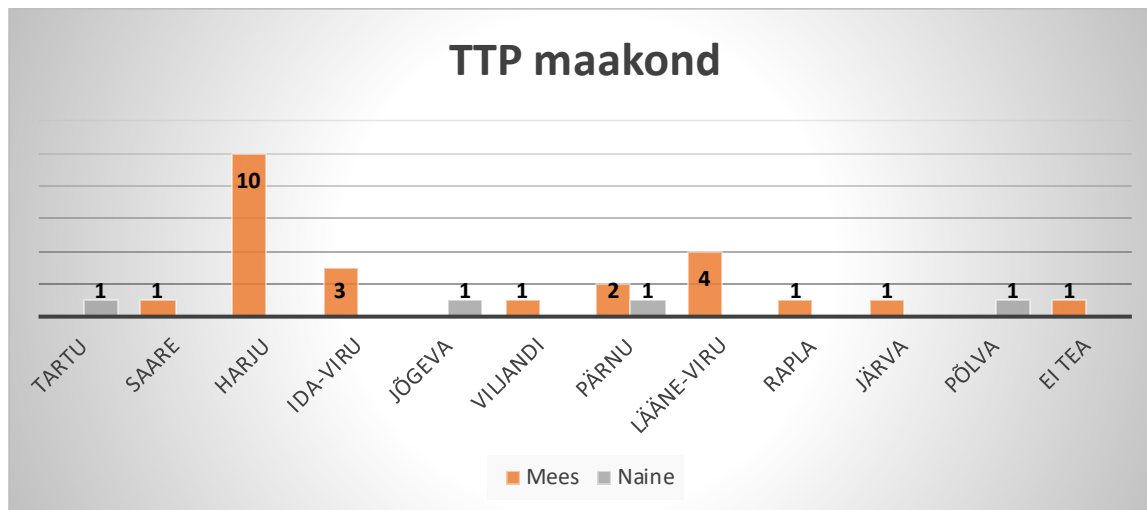
Joonis 20. Teo toimepanijad soo ja hõivatuse järgi

Suurim on teo toimepanijate haridus keskerihariduse näol. Naiste haridus jaotub võrdselt ning puudub vaid naissoost teo toimepanija, kellel on algharidus.

Joonis 21. Teo toimepanijad soo ja hariduse järgi

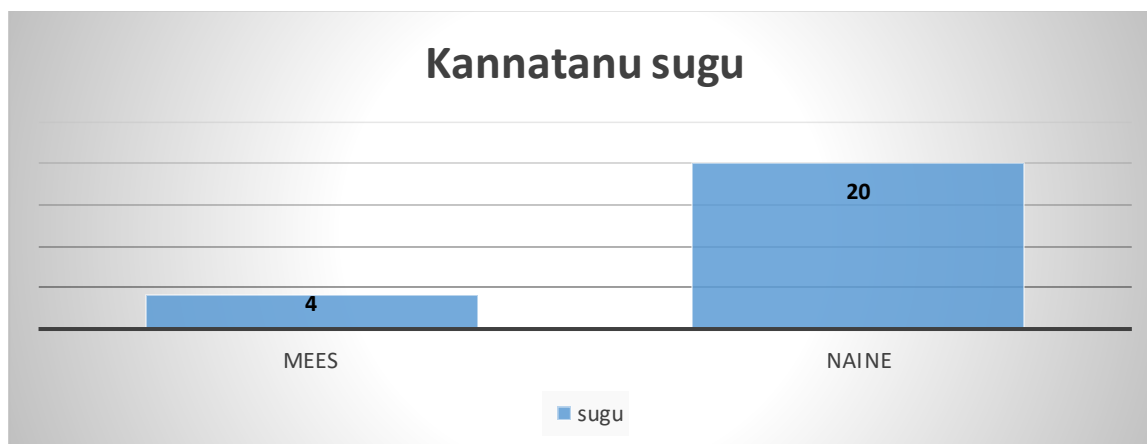
Märkimisväärne enamus teo toimepanijatest elab Harju maakonnas ning nendeks on meessoost isikud. Järgnevalt on enim isikuid Lääne-Viru maakonnas ning ka seal on elanikeks meessoost isikud. Joonisel ei ole kajastatud maakondi, kuid kedagi ei elanud.

Joonis 22. Teo toimepanijad soo ja elukoha järgi

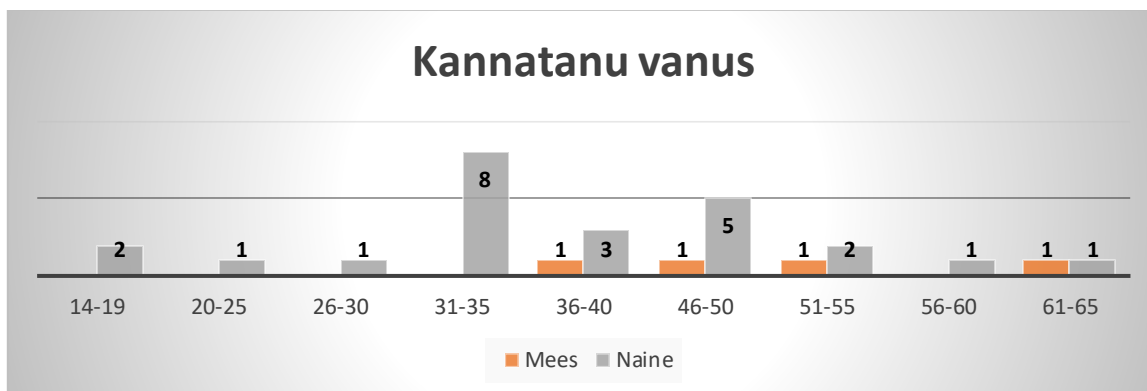
Kannatanu:

Märkimisväärne erinevus on kannatanute seas meeste ja naiste vahel. Naiste osakaal on oluliselt suurem (24 naist) meeste osakaalust (4 meest). Analoogne tulem oli üldise kannatanu soo analüüsil (vt Joonis 13.)

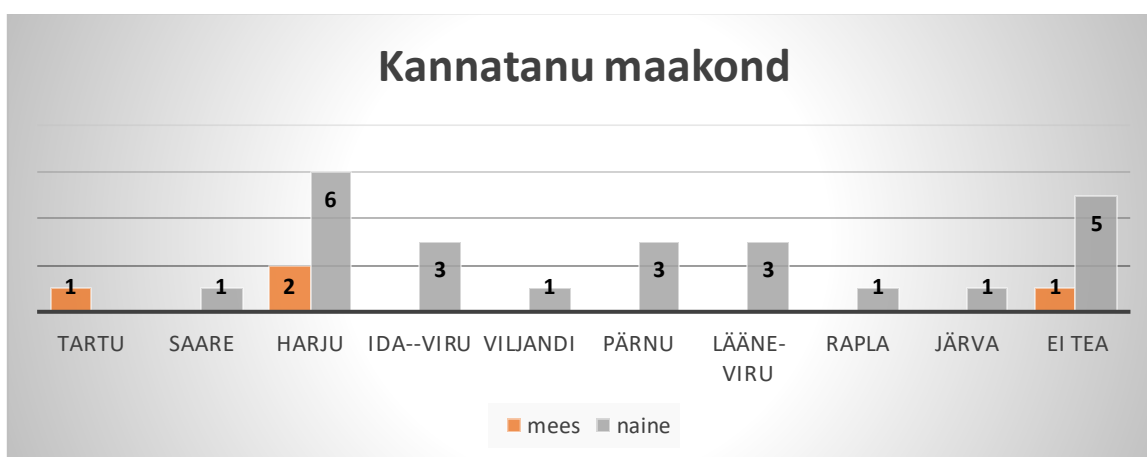
Joonis 23. Kannatanud soo järgi

Kannatanute seas oli kõige rohkem isikuid vanusegrupis 31-35 eluaastat, kellest kõik olid naised. Järgnevalt vanusegrupp 46-50 eluaastat, kellest valdav enamus olid naised. Kõige nooremad kannatanud on vanusegrupis 14-19 aastat ning tegemist oli naissoost isikutega. Kõige vanemad kannatanud olid vanusegrupis 61-65 eluaastat, ning nende seas oli 1 mees ja 1 naine.

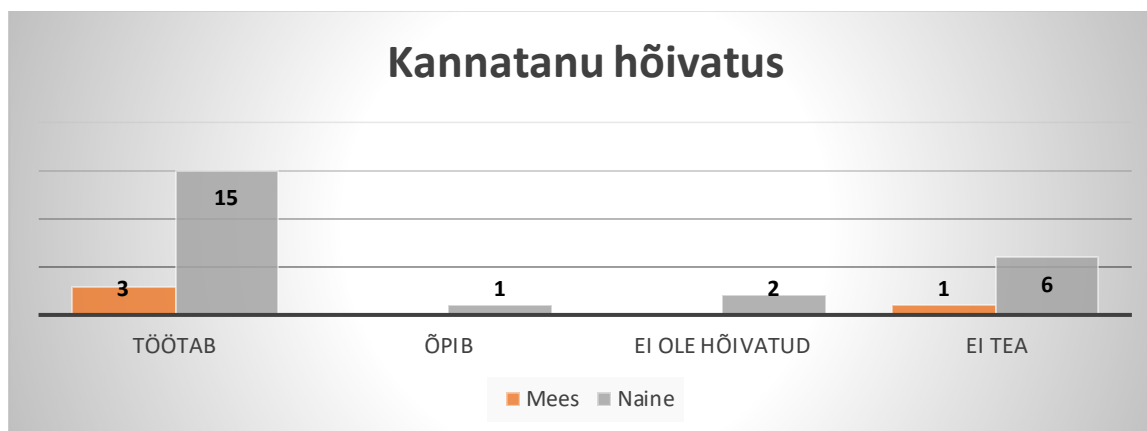
Joonis 24. Kannatanud soo ja vanuse järgi

Valdav enamus kannatanuid nii meeste kui ka naiste seas elas Harju maakonnas. Järgnevalt taas Ida-Viru maakond, Pärnu maakond ning Lääne-Viru maakond, kus igas maakonnas elas 3 naisterahvast. Üks meesterahvas elab Tartus ning ühel juhul ei olnud elukoha maakond tuvastatav.

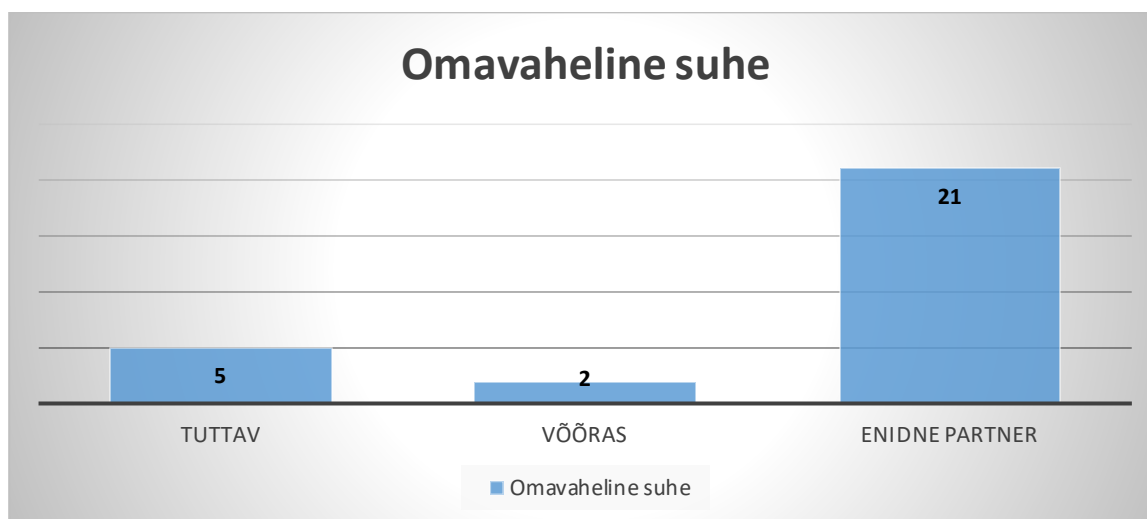
Joonis 25. Kannatanud soo ja elukoha järgi

Kannatanud olid üldiselt tööga hõivatud ja seda nii meeste kui naiste seas. Üks naissoost kannatanu õppis, kaks ei olnud hõivatud ning 7-l juhul ei olnud hõive olemasolu tuvastatav.

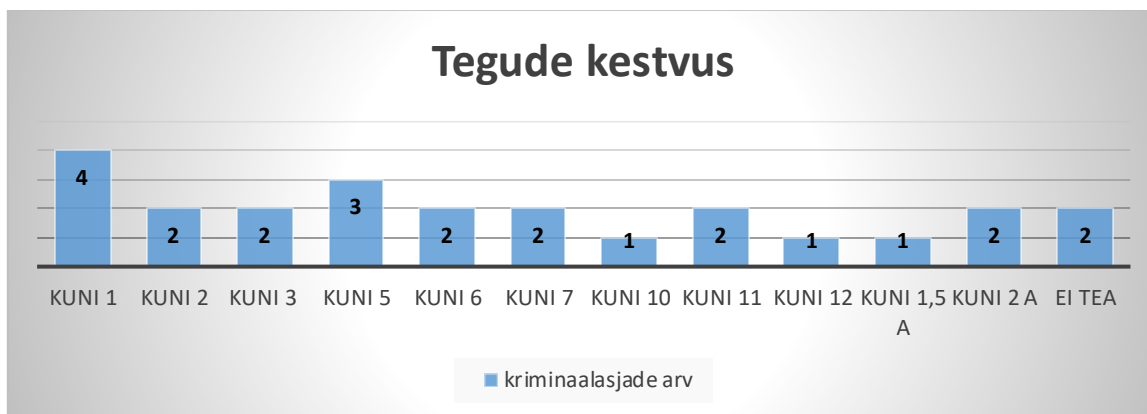
Joonis 26. Kannatanu hõivatus soo järgi

Ahistava jälitamise panid eelkõige toime isikud, kes on kannatanuga eelnevalt lähisuhtes olnud. Sellest võib järeldada, et ahistav jälitamine on seotud lähisuhtevägivala probleemiga. Endine partner oli teo toimepanijaks 21-l korral, tuttav 5-l korral ning võõras 2-l korral. Pigem võib sellest järeldada, et Eestis ei ole levinud võõraste inimeste ahistav jälitamine.

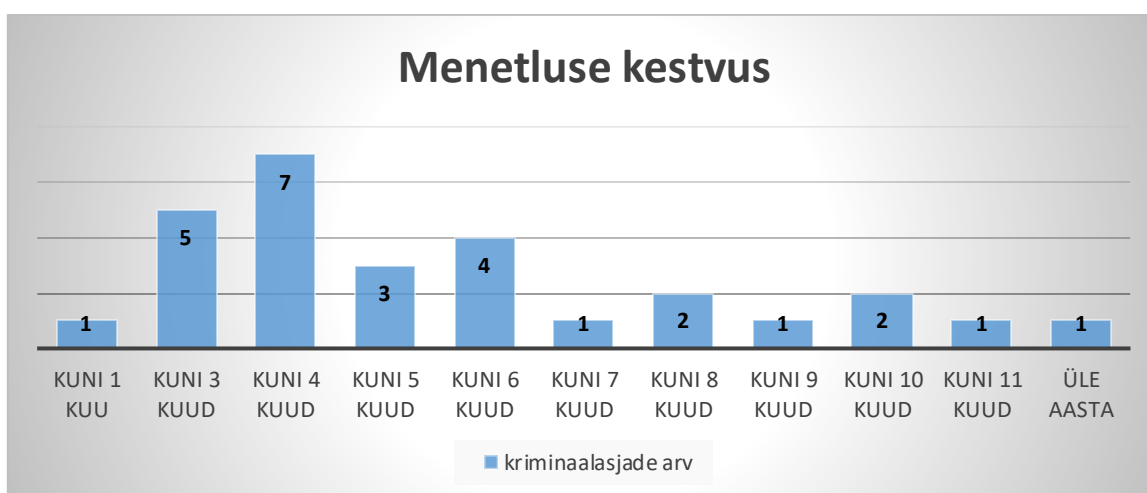
Joonis 27. Kannatanu ja teo toimepanija omavaheline suhe

Tegude kestvuse aeg oli varieeruv, märkimisväärset erinevust ei olnud, kuid enim oli kriminaalasju, kus tegude kestvuseks oli kuni üks kuu. Markantsed on juhtumid, kus tegude kestvus ületas aasta piiri. Maksimaalsena on kajastatud tegude kestvust kuni kaks aastat ja seda kahel korral.

Joonis 28. Tegude kestvus

Üldiselt on menetlus lõpule viidud kuni 4 kuu jooksul. See on mõistlik menetlusaeg. Ühe kriminaalasja menetlemine on võtnud aega üle aasta.

Joonis 29. Menetluse kestvus

Nelja isiku suhtes määrati ajutine lähenemiskeeld menetluse vältel ning 3 isikut ka vahistati.

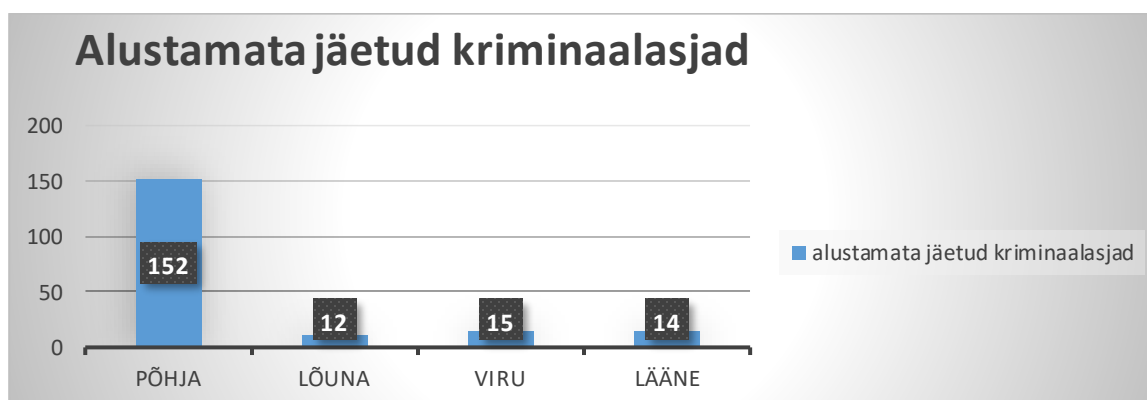

Joonis 30. Ajutise lähenemiskeelu ja vahistamise kohaldamiste arv

Autor on seisukohal, et selline analüüs annab oluliselt parema ülevaate Eestis toimuvast ahistava jälitamise seisukohalt. Mõlema järgu analüüsi puhul ei ole tulemustes suuri erinevusi ning üheselt on selge, et enim on kannatuteks olnud naissoost isikud, teo toimepanijateks aga meessoost isikud. Peamiselt omasid isikud keskeriharidust ning olid tööga hõivatud. Seda toetab ka fakt, et ahistava jälitamisega oli enamik seotud isikud vähemalt 30 aastat vanad.

3.2 Alustamata jäetud kriminaalasjad

Alustamata jäetud kriminaalasju on vaadeldaval perioodil 193, neist 15 Viru, 12 Lõuna, 152 Põhja ja 14 Lääne menetluspiirkonnas. Ka siin on selgelt näha, et enim on koormus olnud Põhja menetluspiirkonnas ning ülejäänud kolm piirkonda on suhteliselt võrdsel tasandil.

Joonis 31. Alustamata jäetud kriminaalasjade arv menetluspiirkondades

Perioodil 06.07.2017.a-31.12.2017.a on alustamata jäetud 42 kriminaalasja, perioodil 01.01.2018.a-01.06.2018.a 57 ning perioodil 02.06.2018.a-31.12.2018.a 94 kriminaalasja. Sellest järeldub, et ahistavat jälitamist puudutavate kriminaalajade osas on menetluse alustamata jätmise olnud tõusval joonel. Menetluse alustamiseks on enim esitanud avaldusi naissoost isikud ning seda 156-l korral. Meessoost isikud on esitanud kokku avaldusi 37-l korral.

Tähelepanekud:

- Alustamata jätmise määrustest mitmed on väga hästi põhjustatud, mitmed aga pealiskaudselt ja viisil, et ei ole aru saada milles seisneb koosseisu puudumine.
- Samadel tunnustel on tegelikult kriminaalasju alustatud ja isikud on ka karistada saanud.
- Vanusegrupid varieeruvad ühest äärmusest teise äärmusesse.
- Unustatakse ära koosseisu tunnusena alandamine või oluliselt häirimine, keskendutakse põhiliselt vaid hirmutunde tekitamise olemasolu tuvastamisele. Seetõttu on ahistavat jälitamist raske piiritleda KarS §-st 120. Kui tegemist vaid alandamisega, ei ole kriminaalmenetlust alustatud, kuna seda ei loeta piisavalt intensiivseks eraellu sekkumiseks.

Läbivalt arusaam, et ahistava jälitamise koosseis on täidetud, kui on täidetud tülitamise ja eraellu sekkumisele tsiviilõiguse praktikas omaks võetud kriteeriumid (mis annaks alust taotleda lähenemiskeelu kohaldamist). Menetleja koostab alustamata jätmise, tõdeb, et koosseisu ei ole ning siis annab kuriteoteate esitajale suunise pöörduda tsiviilkohtusse lähenemiskeelu taotlemiseks. Autori hinnangul on selline konkreetne lähenemine vasturääkiv. Kui juba nenditakse koosseisu puudumist tsiviilõiguse praktikale tuginedes, siis peab tõdema, et tsiviilkohtusse pöördumine lähenemiskeelu taotlemiseks kuriteoteate esitanud isikut ei aitaks.

Mitmete teatiste puhul on märgatav, et liigselt pööratakse tähelepanu avaldaja suunas ähvarduste esitamisele. Kirjeldatakse, et nimetatud tegudest ähvardusi kannatanu suunas ei nähtu. Autor on seisukohal, et koosseis ei ole täidetud vaid siis, kui kellegi suunas öeldakse ähvardusi. Koosseis on laiem, kui pelgalt ähvarduste olemasolu jaatamine või puudumise tõdemine. Muuhulgas on ähvarduse koosseis eraldi koosseis.

Autori hinnangul oli huvitavaks punktiks, kus menetlusasutus piiritles, milline on intensiivne teolaad, mis väärrib karistusõiguslikku sekkumist. Helistamisi ja e-kirjade saatmisi ei peeta nii intensiivselt eraellu sekkumiseks, kui seda on näiteks teo toimepanija

füüsiline kohaolu. Autor leiab, et see sõltub kõik süiski kogu teopildi kirjeldusest ja asjaoludest. Mõnikord võib olla juhtumeid, kus ahistav jälitamine pannaksegi toime vaid telefoni või muu sidepidamisvahendi teel, füüsiliselt ahistatavat ei jälitata. Ka see võib oma olemuselt olla piisavalt intensiivne, mõnikord ka jõhkram, kui mõnekordne teise isiku poolne füüsiline jälitamine. Samuti nenditakse, et kui kõnesid tehakse või sõnumeid saadetakse ohvri töökohta, siis selline väline teopilt ei kinnita ahistava jälitamise olemasolu. Veel, mitmetest teatistest on näha, et palju keskendutakse sellele, kui palju kannatanu ise üritab vältida kontakti enda jälitajaga. Siit tuleb tahtevastasuse tuvastamise küsimus ning nagu juba on selgitatud, ei ole tahtevastasusest teada andmine obligatoorne.

Menetlusasutused on autori hinnangul väga õigesti analüüsinud juhtumeid, mille kontekst on tegelikult vaid emotsionaalne reaktsioon, mis võib olla tingitud stressist näiteks partnerite vaheliste tülide või abielu lõppemist. Seadusandja eesmärk ei ole olnud kriminaliseerida igasuguseid olmetüüpe. Ahistava jälitamise puhul on oluline kontakti otsimise põhjus, sagedus ja häiriva käitumise intensiivsus.

Paljudel juhtudel on hakatud analüüsima ahistava jälitamise koosseisu olemasolu ning enamuse analüüsi sisustatakse ära KarS § 120 puudutava analüüsiga (kuna KarS § 157³ on osaliselt §-ga 120 kaetud). Sisuliselt ahistavat jälitamist neil kordadel analüüsitud ei ole. Ahistavat jälitamist ennast pikalt ei analüüsita.

Mõne teatise raames jõuti järeldusele, et kui teopildi kirjelduses ei esine KarS § 120 ja § 137 tunnuseid, siis ei ole ka ahistava jälitamise koosseis täidetud kui võrd KarS § 157³ on osaliselt kaetud mõlema koosseisuga. Menetleja järeldus on, et kui juhtumil puuduvad nii KarS § 120 kui ka KarS § 137 tunnused, puuduvad ka KarS § 157³ alused ja kriminaalmenetlust ei alustata. Autor selgitab, et ahistava jälitamise koosseisu olemasolu ei sõltu sellest, kas teokirjeldus vastab üheaegselt ähvardamise ja eraviisilise jälitustegevuse koosseisulistele tunnustele, seda enam, et eraviisilise jälitustegevuse tunnus on ahistava jälitamise negatiivne koosseisu tunnus.

Muuhulgas ei tule mitmetest alustamata jäetud kriminaalasjade teatistest välja, milles täpselt seisneb koosseisu puudumine. Teate saaja ei pea ise välja mõtlema, miks ei ole kuritegu. Mitmetes teatistes tõdeti, et isik ei tegutse eesmärgiga, analüüsivõime on jäetud aga tahtluse olemasolu. Tahtlus võib olla ka kaudne ning absoluutselt võib olla olukord, kus kaudset tahtlust on võimalik jaatada.

Palju oli ka teatiseid, kus koosseisu puudumist selgitati väga põhjalikult. Selgitati, mis on loodud sätte eesmärk. Menetlusasutused selgitavad, et seaduseandja on ette näinud, et

sellise ähvardava käitumise aktid peavad olema toime pandud tahtlikult ning sooviga tekitada ohvris hirmu. Ahistava jälitamise norm viitab pikemaajalisele tegevusele, mis koosneb korduvatest asjakohastest intsidentidest. Sellega üritatakse osutada käitumismustri kriminaalsele iseloomule, mis üksikute elementidena vaadelduna ei anna alati välja kriminaalse käitumise mõõtu. Siinkohal mõeldakse otseselt ohvrile suunatud käitumist. Ahistava jälitamise puhul on oluline ka tekitatud tagajärg. See peab olema teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine.

Menetlusasutustele esitatud avaldused on olnud puudulikud, mistõttu on menetlus jäetud alustamata. Põhistustesse on lisatud, menetluse alustamiseks puudub piisav alus ja menetlust ei alustata igaks juhuks. Menetlejad selgitavad, et kriminaalmenetluse alustamise olukorras peab kriminaalmenetluse alustamist sooviv isik hoolitsema piisavalt selle eest, et kuriteokaebust läbi vaataval asutusel oleks piisavalt vajalikke dokumentaalseid tõendeid oma seisukoha kujunemiseks, kuna sellises kriminaalmenetluse eelse juhtumi käsitlemise staadiumis ei ole menetlejal võimalik ise asuda tõendeid koguma ega kedagi üle kuulama selleks, et välja selgitada kas võib tegemist olla kuriteoga. Uurimisasutusel on kohustus alustada kriminaalmenetlust olukorras, kus ilmnevad kuriteo tunnused, kuid igasugune kuriteo kohta esitatud avaldusest nähtuv kahtlus kuriteo toimepanemise osas, tuleb käsitada isiku kasuks, keda käsitletakse kuriteo toimepannud isikuna.

Küllaga leiab autor, et puuduliku avalduse korral tuleks menetlejal avaldajaga ühendust võtta ning täiendavalt selgitada asjaolusid, et kriminaalmenetluse alustamata jätmise või alustamise otsus oleks õige. Loomulikult on avaldusi, kus tõesti on näha, et alustamiseks puuduvad vajalikud alused, kuid kui vähegi on kahtlus, siis tuleks asjaolude täpsustamiseks ühendust võtta. Avaldajad ei tea alati, milline info on menetlejale vajalik ja oluline. Kriminaalmenetluse seadustik lubab enne otsuse vastuvõtmist küsida täiendavaid andmeid. Muuhulgas on ahistav jälitamine selline koosseis, mille osas ei pruugi alati olla dokumentaalseid tõendeid, mida ahistatav esitada saaks.

Oli ka alustamata jäetud teatisi, millest nähtus, et mitmed menetlejad on siiski eelnevalt osapooltega ühendust võtnud ja asjaolusid täpsustanud. Autori hinnangul on selline lähenemine ainuõige. Menetlusasutuste eesmärk ei ole lihtsalt ülesanne nõ „kaelast ära saada“ vaid reageerida, kui on viiteid kellegi poolt kuriteo toimepanemisele, tagamaks kannatanute, ühiskonna ja tegelikult ka teo toimepanijate kaitse. Muuhulgas on menetlusasutused õigesti leidnud, et igasugused paljasõnalised olmetülid või ühise lapsega seonduvatel teemadel pidevad ühenduse võtmised ei kvalifitseeru ahistava jälitamise alla.

3.3 Kokkuvõtlik analüüs ahistava jälitamise süütegude menetlemisest ning täiendavad tähelepanekud menetluse läbiviimisest ja normi rakendamisest

3.3.1 Teo toimepanijad ja kannatanud – üldine kokkuvõte

Lõpetatud/lahendatud (69 tk) kriminaalasjade analüüsimisel tervikuna (st sõltumata sellest, kas menetlus lõpetati koosseisu puudumisega või muul viisil) nähtus, et enim olid ahistava jälitamise seotud isikuteks teo toimepanijana keskealised ja vähemalt keskeriharidusega töötavad meesterahvad, kes enamjaolt elasid Harju maakonnas (16 tk). Elukoha maakond ei olnud tuvastatav 22-l juhul. Teo toimepanijaid oli kokku 69 ning neist 52 olid meesterahvad, 12 naised ning 5-l juhul ei olnud sugu tuvastatav. Vanimad teo toimepanijad nii meeste kui naiste seas jäid vanuserühma 56-60 eluaastat ning noorim teo toimepanija oli naisterahvas vanuses 14-19 eluaastat.

Kannatanuteks olid suuremas osas töötavad naisterahvad alates vanusest 31-40 ja 46-50 eluaastat, kes enamjaolt elasid samuti Harju maakonnas. Kannatanute seas oli 55 naisterahvast ning 14 meesterahvast. Vanim kannatanu jäi vanusegruppi 66-70 eluaastat (1 mees) ning noorimad kannatanud jäid vanusegruppi 14-19 eluaastat. Noorimad kannatanud olid naissoost.

Valdavalt olid teo toimepanijad ja kannatanud eelnevalt partnerid ja seda 41-l juhul 69-st. See on märkimisväärselt suurem tulemus, kui seda on näiteks suhte liigi „tuttav“ puhul (18 juhtumit).

Ahistava jälitamise kestvus oli väga varieeruv. Kõige rohkem oli juhtumeid, kus teo kestvus ei olnud kriminaalasja raames tuvastatav. Osaliselt tingis selle asjaolu, et kõiki menetlusdokumente ei olnud võimalik vaadelda. Vaatamata sellele oli kuni üks kuu kestvaid tegusid 11 juhtumil ning kuni kaks kuud kestvaid tegusid kaheksal korral. Märkimisväärne oli, et tegude kestvus on ületanud ka 1,5 aasta piiri. Neljal juhtumil oli tegemist olukorraga, kus ahistav jälitamine kestis kuni 2 aastat. Tegude laad oli enamasti telefoni teel või läbi sotsiaalmeedia ühenduse võtmine (kõned, tekstisõnumid, mis sisaldasid mh ka ebatsensuurseid väljendeid, alandavat ja häirivat sisu) ning füüsiline jälitamine sh elu, -töökohta ilmumine ning elukohta sisenemine.

Lõpetatud/lahendatud kriminaalasjade seas, milles tegi lahendi kohus või prokuratuur (28 juhtumit, mis ei lõppenud KrMS § 199 lg 1 p 1 või § 200 tunnustel menetluse lõpetamisega), oli olukord võrdlemisi sarnane.

Kahtlustatavad/süüdistatavad kui ahistava jälitamise teo toimepanijad olid enamasti töötavad keskeriharidusega meesterahvad vanuses 36-40 ja 46-50 eluaastat, kes elasid Harju maakonnas. Kannatanud seaduse mõistes olid valdavalt töötavad naisterahvad vanuses 31-35 eluaastat, kes elasid samuti Harju maakonnas. Endiste partneritega oli tegemist 21-1 korral 28-st. Taaskord on võimalik jaatada, et ahistav jälitamine on seotud lähisuhtevägivallega.

Tegude kestvuse osas ei ole ka nüüd märkimisväärseid muutusi. Enim juhtumeid, s.o neli tk, kestis kuni 1 kuu, järgnes 3 juhtumit kestvusega kuni 5 kuud. Sisuliselt oli juhtumite kestvusel ära kaetud ligikaudu terve aasta ja rohkemgi veel. Juhtumeid, kus ahistav jälitamine kestis enam kui aasta, oli kolm.

Vaatamata sellele, et konventsiooni idee oli kaitsta eelkõige naisi, siis see ilmestab vägagi edukalt fakti, et tegelikult kannatavad ahistava jälitamise all mõlema soo esindajad, kes ka vajavad selliste rikkumiste eest kaitset. Eeskätt on ahistav jälitamine välja kasvanud lähisuhtest.

3.3.2 Menetlusasutuste definitsioon ahistava jälitamise osas

Definitsiooni oli võimalik määratleda eelkõige alustamata jäetud kriminaalasjade analüüsi pinnalt. Autori hinnangul sisustavad menetlusasutused ahistavat jälitamist, tuginedes alustamata jäetud kriminaalasjade teatistele, järgmiselt:

Ahistava jälitamise koosseis on täidetud, kui on täidetud tülitamise ja eraellu sekkumisele tsiviilõiguse praktikas omaks võetud kriteeriumid, mis annaks alust taotleda lähenemiskeelu kohaldamist. Neile lisaks peab olema täidetud kriminaalõiguslik eesmärk või tagajärg. KarS § 157³ puhul on oluline kontakti otsimise põhjus, sagedus ja häiriva käitumise intensiivsus. Oluline on järjepidev ohvrile suunatud tegevus, mis viitab käitumismustri kriminaalsele iseloomule ja mis põhjustab ohvris tunnet, et tal puudub olukorra üle kontroll. Seaduseandja on ette näinud, et sellise ähvardava käitumise aktid peavad olema toime pandud tahtlikult ning sooviga tekitada ohvris hirmu. Norm viitab pikemaajalisele tegevusele, mis koosneb korduvatest asjakohastest intsidentidest, millega üritatakse osutada sellise käitumismustri kriminaalsele iseloomule, mis üksikute elementidena vaadelduna ei anna alati välja kriminaalse käitumise mõõtu. Siinkohal mõeldakse otseselt ohvrile suunatud käitumist. Ahistava jälitamise puhul on oluline ka tekitatud tagajärg. See peab olema teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine. Mõistet „alavääristav“ tuleb tõlgendada lähtuvalt kuriteo kontekstist ehk alavääristav tegevus peab olema suunatud püsiva hirmu ja stressiseisundi tekitamisele.

3.3.3 Normi lai määratletus ning selle piiritlemine muudest kuriteokoosseisudest ja tsiviilvaidlustest

Oles sooritanud võrdlemisi mahuka ning detailse analüüsi ahistavat jälitamist puudutavate kriminaalasjade üle, on autor seisukohal, et enim probleeme põhjustab praegu kehtiva regulatsiooni liiga lai määratletus. Analüüsi tegemisel näis enim probleeme põhjustavaks just see, et menetlusasutustel on raske KarS § 157³ piiritleda KarS §-st 120 ning seda eriti, kui jälitavad teod hõlmavad näiteks ähvardusi sisaldavaid sõnumeid. Keeruline on määratleda, kas tegemist on teoühtsusega või tuleb rääkida kahest erinevast teost. Kriminaalkolleegium on oma varasemates lahendites märkinud, et hindamaks, kas tegemist on õiguslikult ühe või mitme erineva teoga, tuleb tähelepanu pöörata selle teo objektiivsele avaldumisele. Ühe teoga teoühtsuse mõttes on tegemist siis, kui mitu olemuselt sarnast käitumisakti on kantud ühisest tahtlusest ja nad on ajalis-ruumilise läheduse tõttu üksteisega sellisel määral seotud, et kogu käitumine on kolmandale isikule objektiivselt vaadeldav ühtse, kokkukuuluva teona.⁵⁷ Ehk siis tuleb piiritleda, kas sellistel puhkudel saab olla tegemist ehtsa kogumi alla kuuluva ideaalkogumiga (üks tegu, mis realiseerib mitu kuriteokoosseisu) või reaalkogumiga (mitu tegu, realiseerivad mitu kuriteokoosseisu).

KarS § 157³ ei ole ühegi karistusseadustikus eksisteeriva sätte suhtes erinorm ning ka vastupidise olukord ei ole võimalik. Seega on mitte-ehtsa kogumi ehk seadusainsuse eksisteerimine välistatud.

Muuhulgas on keskselt läbiv, et menetluse alustamisel on jumet vaid siis, kui kannatanu tunneb ohtu oma elule. Kriminaalmenetluse alustamata jätmise teatistest nähtub selgelt, et kui kannatanud ei ole tundnud ohtu või nende turvatunne ei ole rikutud, siis kuriteokoosseisu ei ole. Tuleb aga silmas pidada, et KarS § 157³ sätte on oluliselt laiem kui ainult ohutunde põhjustamine või turvatunde rikkumine. Normis on võrdlemisi konkreetset välja toodud „või muul viisil oluliselt häirimine“. „Oluliselt häirimine“ koos „tahtevastasusega“ tõstatab aga kohe ka uue murekoha. Näiteks, menetlust ei alustata, sest kannatanu ise vastab teo toimepanija kõnedele või sõnumitele ja leitakse, et tegemist ei ole olukorraga, mis leiab aset vastu kannatanu tahtmist ja oleks oluliselt häiriv. Kõnedele või sõnumitele vastamine võib seisneda ka viisakuses, see aga ei tähenda, et käitumisakt on meeldiv ja oodatud. Palju on inimesi, kes oma olemuselt on häbelikud ning viisakad ning teevad erinevaid asju vaatamata sellele, et nad tegelikult ei taha.

---

⁵⁷ Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-1-08-p 5

Ka ei ole mõeldav olukord, kus menetlust saab alustada vaid siis, kui kannatanu ise alati ütleb teo toimepanijale, et tema jaoks on see vastuvõetamatu ning ta ei taha teo toimepanija käitumise jätkumist. Tahtevastasusest teada andmine ei ole kohustuslik element ahistava jälitamise normis. Muuhulgas on sättes kirjas: „eesmärk või tagajärg“. Loomulikult ei saa sellistel puhkudel ka menetlusi kergekäeliselt alustama hakata, see ei ole seadusandja mõte olnud ja ka töö autori suunis ei ole selline, kuid nimetatud asjaolusid tuleb analüüsida ja seda iga juhtumi korral, sest kõik nad on unikaalsed.

3.3.4 Menetlus

Nii alustamata jäetud kui ka lõpetatud/lahendatud kriminaalajade seas oli enim juhtumeid Põhja menetluspiirkonnas, s.o 29 kriminaalaja. Teistes piirkondades oli ahistava jälitamise osakaal pigem võrdne. Seda nii üldise lõpetatud/lahendatud analüüsi pinnalt, kui ka 28 sisulise lahendi saanud kriminaalaja analüüsi osas, kus Põhja piirkonnas oli 11 kriminaalaja 28-st ning 6, 6, 7 vastavalt Lõuna, Lääne ja Viru piirkonnas.

Kõige kiiremini on menetlus lõpetatud 13-s kriminaalajas 1 kuu jooksul. Kahe kuu jooksul on lõpetatud 12 kriminaalaja, 3 kuu jooksul 10, nelja kuu jooksul 9. Valdavalt on menetlused lahenduse saanud kuni kuue kuu jooksul. Üle aasta on kestnud 1 menetlus ning pool aastat kuni aasta on menetletud 10 kriminaalaja. Pigem on menetlused lahenduse saanud mõistliku aja jooksul, kuid tuleb tõdeda, et esines juhtumeid, kus menetlus kestis üle poole aasta ning menetlustoiminguid sooritati sel perioodil väga vähe. Autor tõdeb, et on võimalik PRIS'i ja teiste menetlusasutuste süsteemide erinevus, mistõttu on väga tõenäoline, et kõiki toiminguid PRIS'is ei kajastugi.

Menetluse kestel kohaldati ajutist lähenemiskeeldu nelja isiku suhtes ning 3 isikut ka vahistati.

Enim lõpetati kriminaalmenetlusi KrMS § 199 lg 1 p 1 tunnustel, s.o 40-1 korral. Kokkuleppemenetluses jõuti kohtulahendini 10-1 korral, lühimenetlusi oli kohtus ühel korral. Prokuratuur kohaldas seitsme kriminaalaja raames lepitusmenetlust ning üheksal juhul lõpetas prokuratuur menetluse oportuuniteediga. Ka kohtus jõudis üks kriminaalasi oportuuniteedi kohaldamiseni.

Karistuspraktika on samuti varieeruv. Keskmiselt on vangistusmääraks 4-5 kuud vangistust. Kohtulahendite osas on mõnel juhul kohaldatud rahalist karistust või on karistus asendatud üldkasuliku tööga. Enamasti kohaldatakse tingimisi vangistust, vangistuse määrad on alates 2-st kuust kuni 8 kuuni. Kokkulepetes on määratud ka lähenemiskeelde, mis on väga positiivne.

Lähenemist kannatanule on keelatud ka näiteks lepitusmenetluse raames sõlmitud lepituskokkulepetega. Oportuuniteedi kohaldamise on pigem levinud rahalise kohustuse valimine, seda näiteks seitsmel juhul.

Autori hinnangul oli kummastavaks asjaoluks tõsiasi, et mitmetel juhtudel, kus leiti, et kannatanu poolt esitatud avaldus oli piisav kriminaalmenetluse alustamiseks KarS § 157³ tunnustel, lõpetati see alustatud kriminaalmenetlus tavaliselt ühe kuu jooksul ära KrMS § 199 lg 1 p 1 alusel. Lõpetamise määrused olid põhistamata ning ainukeseks toiminguks oli selle sama avalduse esitanud kannatanu ülekuulamine. Kui kriminaalmenetlust ei alustata, tuleb uurimisasutusel põhistada alustamata jätmist. Kui menetlus on alustatud, võib uurimisasutus selle lõpetada ka põhistamata määrusega. Kui avalduse pinnalt leiti, et menetluse alustamiseks on olemas ajend ja alus, peale kannatanu ülekuulamise muid toiminguid ei sooritata, siis jääb autorile arusaamatuks, milles see alus ja ajend seisnesid, kui menetlus praktiliselt kohe lõpetati. Autori hinnangul on see pigem viide sellele, et justkui on lihtsam alustada menetlust, kui kirjutada põhistusid ning menetlust mitte alustada.

Väga huvitav oli ka asjaolu, et juhtudel, kus menetlus on jäetud alustamata, on analoogsetel tingimustel jõudnud kriminaalasi kohtuni ja süüdimõistva otsuseni.

Esines ka mitmeid juhtumeid, kus teo kestvusel ei ole määratletud võimalikult täpset perioodi, ajavahemikku või kuupäeva. Samuti esineb probleeme teopildi täpse kirjelduse kajastamisega. Kannatanute käest ei ole täpsustatud, milles on seisnenud ahistava jälitamise tagajärjed. Küllaga on need olulised aspektid kriminaalasja menetlemiseks ning kahtlustuse esitamiseks. Analüüsi teostamisel puutus autor kokku ka mitmete väga hästi menetletud kriminaalasadega, kus ka kahtlustus ja lõpuks süüdistus olid väga hästi formuleeritud.

Kokkuvõtvalt saab autor öelda, et ahistava jälitamise menetluspraktika on üle Eesti väga erinev ning see on tingitud eelkõige normi uudsusest ja vajaliku kohtupraktika puudumisest.

KOKKUVÕTE

Alates 06.07.2017.a on Eesti Vabariigi kehtivas karistusseadustikus uus norm ahistava jälitamise näol. Ahistav jälitamine kriminaliseeriti Istanbuli konventsiooni ratifitseerimisel. Ahistav jälitamine on muutunud väga tajutavaks probleemiks ning on autori hinnangul seotud lähisuhtevägivallaga. Neil põhjustel valis autor magistritöö teemaks „Ahistav jälitamine – olukord pärast uue normi jõustumist“, mille raames analüüsis prefektuuride, prokuratuuride ning kohtude menetlusotsuseid, s.o alustamata jäetud kriminaalasju ning lõpetatud/lahendatud kriminaalasju, et anda ülevaade uue normi menetlus- ja karistuspraktikast ning üldisest olukorrast Eesti Vabariigis osas, mis puudutab isikuid, kes on ahistava jälitamisega kokku puutunud.

Keskseks uurimisprobleemiks oli uurida ja analüüsida, kuidas uurimisasutused normi rakendavad ning ahistavat jälitamist defineerivad. Hüpoteesideks seadis autor väited, et normi lai määratletus ei raskenda sätte kohaldamist ning kriminaliseeritud teokoosseis on siseriiklikusse õigusesse edukalt sisse viidud, norm täidab oma funktsiooni ning ei ole ainuüksi konventsiooni nõuete formaalseks täitmiseks, vaid reaalselt kaitseb kannatanuid. Muuhulgas väitis autor hüpoteesides, et ahistava jälitamise puhul on eelkõige tegemist eelnevalt lähisuhtes olnud isikutega ning enim pannakse tegusid toime sidepidamisvahendite kaudu.

Magistritöö raames andis autor töö esimeses peatükis ülevaate ka ahistava jälitamise olemusest, tekkeboost ning võimalustest jälitajate tüpoloogiate sisustamisel. Töö teises peatükis andis autor ülevaate normi koosseisulistest tunnustest ning võimalikest probleemkohtadest normi sisustamisel. Kolmas peatükk moodustas magistritöö põhiosa ning sisaldas praktilist analüüsi ahistava jälitamise menetlusotsustest. Alustamata jäetud kriminaalasju analüüsis autor alates sätte jõustumisest kuni 31.12.2018.a ning lõpetatud/lahendatud kriminaalasju analüüsi autor tervikaasta, s.o 2018.a, osas, kajastades menetlusotsuseid, mis olid sooritatud kuupäevaks 16.02.2019.a. Kokku oli lõpetatud/lahendatud kriminaalasju 69. Nimetatud lõpetatud/ja lahendatud kriminaalasjad analüüsis autor läbi kahes järgus, millest esimeses andis tervikliku ülevaate kõikidest lõpetatud/lahendatud asjadest, vaatamata sellele, kas menetlus lõpetati KrMS § 199 lg 1 p 1 tunnustel või kohtulahendiga. Teises järgus andis autor ülevaate vaid neist lõpetatud/lahendatud kriminaalasjadest, milles on jõutud sisulise lahenduseni (st menetlus lõpetati/lahendati muul viisil kui kriminaalmenetlust välistava asjaolu tõttu).

Analüüsist nähtus, et valdavalt on ahistava jälitamise toimepanijateks keskealised ja vähemalt keskharidusega töötavad meesterahvad, kes enamjaolt elasid Harju maakonnas. Kannatanuteks

olid enamasti töötavad naisterahvad vanuses 31-40 ja 46-50 eluaastat, kes suuremas osas elasid samuti Harju maakonnas. Sellise järelduseni jõudis autor lõpetatud/lahendatud mõlema järgu analüüsimisel. Samuti tõdes autor, et märkimisväärselt erines kannatanu ja teo toimepanija suhte liik „endine partner“ olulisel määral muudest suhte liigi variantidest. Seega, ahistava jälitamine on tihedalt seotud lähisuhtega ning sealt välja kasvanud probleemidega.

Ahistava jälitamise tegude kestvus on väga varieeruv, kuid enamik neist jääb kestvuspiiri kuni kaks kuud. Markantsed olid juhtumid, kus teo kestvus on ületanud poole aasta piiri. Üle poole aasta kestvaid tegusid on üldiselt kokku olnud 17-1 korral ning konkretiseeritud analüüsi puhul 9-1 juhul.

Valdavalt pannakse ahistavat jälitamist toime sidepidamisvahendite kaudu, kontakti otsitakse kas helistades või tekstisõnumeid saates ja seda ka läbi sotsiaalmeedia. Muuhulgas tekitatakse kannatanutes sellise kontakti otsimisega tugevat hirmutunnet ja alandatus, sõnumid sisaldavad ebatsensuurseid ja ka hirmutavaid väljendeid. Harvad ei olnud ka juhtumid, kus ahistava jälitaja ilmus kannatanu elukohta või töökohta. Kannatanud on avaldanud, et sellised teoaktid tekitavad neis hirmu, mitmed neist on pöördunud abi saamiseks psühholoogide poole, mõned ei julge üksi väljas käia.

Menetluskoormus on märkimisväärselt suurim olnud Põhja menetluspiirkonnas ja seda nii alustamata jäetud kui ka alustatud kriminaalajade puhul. Menetluse kestvus on pigem mõistlik, üksikutel juhtumitel on menetlus kestnud üle poole aasta (see võib olla näiteks tingitud menetluse raskusastmest kui asjas on mitmeid episoode). Menetlused on suuremas osas kuulunud lõpetamisele kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel. Kohus on lahendeid teinud 12-1 korral, enamus neist on otsused kokkuleppemenetluses. Lepitusmenetlust on kohaldatud seitsme kriminaalajaja puhul 28-st ning oportuuniteeti kokku 4-1 korral. Karistusmäär jääb keskmiselt vahemikku 4-6 kuud vangistust, mille suhtes kohaldatakse KarS § 74 või 73 sätteid. Kokkuleppemenetluses on kuuel korral kohaldatud ka lähenemiskeelu tingimusi. Sellest võib järeldada, et menetlusasutused tegutsevad kannatanu kaitse eesmärkidel. Menetluse vältel kohaldati ajutist lähenemiskeeldu nelja isiku suhtes ning vahistamist kolme isiku suhtes.

Menetlusasutuste poolset definitsiooni tuvastas autor läbi alustamata jäetud kriminaalajade. Nimelt nähtub, et menetlusasutused sisustavad ahistavat jälitamist kui ohvrile suunatud intensiivset, sagedast ja pikaajalist kontakti otsimist, mille käitumismuster viitab tegude kriminaalsele iseloomule. Teod peavad olema toime pandud tahtlikult ning sooviga tekitada ohvris hirmu. Täidetud peab olema kas eesmärgi või tagajärje olemasolu. Ahistava jälitamise

koosseis on täidetud, kui on täidetud tülitamise ja eraellu sekkumisele tsiviilõiguse praktikas omaks võetud kriteeriumid, mis annaks alust taotlema lähenemiskeelu kohaldamist.

Analüüsi teostades on autor jõudnud järeldusele, et sisuliselt on menetluspraktika väga erinev. Samadel tunnustel on menetlusi alustatud ja lõpule viidud ning on ka alustamata jäetud. Osaliselt võib see olla tingitud asjaolust, et menetluste osas ei tuvastada piisav mahu ja detailsusega asjas tähtsust omavaid asjaolusid. Samuti nähtub, et kohati on keeruline eristada ahistava jälitamise koosseisu muudest koosseisudest, eriti ähvardamise koosseisust, s.o KarS §-s 120, eriti kui teoaktidega on justkui täidetud mõlemad koosseisud. Normi lai määratletus on põhjustanud probleeme menetluste vältel. Autor on seisukohal, et kohati on menetlusasutusel pigem ebaselge, mida ahistav jälitamine ühel või teisel juhul endast sisuliselt kujutab.

KrMS § 199 lg 1 p 1 tunnusel lõpetatud/lahendatud menetluste analüüsimisel märkas autor, et on juhtumeid, kus menetlus on lõpetatud pärast kannatanu ülekuulamist ilma täiendavaid toiminguid tegemata. Seega on võimalik, et menetlused on alustatud pelgalt seetõttu, et kriminaalmenetluse alustamata jätmise eeldab põhjendatud teatist, mida on ehk kohati keeruline formuleerida. Aluse puudumise tõttu võib aga menetluse lõpetada põhjendamata määrusega. Autor jaatab võimalust, et PRIS süsteem ei pruugi kuva kõiki sooritatud toiminguid.

Alustamata teatiste puhul esines teatiseid, millest oli keeruline järeldada, mis on tingitud alustamata jätmise. Autori hinnangul võiksid alustamata jätmise teatised olla põhjalikumad. Ka avaldaja ei pea ise analüüsima, miks ei ole tema kirjeldatud teopildis kuriteo tunnuseid.

Äärmiselt positiivne oli tõdeda, et mitmed menetlejad on enne kriminaalmenetluse alustamise või alustamata jätmise otsuse vastuvõtmist olnud kontaktis avaldajatega ning täpsustanud asjaolusid konkreetsema ülevaate saamiseks. Muuhulgas olid mitmed menetlejad väga kenasti ka selgitanud, et paljasõnalised olmetülid jmt ei vääri kriminaalõiguslikku sekkumist.

Magistritöö autor peab vajalikuks selgitada, et autor ei heida ühelegi menetlejale ega menetlusasutusele ette toimingute tegemata jätmist või ebapiisavat tööd. Tegemist on pelgalt tähelepanekutega ning autori enda subjektiivsete hinnangutega ja seda kogu analüüsi pinnalt tehtud tulemite osas.

Autor täitis magistritöö raames seatud eesmärgid ning sellest inspireerituna koostas magistritöö raames abimaterjali ahistava jälitamise menetlemiseks. .

STALKING – THE SITUATION AFTER ENACTMENT OF A NEW PROVISION - SUMMARY

After ratifying the Council of Europe Convention (Istanbul Convention) on preventing and combating violence against women and domestic violence, a new provision in Estonia Penal Code has been entered into force in 06.07.2017. Since stalking is highly considerable problem in modern society and is closely related to domestic violence, there is a need to analyse the practice of stalking in case law and criminal proceedings. However, it is necessary to investigate the overall situation about stalking in Estonia to be able to make conclusions about people, who are in somehow connected to stalking problems.

The purpose was to analyse all the court decisions, prosecutor's office decisions and also police department decisions about stalking cases. Main research problem was to analyse, how stalking is defined by different institutions of investigation and how they put the new provision into practice. The author of this work proposed that the wide range of stalking regulation in Estonia does not cause any kind of problems for investigation institutions to apply the new provision correctly. The new regulation is successfully entered into force and fills its purpose by protecting victims. Author also proposed that stalking is directly connected to domestic violence and people mostly stalk by using different means of communication (including social media accounts and apps).

An overview about the background of stalking, its history, different types of stalkers, the motivation of stalkers, different ways of stalking and problems that have occurred on victims was given in the first chapter. The second chapter included substantive analysis of this new regulation. The most meaningful is third chapter since it includes all the practical research about stalking in Estonia.

It was found, that the majority of stalking victims are 31 to 35 years old working females who live in Northern Estonia. The number of male victims is significantly lower. Stalking in Estonia is mostly committed by middle aged men who work and live in Northern Estonia. In most cases victims and their stalkers were previously in close relationships. There were few cases, where victim and stalker were acquaintances.

Stalking lasted mostly from one to two months, but there were cases, where victim was stalked almost two years. Most common ways to commit stalking were by using different means of

communication or to appear in the victims home or workplace. Very diffused was also to humiliating victim or making the victim fear about its safety.

The majority of criminal cases were in Northern district. In other regions the number of cases were quite similar. Remarkably more were cases, where criminal procedures were not started because the lack of grounds. Many files, where criminal procedures were started, were closed shortly after due to lack of grounds and without doing any other actions except for the interrogation of the victim. In authors opinion it is possible that investigation institutions may found closing the case easier rather than to not start a case at all because when criminal procedure will not be started, then it has to be motivated. If case is started and then closed because it is found that grounds are missing, then the case can be closed without motivation.

After analysing the decisions in which the stalker was convicted, the majority of cases were held in settlement procedure. Criminal proceedings on the basis of conciliation and proceedings in case of lack of public interest in proceedings and negligible guilt were also often used. Sanctions for committing stalking crimes varied only a little, average penalty were 4-6 months in prison with probationary period. In most cases restraining orders were also applied.

When analysing cases where criminal procedures were not started, it was found that investigation institutions define stalking as intense, frequent and long-term acts against another person with criminal pattern of behaviour. Actions must cause victim to feel fear and must be done by purpose or intentionally. The grounds of stalking are fulfilled when criteria for applying restraining order in civil court exist.

During the study, author noticed, that in many cases there were difficulties in differing stalking from other provisions, as for example regulation about threatening. Sometimes the protocols of interrogations were also shallow and important circumstances were unidentified. Inspired by those obstacles in procedures, author was inspired to develop a guide, how to proceed stalking crimes.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Davis, J. A., Stalking crimes and Victim Protection: prevention, intervention, Threat Assessment, and Case Management, New York, London, Washington DC: CRC Press 2001.
2. Finch, E. The Criminalisation of Stalking: constructing the problem and evaluating the solution, London: Cavendish Publishing 2001.
3. Van der Aa, S. Stalking in the Netherlands: nature and prevalence of the problem and the effectiveness of anti-stalking measures, Apeldoorn, Portland: Maklu 2010
4. Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2012.
5. Maiuro, R. D. Perspectives on stalking: victims, perpetrators, and cyberstalking, New York: Springer Publishing Company 2015.
6. Meloy J. R., Sheridan L., Hoffmann J. Stalking, threatening, and attacking public figures: a psychological and behavioral analysis, New York: Oxford University Press 2008.
7. Mullen, P. E., Pathe, M., Purcell, R. Stalkers and their Victims, second edition. New York: Cambridge University Press 2008.
8. Pinals, D. A., Stalking: psychiatric perspectives and practical approaches/ Group or the Advancement of Psychiatry, Committee on Psychiatry and the Law, New York: Oxford University Press 2007.
9. Sootak, J. Karistusõigus: üldosa, Tallinn: Kirjastus Juura 2010.
10. Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne, Tallinn: Kirjastus Juura 2015.
11. Kõve, V. Järvekül, I. Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura 2017.

Kasutatud menetlusotsused:

1. Lõpetatud/lahendatud ja alustamata jäetud kriminaalasjad Prokuratuuri Infosüsteemist (262 tk)
2. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi otsus nr 3-2-1-18-13
3. Tallinna Ringkonnakohtu otsus 3-2-1-17-05 p 20
4. Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-1-08

Kasutatud veebipõhised allikad

1. Daphne Project: Protecting women from the new crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union. Final Report. European Commission – Directorate General Justice and Home Affairs. University of Modena and Reggio, E, 2007. Available: http://www.europeanrights.eu/public/commenti/stalking_testo.pdf (29.04.2019)
2. Country-monitoring work. Council of Europe. Available: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work> (29.04.2019)
3. Institutes of Justinian Book IV title IV p 1. Available in latin <http://www.thelatinlibrary.com/justin/4.html>. English translation available: https://www.gutenberg.org/files/5983/5983-h/5983-h.htm#link2H_4_0005 (29.04.2019)
4. Strand, S. J. M., Fröberg, S., Storey, J. E. Protecting victims of intimate partner violence: Swedish prosecutors' experiences of decisionmaking regarding restraining orders. Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention. Available: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14043858.2018.1450547> (29.04.2019)
5. National Centre for Victims of Crime, Stalking. Arvutivõrgus <http://victimsofcrime.org/help-for-crime-victims/get-help-bulletins-for-crime-victims/bulletins-for-teens/stalking> (29.04.2019)
6. New Trends in the Criminalization of Stalking in the EU Member States. Netherlands, Tilburg. Tilburg Law School, University Tilburg. 2017. Available: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-017-9359-9#Fn1> (29.04.2019)
7. Breiding, M. J. Prevalence and Characteristics of Sexual Violence, Stalking, and Intimate Partner Violence Victimization — National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011. Division of Violence Prevention, National Centre for Injury Prevention and Control, CDC. 2014. Available: <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/ss6308a1.htm> (29.04.2019)
8. Hartley, D.. The 7 types of stalkers and how to spot them. Psychology Today 2016. Available: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/machiavellians-gulling-the-rubes/201605/the-7-types-stalkers-and-how-spot-them> (29.04.2019)

9. Mohandie, K., Meloy, R. The RECON typology of stalking: reliability and validity based upon a large scale of North American stalkers. Journal of forensic sciences vol 51. 2006. Available:
https://pdfs.semanticscholar.org/ab07/2f25a253bcc16121299418bfb82f24706cb6.pdf?_ga=2.50568106.283997069.1547656432-971994188.1547656432 and
https://victimsofcrime.org/docs/default-source/src/mohandie-k-meloy-r-green-mcgowan-m_-williams-j-2005.pdf?sfvrsn=2 (29.04.2019)
10. Sommer, E., „Kuidas tõlgendada karistusseadustiku §-i 157³?“ Juridica 2018. Arvutivõrgus:http://juridica.ee/article_full.php?uri=2018_8_kuidas_t_lgendada_karistusseadustiku_-_i_157_sup_3_sup_#anote-6 (29.04.2019)
11. Stalking Risk Profile. Arvutivõrgus <https://www.stalkingriskprofile.com/about> (29.04.2019)
12. Dengrove, I. L. „Chapman, M. D on Trial for the Murder of John Lennon“. Available :
<https://archives.law.virginia.edu/dengrove/writeup/mark-david-chapman-trial-murder-john-lennon> (29.04.2019)
13. Brudos, J. (biograafia). Biography. 2014. Available:
<https://www.biography.com/people/jerome-brudos-403432> (29.04.2019)
14. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. Violence against women: an EU-wide survey. Available: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-againstwomen-eu-wide-survey-main-results-report> (29.04.2019)
15. MacKenzie, R., McEwan, T., Pathe, M., David, J., Ogloff, J. Mullen, P., Stalking risk profile: Impact of stalking on victims. Available
<https://www.stalkingriskprofile.com/victim-support/impact-of-stalking-on-victims> (29.04.2019)

Kasutatud õigusaktid ja eelnõud

1. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series no 210. Istanbul. 2011. Available:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> (29.04.2019)
2. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series no 210. Istanbul. 2011.

Available: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e> (29.04.2019)

3. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 385. Arvutivõrgus:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eeInoud/eeInou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (29.04.2019)
4. Karistusseadustik, RT I, 29.06.2018, 66
5. Kriminaalmenetluse seadustik, RT I, 31.05.2018, 22
6. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus RT I, 26.06.2017, 69
7. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsiooni heaks-kiitmine ja volituse andmine. – RT II, 02.12.2014, 1.
8. Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seadus. – RT II, 26.09.2017, 1

LISA 1 ABIMATERJAL AHISTAVA JÄLITAMISE MENETLEMISEKS

EESMÄRK

Autor on analüüsinud Prokuratuuri Infosüsteemis „PRIS“ kõiki ahistava jälitamise osas alustamata jäetud kriminaalasju ajavahemikul 06.07.2017.a-31.12.2018.a ning ajavahemikul 01.01.2018.a-31.12.2018.a alustatud ning lõpetatud/lahendatud ahistavat jälitamist puudutavaid kriminaalasju. Analüüsisist nähtub, et väga sarnastel tunnustel on osades menetluspiirkondades kriminaalmenetluse jäetud alustamata, kuid teistes menetluspiirkondades on kriminaalasi jõudnud lahenduseni kas kohustustega lõpetamise või karistamise näol. Samuti nähtub, et problemaatiline on ahistava jälitamise eristamine näiteks ähvardamise või omavolilisest eluruumi sissetungimise koosseisudest. Analüüsi teostades ilmnes ka mitmeid olukordi, kus menetlus on alustatud, võimalikud menetlustoimingud on jäänud sooritamata ning menetlus on lõpetatud KrMS § 199 lg 1 tunnustel.

Eeltoodust tingituna on ahistava jälitamise kuritegude menetlemise juhendi eesmärgiks menetluspraktika ühtlustamine kõigis menetluspiirkondades, s.o Põhja, Lõuna, Lääne ja Viru menetluspiirkondades. Samuti on eesmärgiks anda ahistavat jälitamist menetlevatele menetlejatele juhiseid, mida oleks oluline silmas pidada menetluste alustamisel, mittealustamisel ning menetluse vältel tervikuna.

Abimaterjal on koostatud lisana autori magistritöö „Ahistav jälitamine – olukord pärast uue normi jõustumist“ raames.

SISUKORD

I MÕISTED	82
II MENETLEJAD JA ESMANE TOIMING	82
III ERIREGULATSIOON	83
IV NORMI KOOSSEISU LÜHIÜLEVAADE	83
V KONTROLLNIMEKIRI	84
VI KAS MENETLUSE ALUSTAMINE VÕI MITTEALUSTAMINE TULEB OTSUSTADA KOHESELT VÕI EI?	86
VII OHVRIGA/KANNATANUGA SUHTLEMINE	86
VIII MIDA TULEKS TUNNISTAJA KÄEST KÜSIDA?	89
IX KAHTLUSTUS	90
XI AJUTINE LÄHENEMISKEELD, VAHISTAMINE JA ELUKOHAST LAHKUMISE KEELD	92
XII KAS AHISTAVA JÄLITAMISE PUHUL ON OLEMAS SÜNDMUSKOHT NING KAS MENETLEJA SAAB LÄBI VIIA SÜNDMUSKOHA VAATLUSE?	93
XIII KAS AHISTAVA JÄLITAMISE KURITEGUDE PUHUL ON ASITÕENDEID?	93
XIV KAS ON VÕIMALIK MÄÄRATA EKSPERTIISE?	94
XV MILLINE KOOSSEIS VÕI MITU KOOSSEISU?	94
XVI NORMI KOOSSEIS SELGITUSTEGA	96
LÕPPSÕNA	100

I MÕISTED

Seadusest tulenevad mõisted:

Kannatanu – KrMS § 37 lg 1

Kahtlustatav – KrMS § 33 lg 1

Süüdistatav – KrMS § 35 lg 1

Mõisted, mida juhendi koostaja kasutab juhendis näidete või olukordade sisutamisel:

Ohver/avaldaja/kuriteoteate esitaja – isik, kelle suhtes on toime pandud ahistav jälitamine, kuid kannatanu staatust veel omistatud ei ole.

Teo toimepanija (TTP) – isik, kes eeldatavalt pani toime ahistava jälitamise, kuid kellele ei ole veel omistatud kahtlustatava staatust.

II MENETLEJAD JA ESMANE TOIMING

Politsei- ja Piirivalveamet – üldpädevuse alusel menetleb Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) kõiki ahistava jälitamisega seotud kriminaalasju ning seda koostöös prokuratuuriga.

Prokuratuur – kohtueelse menetluse juht.

Koostööpartnerid – ahistava jälitamise menetlemine tavapäraselt ei eelda teiste koostööpartnerite kaasamist (näiteks Tööinspeksioon, Keskkonnaamet, Maksu- ja Tolliamet), menetlemine piirdub üldiselt PPA ja prokuratuuriga. Küllaga on saab koostööpartnerina siinkohal nimetada ohvriabi. Ahistava jälitamise ohvri samuti õigus pöörduda ohvriabisse (<https://abiksohvri.ee/>).

Kontaktisikud/koordineerijad ahistavat jälitamist puudutavate menetluslike küsimuste osas – puuduvad.

Esmane toiming – valveurija, uurija või prokuratuur sõltuvalt sellest, kelle poole ohver pöördub ning mil moel. Kui valveurija reageerib sündmusele, siis tavapäraselt valveprokuröri ahistava jälitamise puhul ei kaasata. Ahistav jälitamine oma olemuse poolest ei ole sellist laadi kuritegu, mis nõuaks valveprokuröri kaasamist (nagu seda võiks olla näiteks surmaga lõppenud kuriteod). Küllaga võib olla ahistava jälitamise kontekstis vajadust kaasata eksperti/asjatundjat, s.o eriteadmisi omavat isikut, näiteks IT-alaste küsimuste osas.

III ERIREGULATSIOON

Eriregulatsioon puudub. Abistava materjalina on soovituslik kasutada Istanbuli konventsiooni, mille ratifitseerimisel Eesti ahistava jälitamise kriminaliseeris.

Konventsioon, vt artikkel 34, kättesaadav arvutivõrgus
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

Konventsiooni seletuskiri, vt artikkel 34, kättesaadav arvutivõrgus:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>

IV NORMI KOOSSEISU LÜHIÜLEVAADE

KarS § 157³. Ahistav jälitamine

Teise isikuga korduva või järjepideva kontakti otsimise, tema jälgimise või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumise eest, kui selle eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 137 sätestatud süüteokoosseis, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

NB! Norm jõustus 06.07.2017.a, seega, kui teokirjeldus hõlmab intsidente varasemast ajast, ei ole võimalik neid juhtumeid kahtlustuses ega ka süüdistuses esitada.

Objektiivne koosseis:

- Isik, kelle vastu on tegu suunatud (tuvasta isik)
- Korduv või järjepidev tegu (oluline on fikseerida periood, ajavahemik, võimalusel kuupäeva täpsusega. Ära unusta, mis ajast on tegu kriminaliseeritud). Üks ei välista teist, iseloomustab intensiivust.
- Tegu seisneb teise isikuga kontakti otsimises, teise isiku jälgimises või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumises (oluline on täpselt kirjeldada, milles tegu seisnes, millest nähtub tegude iseloom, intensiivsus ning millest nähtub tahtevastatus. Tahtevastatus võib väljenduda tegevuses või ka tegevusetuses, tahtevastasusest ei pea

kannatanu teavitama TTP-d, see ei ole obligatoorne kohustus. Tahtevastasust analüüsi koosmõjus sotsiaalselt aktsepteeritava käitumisnormi ning objektiivse kõrvlaseisja – mitte menetleja! – seisukohaga).

- Tagajärg on isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine (tuvasta, kuidas tundis hirmu, alandatus või muul viisil oluliselt häirivust ning miks, milles see väljendus).
- Negatiivne koosseisutunnus: puuduvad KarS § 137 tunnused.
- Tagajärje omistamine (põhjuslikkus: *conditio* vormel, normatiivne omistamine).

Tagajärge ja selle omistamist kontrollitakse vaid siis, kui tegemist on materiaalse ehk **tagajärjedeliktiga**. Kui isik tegutseb eesmärgiga, siis jääb tagajärje omistamist ei kontrollita.

Subjektiivne koosseis:

- Koosseisu tahtlus vastavalt KarS §-le 16.

VÕI

- Eesmärk (eesmärk saab olla isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine ning see ei eelda, et kannatanu/ohver ise seda tunneb. Oluline on siinkohal tuvastada, et teo toimepanija tegutses vastava eesmärgiga.)

Senises praktikas pigem ei ole kaasuseid, kus isik tegutseb eesmärgiga, küllaga ei tähenda see, et seda ei võiks edaspidi ette tulla.

V KONTROLLNIMEKIRI

KrMS §-s 6 sätestatu nõuab, et kriminaalmenetluse alustamise otsustamisel tuleb lähtuda *in dubio pro duriore* e. legaliteedi põhimõttest, mis tähendab seda, et iga kuriteokahtlus tõlgendatakse kriminaalmenetluse alustamise kasuks. Oluline on aga meeles pidada, et menetlust ei alustata aluse kontrollimiseks. Taunida tuleb kriminaalmenetluse alustamist olukorras, kus kuriteokahtlus üldse puudub või see on pelgalt teoreetiline.

Siinkohal annab juhendi autor komplekteeritud ülevaate kontrollnimekirja näol asjaoludest ja sammudest, mida ahistava jälitamise puhul silmas pidada. Kontrollnimekirja olulised punktid on juhendi vastavates teemapunktides täiendavalt selgitatud. Toimingute sooritamisel pea meeles, et kohtueelse menetluse käigus ei otsustata, kas keegi on süüdi või ei ole. Kontrollitakse kõiki asjaolusid.

1. Ohvriga suhtlemine: kõige esmasem ja olulisem samm, tuvasta, mis on juhtunud. Ohvri või kannatanuga suhtlemisel pea alati meeles kannatanu kohtlemise üldpõhimõtteid!
2. Otsusta, kas menetluse alustamiseks on ajend ja alus. Vajadusel kogu lisateavet, kasutades selleks KrMS-is ja KorS-is ettenähtud võimalusi.

Ajendi ja aluse puudumisel järgmiseid samme läbi ei viida, vaid otsustatakse menetluse mittealustamine.

1. Vii läbi detailne kannatanu ülekuulamine, milles fikseerid tegude asjaolud, kestvuse, intensiivsuse, laadi, sh tunnistajate, sündmuskohtade, asitõendite jms olemasolu.
2. Kannatanu ülekuulamise käigus selgita välja, kas on vaja kohaldada ajutist lähenemiskeeldu ning millises ulatuses.
3. Kui esinevad KrMS § 217 lg-s 2 nimetatud alused, teosta kahtlustatava na kinnipidamine.
4. Vajadusel konsulteeriprokuröoriga, et otsustada vahistamise vajalikkus vastavalt KrMS §-s 130 lg-s 2 sätestatud vahistamise alustele.
5. Leia tunnistajad, kes võivad asjaolude kohta teavet omada, ning vii läbi nende ülekuulamine. Teave peab olema võimalikult täpne.
6. Võimalusel ja vajadusel nõua sideettevõtjalt poolte kohta andmeid.
7. Võimalusel ja vajadusel vii läbi sündmuskoha vaatlus.
8. Võimalusel vii läbi asitõendi vaatlus.
9. Võimalusel ja vajadusel vii läbi äratundmiseks esitamine.
10. Võimalusel ja vajadusel määra ekspertiisi.
11. Esita kahtlustus ning vii läbi ülekuulamine. Kahtlustus peab olema detailne ja kajastama kõiki asjas tähtsust omavaid fakte võimalikult täpselt.

12. Kui kahtlustatav on nõus ütlusi andma, selgita võimalusel välja tema versioon juhtunust ning ka seda võimalikult detailselt.

13. Kui kahtlustatav nimetab isikuid, kes võivad tõendada vastupidist (näiteks viib is kahtlustatav kahtlustuses nimetatud kuupäeval tööl, mitte ei jälitanud kannatanut, ning tema tööl viibimist saab tõendada tööandja või hoopis kaastöötaja), vii läbi nende tunnistajana ülekuulamine. Teave peab olema võimalikult täpne.

Nimetatud järjekord on näitlikustatud, reaalne toimingute läbiviimine sõltub teo asjaoludest ja intensiivsusest.

Iga menetluse, sh ka ahistava jälitamise, läbiviimisel on oluline koguda piisavalt tõendeid. Tõendeid ei ole kunagi liiga palju. Menetleja peab kohtueelse menetluse vältel mõtlema nagu prokurör, kaitsja ja kohtunik. Analüüsi, mis on kriminaalasja tugevad ja nõrgad küljed. Siinkohal pea meeles *in dubio pro reo* põhimõtet, mille kohaselt kõik kõrvaldamata kahtlused tõlgendatakse kahtlustatava või süüdistatava kasuks.

VI KAS MENETLUSE ALUSTAMINE VÕI MITTEALUSTAMINE TULEB OTSUSTADA KOHESELT VÕI EI?

KrMS § 193 kohaselt alustatakse kriminaalmenetlust esmase toiminguga, kui selleks on ajend ja alus ning puuduvad KrMS § 199 lg 1 tunnused. Kriminaalmenetluse seadustik ega ka ükski muu seadus ei kohusta menetlejat koheselt langetama otsust, kas tegemist on kuriteoga ahistava jälitamise näol või ei ole. KrMS sätete kohaselt on võimalik täiendavaid andmeid või teavet küsida menetluse alustamise või mittealustamise otsustamiseks. Kui menetlust ei ole veel alustatud, on võimalik neid asjaolusid selgitada ka läbi korrakaitseaduses sätestatud meetmete.

VII OHVRIGA/KANNATANUGA SUHTLEMINE

Tavakodanikel ei ole selliseid eriteadmisi, nagu seda on menetlejal, mistõttu nende avaldused ja abipalved vajavad täpsustamist või selgitamist. Ka siis, kui keegi leiab, et tema suhtes on toime pandud kuritegu, on vaja menetlejal temaga suhelda juhtunust täpse teabe ja ülevaate saamiseks otsustamiseks, kas kirjeldatud teos esineb kuriteotunnuseid või ei. Mõnikord ohvrid ei selgita juhtunut sellise detailsusega, kui seda oleks vaja otsuse langetamiseks. Võib juhtuda, et kirjeldatakse pealiskaudselt vaid üksikuid asju, menetleja jaoks olulisi detaile välja ei tooda.

Menetleja ülesanne ongi enne otsuse vastuvõtmist selgitada välja piisavas ja vajalikus mahus asjaolusid sellise detailsusega, et on võimalik aluse ja ajendi olemasolu jaatamine või nende puudumise tõdemine. Ka siis, kui on kuriteotunnused on tuvastatud, tuleb kannatanu käest koguda piisavalt infot.

Siinkohal pakub juhendi autor välja näitlikustatud loetelu asjaoludest, millele tuleb ohvriga/kannatanuga suheldes tähelepanu pöörata ning küsimustest mida tuleks kannatanu või ohvri käest küsida kas enne kriminaalmenetluse alustamist või menetluse vältel kannatanu ülekuulamisel.

- Ohvri/kannatanuga suhtlemisel pea alati meeles kannatanu kohtlemise üldpõhimõtteid. Otsusta, kas isik on võimeline koheselt toiminguteks või tuleks seda teha hiljem. Otsusta, kas suhtlemise saab läbi viia jaoskonnas või sündmuskohal. Selgita välja, kas ohvri/kannatanu kodu on tema jaoks turvaline, kas ta vajab abi või nõustamist.
- Ohvri/kannatanuga suhtlemine on üks kõige olulisemaid toiminguid ning seda tuleb läbi viia viimasele sobivas tempos kannatanule/ohvrile vahele segamata. Kui midagi jääb esialgu selgitamata, täpsusta puuduolev teave pärast kannatanu/ohvri antavate poolt selgituste andmise lõppemist. Ära kiirusta ohvrit/kannatanut tagant ning ära süüdistata teda juhtunus. Proovi vajalik teave esimese korraga kätte saada, väldi taasohvristamist.
- Pea meeles, et ohver või kannatanu ei tea, mis edasi saama hakkab. Teavita ohvrit/kannatanut edasistest toimingutest sõltumata sellest, kas alustad selgituste küsimisega või ülekuulamisega. Selgita viimasele tema õigused ja kohustused ning veendu, et ta on neist aru saanud.
- Mis isikut ohustab, milles seisneb tegu: füüsiline jälitamine, telefonikõned, sõnumid, elukohta, töökohta, spordiklubisse jm ilmumine, sotsiaalmeedia kaudu ühenduse võtmine, läbi sugulaste/sõprade/pereliikmete ühenduse otsimine vmt, internetti tema kohta piltide jmt postitamine jne; kas teo käigus on midagi rikutud, kas on maha jäetud esemeid jmt.

Teo olemuse väljaselgitamine on oluline, et võtta vastu otsuseid edasisteks toiminguteks ära unusta, et ka kaks tegu võib olla piisavalt intensiivne;

- Kui kaua on tegu tehtud: kas tegemist on korduva teoga või järjepideva teoga – üks ei välista teist. Oluline on ka välja selgitada tegude võimalikult täpne aeg võimalusel

kuupäevalise täpsusega, alternatiivselt ajavahemiku/periodina. Ka sellest sõltuvad edasised toimingud);

Teo laad ja kestvus kogumis iseloomustavad ahistava jälitamise intensiivsust.

- Kas keegi on näinud/juures ohud, kui tegusid on tehtud (oluline võimaliku tunnistaja tuvastamiseks);
- Kas ohver/kannatanu on ise mingil moel talletanud/salvestanud tehtud teod (sõnumid telefonis, kõnede väljavõte telefonist jms, pildistanud isikut teda jälitamas jms);
- Kas ohver/kannatanu on märganud videokaameraid kohtades, kus jälitaja on teda jälitanud (nt füüsilise jälitamise puhul; oluline võimaliku videosalvestuse saamiseks);
- Kas ohver/kannatanu on helistanud häirekeskusesse (häirekeskuse kõnesalvestis);
- Kas ohver/kannatanu teab/aimab, kes neid tegusid teha võib? Kui jah, siis millest seda järeldab või millest lähtuvalt oskab nimetada konkreetset isikut; kui isiklikult ei tea, kuid on teda näinud – palu kirjeldada isiku välimust ja eritunnuseid;
- Kui TTP on ohvrile/kannatanule teada, milline on nende eelnev kokkupuude olnud (eelnev suhe, juhtumid; oluline, et aru saada suhte ning tegude iseloomust ja võimalikest põhjustest; aitab hinnata võimalikku edasist ohtu kannatanule/ohvrile; oluline eristada tavalistest olmetüüpidest, sõnelustest, tsiviilvaidlustest; täpsusta, kas eelnevalt on kohaldatud lähenemiskeeldu);
- Kas ja kui, siis kuidas, on ohver/kannatanu märku andnud, et ta ei soovi TTP-ga suhelda või kas ohvri/kannatanu tegudes on vastupidisele viitavaid ajendeid – võib väljenduda tegevuses kui ka tegevusetuses. Siit saab hakata tuvastama tahtevastasust. Oluline veel märkida, et kuna inimesed on erinevad, siis võib juhtuda, et viisakusest vastatakse kas sõnumile või kõnele, kuid täiendavalt tuleb sellisel juhul uurida, milles on vastamine seisnenud, kas ohver/kannatanu ise nõustub millegagi või on tahtlus suunatud viisakalt keeldumisele. Igasugust vastamist ei saa tõlgendada kui ohvri/kannatanu endapoolset positiivset kaja TTP tegudele väitmaks, et tegemist ei ole tahtevastase käitumisega;

Pea meeles, tegude tahtevastasusest TTP-le teada andmine ei ole obligatoorne kohustus!

- Milliseid tundeid/emotsioone jälitaja tegevus ohvris põhjustab? Oluline, et sisustada koosseisu tunnuseid: hirmutunne, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine. Milles seisneb hirmutunne (kas tunneb ohtu enda tervisele, kas kardab magama jääda, üksi väljas liikuda jmt)? Mil moel tunneb ennast alandatuna? Kui tegemist viimase variandiga, siis täpsusta ohvri käest, milles see häirimine seisneb ning analüüsi, kas see oleks häiriv ka nn keskmisele kodanikule. Siinkohal ei saa tugineda vaid menetleja hinnangule, kuna menetleja talvuspäir on tõenäoliselt kõrgem keskmise inimese talvuspäirist (menetleja puutub kokku erinevate kuritegudega, mistõttu võib ahistav jälitamine tunduda justkui olematuna).

VIII MIDA TULEKS TUNNISTAJA KÄEST KÜSIDA?

Näitlikustatud loetelu, mida erinevate tunnistajate käest tuleks uurida. Välja on toodud tunnistajad nii kannatanu kui ka kahtlustatava poole pealt.

Tunnistaja „kannatanu poolelt“

- Selgita õigused ja kohustused, veendu, et ta on neist aru saanud;
- Kas teab, mis juhtus ning kas teab mingisuguseid asjaolusid ühe või mitme sündmuse kohta (kirjeldagu sündmust/sündmuseid ja tehtud tegu/tegusid võimalikult täpselt);
- Kus juhtus, millal juhtus ning kas teab, kelle vahel juhtus;
- Milliseid asjaolusid oskab nimetada; kuidas on neist teada saanud; kas kannatanu/ohver on ise rääkinud (kirjeldagu);
- Kui teab kannatanu ja kahtlustatava omavahelistest suhetest, kirjeldagu seda; kirjeldagu ka enda suhteid/kokkupuuteid kannatanu ja kahtlustatavaga (kui üks või teine eksisteerib);
- Kui ise pealt ei näinud või juures ei olnud, täpsusta, kuidas sai juhtunust teada;
- Kas oskab nimetada isikuid, kes võisid juures viibida või võivad olla sündmusest teadlikud;

- Kuidas kannatanu sündmusele reageeris (kui vahetult pealt ei näinud või juures ei olnud, täpsusta, millise emotsiooniga kannatanu juhtunust rääkis).

Tunnistaja „kahtlustatava poolelt“

- Selgita õigused ja kohustused, veendu, et ta on neist aru saanud;
- Kas teab, mis juhtus ning kas teab mingisuguseid asjaolusid ühe või mitme sündmuse kohta (kirjeldagu sündmust/sündmuseid ja tehtud tegu/tegusid võimalikult täpselt);
- Kus tunnistaja kahtlustuses väljatoodud ajal/sündmuse jooksul viibis (lähtu kahtlustatava ütlustes osast, kus viitab tunnistajale)
- Kellega koos ta seal viibis ja miks (kas kahtlustatav oli temaga);
- Kas saab ütlusi anda ühe või mitme sündmuse osas; kuidas on neist teada saanud, mis on või ei ole sündmuste käigus juhtunud;
- Kas teab muid asjaolusid juhtumi kohta, kuidas on teada saanud (kas on ise näinud pealt, et kahtlustatav tegelikult midagi ei teinud või oli teo laad ja intensiivsus teine, kui kannatanu kirjeldab);
- Kui teab kannatanu ja kahtlustatava omavahelistest suhetest, kirjeldagu seda; kirjeldagu ka enda kokkupuuteid/suhteid kannatanu ja kahtlustatavaga (kui üks või teine eksisteerib);
- Kas oskab nimetada isikuid, kes võisid juures viibida või juhtunu kohta teavet omada.

IX KAHTLUSTUS

Kahtlustus peaks olema võimalikult täpne, nagu seda iga kuriteokoosseisu puhul. Kahtlustuses tuleb teod ning tegude kestvuse võimalikult täpselt välja tuua, st kui on võimalik kirjutada päeva täpsusega, siis nii seda tegema ka peaks. Kui ei ole, siis tuleb määratleda ajavahemik või periood. Ka teo olemus tuleb täpselt sõnastada, st võimalusel peaks välja tooma, kui mitu kōnet

või sõnumit on saadetud või kui mitmel korral on kingitusi jäetud või füüsiliselt järel käidud. Ideaalne kahtlustus on selline, kus süüdistuse jaoks suuri muudatusi tegema ei pea.

Näide kahtlustusest välja mõeldud sündmuste pinnalt:

Puu Juurikat kahtlustatakse KarS § 157³ järgi kvalifitseeritava kuriteo toimepanemises, mis seisnes selles, et tema ajavahemikul 26.12.2018.a-31.12.2018.a saatis enda mobiiltelefoni numbrilt 555 6666 oma endise elukaaslase I. Kase telefoninumbriale 555 4444 korduvalt ja järjepidevalt häiriva sisuga 47 tekstisõnumit. Nimelt:

- 26.12.2017.a saatis P. Juurikas oma mobiiltelefoni numbrilt 555 6666 I. Kase telefoninumbriale 555 4444 12 tekstisõnumit, millede sisus nimetas kannatanut maltsaks, litsiks, prostituudiks ning kirjeldas nende kooselu vältel toimunud suguakte ja fantaseeris nende kordamisest.
- 27.12.2018.a saatis P. Juurikas oma mobiiltelefoni numbrilt 555 6666 I. Kase telefoninumbriale 555 4444 17 tekstisõnumit, millede sisus tundis huvi, kuidas kannatanul läheb, kontrollis millega kannatanu tegeleb ning tundis huvi, kas kannatanu ei karda üksi töölt koju jalutada. Muuhulgas nimetas P. Juurikas I. Kase uut meestuttavat rõvedaks kääbikuks ning lisas, et kui P. Juurikas I. Kasega koos olla ei saa, ei saa seda keegi.
- 29.12.2018.a saatis P. Juurikas oma mobiiltelefoni numbrilt 555 6666 I. Kase telefoninumbriale 555 4444 8 tekstisõnumit, millede sisu moodustasid punktiirread.
- 30.12.2018.a saatis P. Juurikas oma mobiiltelefoni numbrilt 555 6666 I. Kase telefoninumbriale 555 4444 7 tekstisõnumit, millede sisuks olid fotod kannatanust töölt koju jalutamas, kaupluses ostu sooritamas ning fantaseerivad laused P. Juurika ja kannatanu I. Kase kooselu taastamisest.

Peale selle kahtlustatakse Puu Juurikat selles, et tema korduvalt ja järjepidevalt kuupäevadel 01.01.2018.a, 02.01.2018.a, 05.01.2018.a, 07.01.2018.a ning 08.01.2018.a kella 18.00 ajal kõigil eelnimetatud päevadel ootas oma endist elukaaslast Ilus Kask viimase töökoha „Puukool OÜ“ juures, mis asub Metsa linnas Tee tn 12, ning järgnes I. Kasele, kui viimane tööpäeva lõppedes hakkas mööda Metsa tänavat koju jalutama. P. Juurikas järgnes kannatanule kuni viimase elukohani, mis asub Metsa linnas Tee tn 50. Kannatanu palvetele teda mitte jälitada P. Juurikas ei reageerinud.

Oma pealetükkiva tegevusega häiris P. Juurikas oluliselt I. Kase eraelu ning tekitas viimases hirmutavate ja alandavate tekstisõnumite saatmisega ning füüsilise jälitamisega hirmu ja alandatust. Muuhulgas oli P. Juurika tegevus oluliselt häiriv, sest P. Juurikas ja I. Kask ei ole juba alates 2018.a oktoobri kuust olnud elukaaslased, kuid P. Juurikas on jätkanud kannatanuga kontakti otsimist ja tema eraellu sekkumist kooselu taastamise eesmärgil ka vaatamata sellele, et I. Kask ei ole vastanud P. Juurika korduvatele ja järjepidevatele tekstisõnumitele, kannatanu on 31.12.2018.a blokeerinud P. Juurika telefoninumbri ning kannatanu palvetele viimasel mitte järel käia P. Juurikas reageerinud ei ole.

Seega, P. Juurikas pani toime teise isikuga korduva ja järjepideva kontakti otsimise ja tema jälgimise, kui selle tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine, s.o KarS § 157³ järgi kvalifitseeritava kuriteo.

- Kui kuupäeva täpsusega ei saa asjaolusid fikseerida, kasuta ajavahemikke, perioode.
- Kui kahtlustuse esitamine eeldab ebatsensuursete väljendite kasutamist, siis ära pelga nende fikseerimist. Fraasivalik ja sõnade kasutus iseloomustab konteksti ja emotsioone.

XI AJUTINE LÄHENEMISKEELD, VAHISTAMINE JA ELUKOHAST LAHKUMISE KEELD

- Ahistava jälitamise koosseis ei paikne küll KarS 9. peatükis vaid 10. peatükis, kuid tulenevalt KrMS kommenteeritud väljaande kommentaaridest tuleb lähenemiskeelu kohaldamisala tõlgendada laiendavalt. Lähenemiskeeld hõlmab ka tegusid, mis teatud raskendavate lisatunnuste puudumise korral tuleks samuti kvalifitseerida isikuvastaste kuritegudena. Kommentaaride kohaselt on lähenemiskeelu kohaldamine võimalik ka isiku suhtes, kes tunnistatakse süüdi näiteks röövimises (KarS § 200) või väljapressimises (KarS § 214). Seda eeldusel, et täidetud on võlaõigusseaduse § 1055 lõikes 1 sätestatud lähenemiskeelu kohaldamise materiaaõiguslikud eeldused. Seega, lähenemiskeeldu ja ajutist lähenemiskeeldu saab rakendada ka ahistava jälitamise korral, vaatamata sellele, et tegemist ei ole 9. peatükis asetseva süüteokoosseisuga.⁵⁸

---

⁵⁸ P. Pikamäe, E. Kergandberg; kirjastus: Juura 2012, Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne trükk 3, lk 704-706.

Kui kannatanu soovib ajutist lähenemiskeeldu, selgita välja, milles ulatuses (vahemaa, elukoht, töökoht, sidepidamisvahendite, sotsiaalmeedia kaudu kontakti loomine jne). Selgita, et ka tema ei tohi sel juhul teo toimepanijaga ühendust võtta ega kontakti otsida.

- Kahtlustatava suhtes saab vahistamist kohaldada, kui esinevad KrMS § 130 lg-s 2 ettenähtud alused.
- Elukohast lahkumise keelu kohaldamine on meede menetluse tagamiseks, kuid ahistava jälitamise toimepanemist see iseenesest ei välista.

XII KAS AHISTAVA JÄLITAMISE PUHUL ON OLEMAS SÜNDMUSKOHT NING KAS MENETLEJA SAAB LÄBI VIIA SÜNDMUSKOHA VAATLUSE?

Tegelikkuses on igal kuriteol olemas sündmuskoht, alati ei pruugi see olla füüsiliselt olemasolev. Sündmuskohta vaatluse võimalikkus sõltub sellest, millise laadiga on ahistav jälitamine toime pandud. Kui näiteks isik on käinud kannatanu elukoha juures ja sinna jätnud näiteks kingitusi või manipuleerinud kannatanu varaga, siis on sündmuskoht olemas ja seda on võimalik vaadelda sama moodi, nagu muude kuritegude sündmuskohti.

- Oluline võiks olla sellisel juhul vaadelda, milline on üldine olustik; kas nt elukoht on piiritletud näiteks aiaga või on see kõigile ligipääsetav; kas läheduses on paigaldatud tänava/linnakaameraid/muud videovalve süsteeme, mis võisid fikseerida seal toimunud sündmuse; kas lähedal on naaberhooneid, kus võib elada potentsiaalseid tunnistajaid.

XIII KAS AHISTAVA JÄLITAMISE KURITEGUDE PUHUL ON ASITÕENDEID?

Asitõendi olemasolu ning liik sõltub teo laadist ja olemusest. Asitõendiks võivad olla näiteks kannatanule jäetud kingitused, videokaamera salvestised, väljavõtted kannatanu telefon või väljavõtted telefonist (sõnumid, kõned), sideettevõtjalt andmete küsimine, kõneeristused. Siinkohal ei ole võimalik loetleda kõikvõimalikke juhte tingituna normi enda lõpmatust määratletusest teo laadi osas. Asitõendite kogumisel, talletamisel või näiteks ekspertiisi tellimisel hinda, mis on perspektiivne. Näiteks võib juhtuda, kus kõneeristuste küsimine vastava loa olemasolul ei ole kohe vajalik ja proportsionaalne, kuid pea meeles, et kõneeristus võib aidata tuvastada teo toime pannud isikut, kinnitada või välistada eeldatava TTP osaluse või ümbruskonnas viibimise.

XIV KAS ON VÕIMALIK MÄÄRATA EKSPERTIISE?

Ekspertiise on võimalik määrata (puuteproovid, süüvõime, hääleekspertiis jm). Ekspertiisi määramise osas on soovituslik esmalt konsulteerida prokuröriaga, kuivõrd ekspertiisid on kulukad ning ajamahukad.

XV MILLINE KOOSSEIS VÕI MITU KOOSSEISU?

Keerulisi olukordi on põhjustanud KarS § 120, § 157³ ning § 266 eristamine üksteisest. Iseenesest on kõik eraldiseisvad kuriteod. Kuid võib juhtuda, kus isik realiseerib ühe teoga justkui mitu koosseisu või ei ole konkreetselt selge, millise kuriteokoosseisu tegu/teod katab/katavad.

Ehtne kogum (tuleneb KarS § 63 lg-test 1 ja 2) ning saab olla kas ideaalkogum või reaalkogum.

Ideaalkogumiga KarS § 63 lg 1 mõistes on tegemist olukorraga, kus **üks tegu** realiseerib **mitu kuriteokoosseisu**.

Ühe teo all mõistame:

- a) faktiliselt üks tegu: faktiliselt üks käitumisakt (nt lask, löök) või
- b) õiguslikus mõttes üks tegu – ühe teoga on tegemist ka juhul, kui käitumisaktid kujutavad endast objektiivse kõrvaltvaataja jaoks loomuliku elukäsitluse järgi ühtset käitumist, nn loomulik teoühitus, mis tähendab, et mitu käitumisakti on **olemuslikult sarnased**, nad on kantud ühisest tahtlusest, nad on ajalis-ruumilises seoses ning kogu käitumine on ka kolmandale isikule objektiivselt vaadeldav kui ühtne, kokkukuuluv tegu.

Reaalkogum KarS § 63 lg mitu tegu, mis realiseerivad mitu kuriteokoosseisu.

Ehtsa kogumi saavad moodustada vaid kuriteod. Kui isik realiseerib **ühe teoga** kuriteo- ja väärteokoosseisu, ei subsumeerita isiku käitumist väärteokoosseisu järgi (KarS § 3 lg 5) vaid järgneb vastutus vaid kuriteokoosseisu järgi.

Kui isik realiseerib **ühe teoga** kuriteo, aga teise teoga näiteks väärteokoosseisu (KarS § 1573 ja KarS § 266 lg 1) vastutab isik mõlema koosseisu järgi, kuid õiguslikus mõttes (reaal)kogumit ei moodustu.

Näide 1: A-le helistab tundmatult numbrilt tundmatu isik, nimetagem teda B-ks, ning kõnedest kostub vaid hingamist ja mingisugust metalli kolinat. Kõnesid on tulnud kahe nädala jooksul ja

sesta igal tööpäeval kuni kaks korda. Viimasel nädalal hakkas B lisaks helistamisele A-le ka saatma igal tööpäeval sõnumeid, millede sisuks on:

- 1) „Kas Sa ei karda, et sinuga võib midagi juhtuda?“
- 2) „Juba on väga pime. Sa kõnnid koju läbi pargi. Mis sa arvad, kas sa oled üksi?“
- 3) „Kas Sa tunned, ma olen lähedal. Varsti sinuga juhtub midagi.“

B teeb A-le ka kõnesid, kust kostub vaid kellegi tugev hingamine ning metalli kolin. A pöördub politseisse ja palub abi, sest tal on suur hirm oma elu üle.

KarS § 120 vs 157³?

Hinnang: Pigem on esialgsel hinnangul tegemist KarS §-ga 157³. Sõnumite sisu on ebamäärane, ei ole tuvastatav, kas tegemist on ähvardusega ning kui on, siis mis on ähvarduse sisuks. Veel üks oluline tunnus – kas on alust karta võimaliku ähvarduse täideviimist? A ei tea, kes temale helistab või sõnumeid saadab, kuidas ta võiks osata karta, et temaga kontakti otsija võiks talle midagi teha, ning kui, siis mida? Tegelikult ei ole sõnumitest ka aru saada, kas sõnumite saatja ise arvab, et ta võib ohvrile midagi teha või ta proovib ohvrit omal haiglasel moel hoiatada. Ometigi põhjustab see ohvris hirmutunnet.

Näide 2: B jälitab A-d, käib tal juba 2 nädalat kannul. Helistab ja kirjutab sõnumeid, saadab kulleriga lilli. A ei ole huvitatud ning saadab sõnumi vastu, kus viisakalt keeldub. B jätkab sõnumite saatmist, A vastab ning uuesti viisakalt keeldub. Nii kordub tegevus nädal aega. Ühel hetkel B leiab, et oleks kena teha A-le üllatus. Ta läheb A kodu juurde, tegemist on eramajaga. B muugib luku lahti, siseneb majja ning teeb sinna lilledest südame kuju, kapi peale paneb A lemmikvenini ning maiustusi. Siis lahkeb B A kodust ning jääb maja lähedusse A kojujõudmist ootama, et näha A reaktsiooni. A saabub koju ja on väga ehmunud ja hirmul ning kutsub seepeale politsei.

KarS § 157³ vs § 266 lg 2?

Hinnang: Siinkohal realiseeris B kaks eraldi koosseisu ühe teoga. B käitumine vastab nii ahistava jälitamise tunnustele, kui ka elamiseks kasutatavasse ruumi tungimisega. Tegemist on ideaalkogumiga ning KarS § 63 lg 1 kohaselt, kui isik on toime pannud ühe teo, mis vastab mitmele eri süüteo koosseisule, siis määratakse või mõistetakse talle üks karistus seadusesätte alusel, mis näeb ette raskeima karistuse. Kahtlustus esitatakse mõlema teo osas.

Näite 2 variant:

B tungib kõrvalhoonesse, kõik muu on sama.

B realiseerib KarS § 157³ ja KarS § 266 lg 1 (väärteokoosseis). Ehk siis üks tegu, mis kattis ühe kuriteokoosseisu ja teise väärteokoosseisu, vastutus kaasneb KarS § 157³ järgi.

Loomulikult selliseid situatsioone on väga erinevaid. Analogia on sama, tuleb vaadata, mis on kontekst, mis on sisu ning millele on eeldatav tahtlus suunatud.

XVI NORMI KOOSSEIS SELGITUSTEGA

1. tegu on suunatud teise inimese vastu – eksisteerib konkreetne isik, kelle vastu teod on suunatud. Kaitsealuseks isikuks ongi see sama isik.

Probleem: teise isiku vastu suunatud tegu pannakse toime läbi kolmanda isiku – kas ka tema on ka kannatanu? Üldiselt kaasatakse sellises olukorras see kolmas isik menetlusse kui tunnistaja. Tegu on siiski suunatud konkreetse indiviidi vastu ning asjaolu, et seda tehakse läbi kannatanu/ohvri pereliikme, sõbra või näiteks kollegi, ei tee teistest asjaosalistest üldiselt kannatanut. Küll aga tuleb pidada võimalikuks, et mingil hetkel võib sellest kolmandast isikust kannatanu ikkagi saada. Seda võib tõenäoliselt pidada eelkõige olukorras, kus teo toimepanija tõesti järjepidevalt ja korduvalt sekkub ikkagi ka selle kolmanda isiku ellu nii, et see muutub hirmutavaks, alandavaks või oluliselt häirivaks. Iga üksikjuhtumi korral tuleb seda eraldi hinnata ja silmas pidada.

2. tegu on korduv või järjepidev – kui korduvus tavapäraselt Eesti õigusloomes algab teisest teost, siis siinkohal tuleb asjaolusid hinnata kogumis tegude ja tagajärgedega. On võimalik, et ka juba kaks tegu on niivõrd intensiivsed, et jälitamise all kannatav isik tunnebki hirmu või on näiteks oluliselt häiritud. Sama lähenemine kehtib järjepidevuse puhul, kuid järjepidevuse mõiste sisustamine võib olla komplitseeritud. Võib esineda olukord, kus esimene tegu pannakse toime näiteks jaanuaris, järgmine tegu mais ja kolmas tegu oktoobris ja siis jälitav pöördub ka menetlusasutusse abi saamiseks. Sellisel juhul võib tekkida küsimus, kas teod on järjepidevad ning ajalis-ruumilises seoses või on järjepidevus katkenud. Kui ka loetakse järjepidevus katkenuks, siis korduvuse nõue on igal juhul täidetud. Pea meeles, teod võivad olla nii korduvad kui ka järjepidevad, üks ei välista teist.
3. tegemist on kontakti otsimise, jälgimise või muul viisil teise/ahistatava isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumisega – teo laad ei vaja pikemalt selgitamist, võib ilmnedä füüsilise jälitamisenä, sidepidamisvahendite ja/või sotsiaalmeedia kaudu kontakti otsimisega. Viise selleks on mitmeid ning ammendavat loetelu ei ole võimalik sisustada.

Tahtevastatus – kas kannatanu peab teo toimepanijale ise teada andma, et viimase käitumisaktid on temale vastumeelsed ning kui peab, siis kas alati? Juhendi autor on hinnangul, et kannatanule ei saa sellist kohustust panna ja seda eriti olukorras, kus kõnealuseks aspektiks on teo toimepanija eesmärk kannatanus hirmu, alandatust või oluliselt häirivust põhjustada. Küllaga kui rääkida nimetatud tunnustest tagajärje kontekstis, siis kas kannatanu suhtes on õiglane eeldada, et ta teavitab teo tegijat tahtevastasusest. Kannatanu absoluutselt võib seda teha, kuid ütle mata jätmise korral ei saa järeldada, et käitumisaktid on vastuvõetavad, sõltumata sellest, kas teo toimepanija tegutseb eesmärgiga või tahtlusega tagajärje suhtes Menetluse alustamise otsustamisel või menetluse lõpetamise otsustamisel ei saa tugineda vaid sellele, kas kannatanu teavitas teo toimepanijat või ei. Alati ei pruugi see ka olla võimalik ning seda olukorras, kus kannatanu ei tea, kes on teo toimepanija. Teavitamine ei ole obligatoorne kohustus. Muidugi võib see olla abiks teo tõendamise seisukohalt ning eelkõige subjektiivse külje elementide tuvastamisel.

Ainutiksi see, et kannatanu ei ole ise isiklikult palunud teo toimepanijal lõpetada tegude tegemist, ei anna alust asuda seisukohale, et kannatanu oli sellise tegevusega nõus ning see ei olnud tema tahte vastane. Tuleb vaadelda lisaks, kas muud kannatanu käitumisaktid näitavad kannatanu tahtevastasust teo toimepanija tegude suhtes. Seda võib näiteks näidata telefoninumbrate blokeerimine, kontode kustutamine, samuti sõnumitele ja e-kirjadele mittevastamine. Tõsi, ei saa ka kõrvale vaadata asjaolust, et kas kannatanu on aegajalt oma tegudega andnud mingilgi moel kahetiselt mõista, et teo toimepanija teod oleksid oodatud.

Probleem: teo toimepanija tegutseb positiivse eesmärgiga, kannatanu ei ütle, et tema käitumine on vastuvõetamatu. Teo toimepanija jätkab ning kannatanu esitab avalduse menetluse alustamiseks. Kaudne tahtlus ikkagi, kui kannatanu ei reageeri positiivselt, siis peab aru saama, et ilmselt ei taha.

4. teo tagajärjeks on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine – objektiivne hinnang asjaolude pinnalt kogumis, alternatiivsed tunnused, kuid üks ei välista teist. Isiku kriminaalkorras vastutusele võtmiseks ei ole vajalik ilmtingimata isiku hirmutamine ja alandamine, kuivõrd koosseis on täidetud ka juhul, kui on tõendamist leidnud, et teo toimepanija eesmärgiks või tagajärjeks oli muul viisil oluliselt teise isiku häirimine. Teo toimepanija tegevuse tagajärjena võib olla kannatanu elu oluliselt häiritud. Kogu tegevus kannatanu suhtes peaks tunduma häirivana ka keskmisele mõistlikule kõrvalseisjale (see ei ole menetleja isiklik seisukoht). Sama

analoogia on hirmutamise ja alandamise kontekstis. Muuhulgas tuleb vaadelda, kas igal konkreetsel juhul on tegemist sotsiaalselt aktsepteeritava teoga. Kas ei või olla tegemist mõne üksiku sõnumi, telefonikõne või e-kirja saatmisega, mis ilmselgelt ei vääriks karistusõiguslikku sekkumist. Kui teo toimepanijal puudub igasugune tahtlus kannatanut hirmutada, alandada ja häirida kuna tegelikkuses soovis teo toimepanija nõuda näiteks vaid selgitust mingisuguse asjaolu kohta, siis justkui ei ole koosseis täidetud, kuna tagajärje tekkimine eeldab vähemalt kaudset tahtlust tagajärje saabumise suhtes. Kuid, kui TTP teod ületavad sotsiaalselt aktsepteeritud käitumise piiri ning tegude iseloom, intensiivsus ja ulatus viitab üheselt ahistavale jälitamisele, siis vajab see karistusõiguslikku sekkumist ka olukorras, kus TTP soov piirdub selgituste saamisega.

Objektiivse koosseisu kaetuse välistab automaatselt, kui teo tunnustes esinevad KarS §-s 137 sätestatud koosseisutunnuseid ehk siis jälitamise käigus kogutakse andmeid jälitatava kohta.

Selle koosseisu puhul on kindlasti oluline eristada reaalselt ahistava jälitamise toimepanemist kas lähisuhtes või ka sõprussuhtes aset leidvatest paljasõnalistest tülidest. On juhtumeid, kus politseisse pöörduvad mõlemad osapooled üksteise vastu vaid kättemaksuks (keegi on näiteks kedagi petnud või solvanud ja otsitakse võimalusi nõ. tagasi tegemiseks valekaebuste esitamisega). Võimalik on ka see, et üks pool kontakteerub teise poolega nii tihti, et see muutub häirivaks, kuid kontakteerumise põhjuseks on näiteks ühise lapse kasvatamisega seonduv või hoopiski abielu lahutamise ning vara jagamisega seonduvad asjaolud. Olgugi, et suhtlemine võib hõlmata ka solvanguid, siis leiab autor, et igasugune solvamine selle koosseisu tunnustele ei vasta. Neil asjaoludel ei ole võimalik rääkida ahistava jälitamise toimepanemisest. Ka ei saa kriminaalvastutusele võtta vanemaid, kes liigselt kontrollivad oma laste käekäiku. Norm eeldab siiski eelkõige, et kannatanu õigushüve saab kahjustada. Kindlasti ei olnud ka seadusandja mõte hakata karistama tülist edasi arenenud solvamisi.

Subjektiivne külg

Ahistava jälitamise enda koosseis sätestab subjektiivse koosseisu tunnusena eesmärgi või tagajärje. **Eesmärk:** eesmärgi olemasolu eeldab, et isik tegutseb kavatsetult. Ei ole võimalik teo toimepanemine kaudse või otsese tahtlusega, kui eesmärgiks on millegi tegemine või saavutamine. Isik tegutseb alati kavatsetult, kui tema käitumise ja tegutsemise eesmärgiks on koosseisupärase tagajärje põhjustamine. Ehkki tuleb nentida, et tagajärg ei pea saabuma ja tagajärje saavutamine ei pruugi olla isiku lõppeesmärk. Samuti on oluline tähele panna, et

eesmärgi asemel võib tegemist olla tagajärjega, mis kuulub objektiivsete tunnuste hulka. Ühe esinemine ei välista teist, vaid kahe alternatiivse võimaluse olemasolu viitabki sellele, et eesmärk ja tagajärg võivad olla erisuunalised. Seega on ahistava jälitamise puhul tegemist normiga, kus eksisteerivad koos nii teodelikt kui ka tagajärjedelikt.

Kui eesmärgi osas pigem probleeme ei ole, siis tagajärje ja tahtluse suhte analüüsimine on keerulisem.

Tahtlus tagajärje suhtes: kui isik oma tegudega realiseerib koosseisus nimetatud tagajärje, tuleb tuvastada tahtlus tagajärje saabumise suhtes. Tahtlus võib olla kaudne või otsene. Subjektiivsest küljest peab olema vähemalt kaudne tahtlus ka tagajärje suhtes. Vaid siis on isikul võimalik aru saada, mis on see tegu mis ta teeb, kas ja mil moel see on karistatav ning oma käitumist vastavalt kujundada. Tahtluse tuvastamine on oluline just seetõttu, et kellegi vastutusele võtmine ei sõltuks pelgalt kannatanu subjektiivsest hinnangust.

Kui ei ole võimalik kindlaks teha, et kahtlustatav pidi vähemalt möönma, et tema käitumine hirmutab, alandab või häirib oluliselt kannatanut, ei saa justkui jaatada ka kuriteokoosseisu olemasolu. Kui näiteks teo toimepanemise eesmärk toimepanija enda hinnangul on positiivne, kuid teisele poolele on selline käitumine negatiivse alatooniga (vastuvõetamatu, hirmutav jm), tuleks ohvril oma käitumisega näidata seda vastumeelsust. Väga vastuvõetav on kannatanu poolt toimepanija teavitamine tahtevastasusest, kuid, kuid pea meeles, et see ei ole obligatoorne kohustus. Piisab, kui kannatanu oma tegudega või tegevusetusega annab mõista, et sellised käitumisaktid on vastuvõetamatud või soovimatud. Sellisel juhul peab teo toimepanija ka ise möönma, et kannatanu ei ole huvitatud viimasega kontaktis olemisest ning on võimalik jaatada ka kaudset tahtlust. Olukorras, kus kannatanu teavitab otsesõnu ebasoovlikust kontaktist ning kui tegevus jätkub ka pärast teavitamist, siis oleks võimalik jaatada, et teo toimepanija pidi aru saama, et tema tegevus on vastuvõetamatu ja muutunud häirivaks ja saaks jaatada otsese tahtluse olemasolu. Muidugi on võimalik ka olukord, kus ohver ei tea teo toimepanija isikut, mistõttu ebasoovlikust käitumisviisist teada andmine on praktiliselt võimatu. Teisalt tekitab selline lähenemisviis ohvrile endale kohustuse püüda lõpetada ebasoovlik teguviis ning see tõstatab küsimuse, kas saab panna ohvrile mitteformaalset kohustust õigushüve kahjustamist takistada. Kindlasti on siinkohal oluline aspekt ka see, et alati tuleb teo toimepanija tegusid hinnata selliselt, nagu seda saab olla mõistliku inimese seisukohast võetuna normaalne ja aktsepteeritav kontakt või sotsiaalne suhtlus. Kui teod ületavad selle piiri ning kannatanu ei ole ka kuidagi ise andnud mõista, et ta soovib sellist kontakti, siis on kindlasti võimalik rääkida otsesest tahtlusest.

Pea meeles, et iga situatsioon on erinev, kõik asjaolud on erinevad. Selle konkreetse sätte koosseisuelementide puhul ei ole võimalik kõiki tekkida võivaid olukordi ette näha ning tahtluse tuvastamine ongi keerulisem kui ehk mõne teise karistusseadustikus sisalduva kuriteo puhul. Ühene konkreetne ja selge lahendus paraku puudub.

LÕPPSÕNA

Koostatud abivahend on eelkõige soovituslik materjal ahistava jälitamise kuritegude menetlemiseks. Juhendi autori seisukohad ning ideed ei ole siduvad ühelegi menetlusasutusele ega menetlejale.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Kuresson,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose „Ahistav jälitamine – olukord pärast uue normi jõustumist“, mille juhendaja on MA Anna Markina,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 30.04.2019.a.